

Dagbladet

NIDAROS

TELEFON 28703

TRONDHEIM 10/11 1954

Hr. arkivar Alf Kiil,
Oslo.

Da vi venter at De vil bli utnevnt til statsarkivar i Trondheim, tør vi be om å få utlånt et fotografi av Dem til bruk sammen med meldingen om utnevnelsen. Deres søster, som vi har gjort en henvendelse til, har dessverre ikke noe brukbart fotografi liggende.

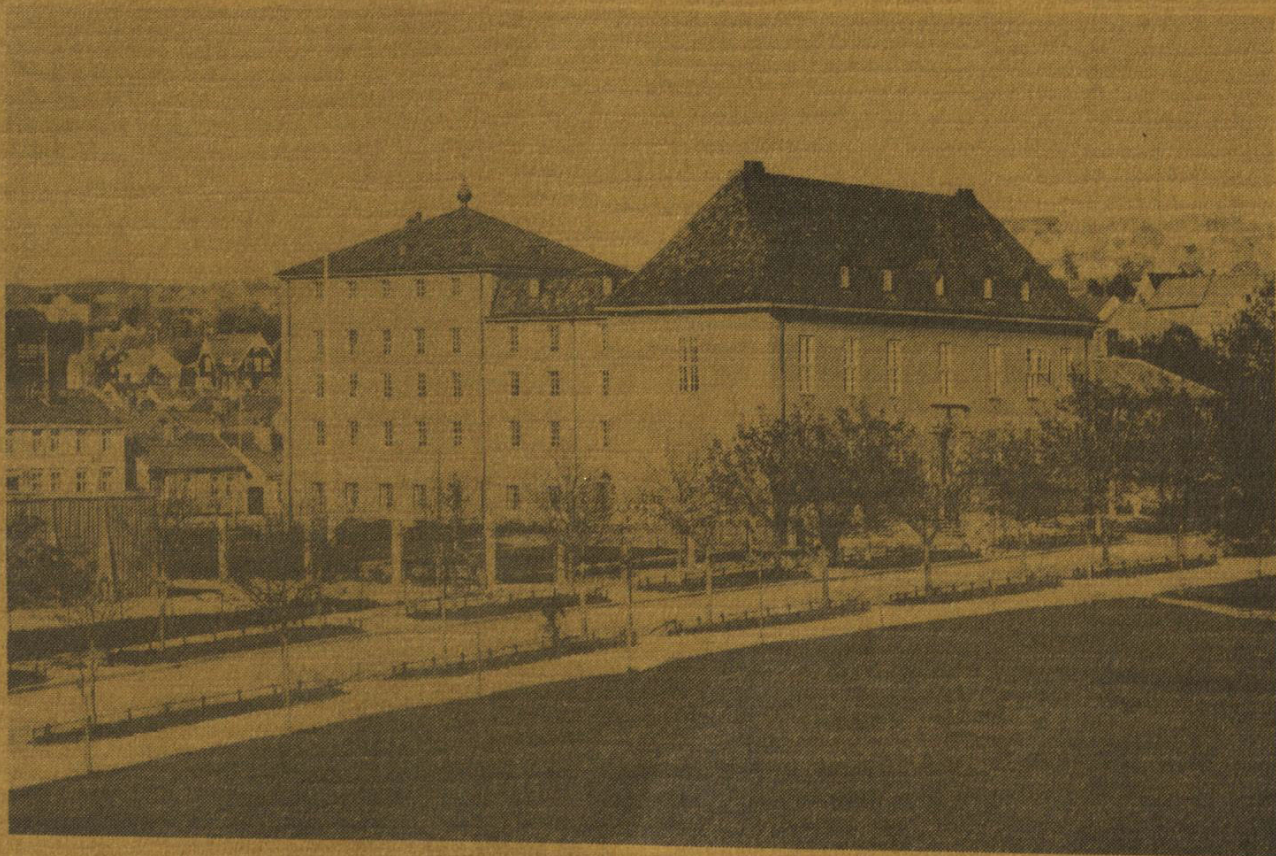
For det tilfelle at ~~ut~~nevningen skulle skje allerede i statsråd fredag, ville vi sette pris på om De kunne få anledning til å ~~sende~~ fotografiet allerede i morgen, torsdag.

Erbdigst
for Nidaros redaksjon

Errik Lundvåg

FRÅ VANYLVEN TIL VARANGER

NORDAFJELLSKE STATSARKIV 1850 - 1982

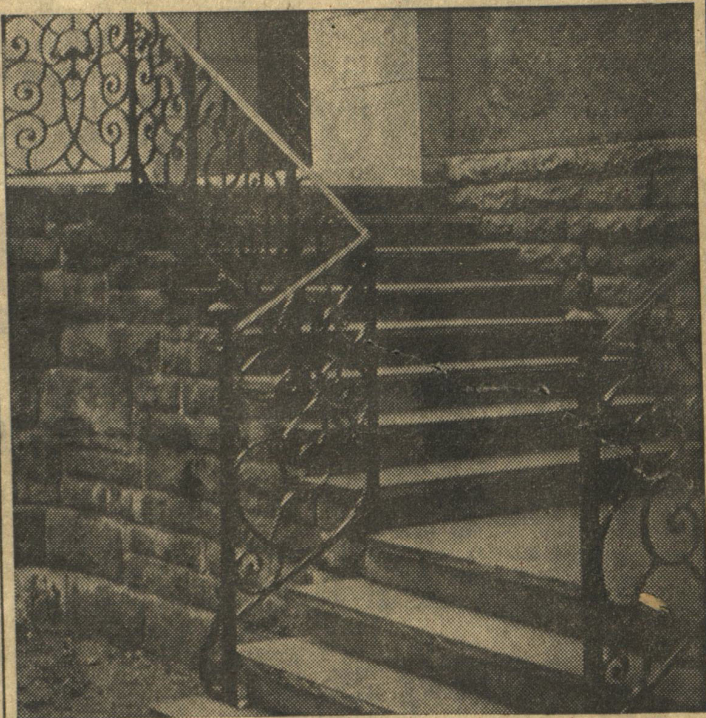

STATSARKIVET I TRONDHEIM
MED
STATSARKIVKONTORET I TROMSØ
MAI 1982

Trondhjem.

023
Eneret Mittet & Co.

Kjent i Trondheim?

Hvor er dette?

I går hadde vi vært en tur innom de tekniske skoler. Bildet viste en del av parkanlegget rundt skolebyggene. I dag tar vi for oss en kjent inngang igjen og så spørs det om De er i stand til å identifisere den.

Ekstratog fra Steinkjer til semifinalen

NSB kjører neste søndag ekstratog fra Steinkjer til Trondheim i anledning semifinalen i fotball. Ekstratoget vil komme til Trondheim i 11.30-tiden. Deltakerne må reise tilbake med et av de ordinære togene. På de øvrige banene kjøres ikke ekstratog. De som vil se kampen må nytte de vanlige togene. En reiser fram og tilbake for enkeltbillets pris.

Asloiae, mense Julii,
A^o Dni MCMLXXVIII^o

Excellentissimo
Collegae,
Carissimoque Amico
ego subscriptus
gratias meas opti-
mas his paucis et
pauperibus verbis
agere desidero,
non solum pro
dono anniversarii
mei septuagesimi
causa dato, sed
autem et quidem
plus ob amicitiam,

et collaborationem
nostram multos
per annos, serous
suis cum bonis
votis pro tibi et
uore tua semper
manens.

J. M. S. S. S.
manu mea

Reproduceret efter original af Mads Stage

Made in Denmark

1

Stenders Forlag
150 000 166

Lactarius deterrimus

Perillustri doctissimoque Viro,
olim Archivario Regionis Septentrionalis
Regni Norvegiae in Urbe Nidrosia sedenti
et nunc in Urbe capitale eiusdem Regni
habitanti, Omnia

Alf Kiil
Selvbyggerveien 78
0591 OSLO 5

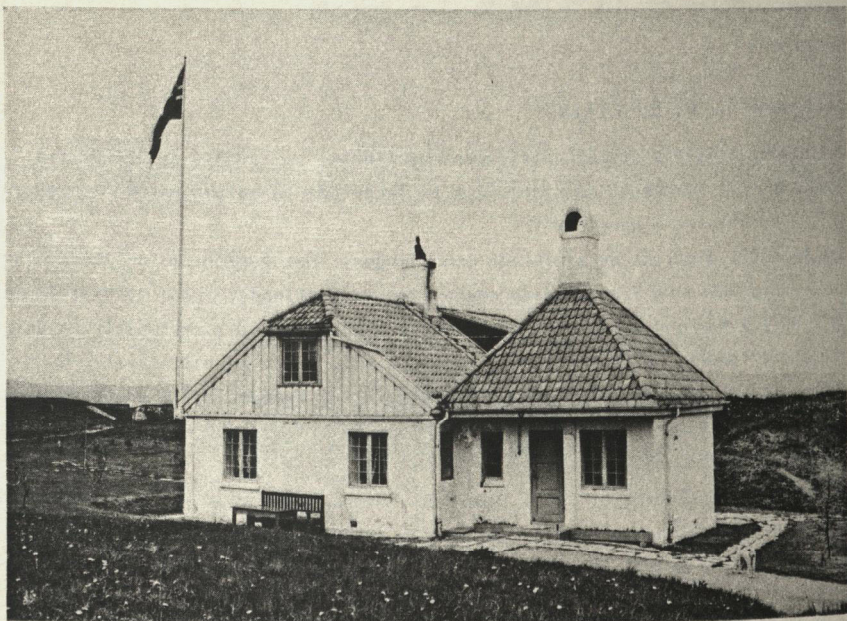
BAKGRUNN OG IGANGSETTING.

Det nordafjellske statsarkivdistriktet var langt, om lag 3/4 av lengda frå Lindesnes til Nordkapp, og vidt, 52 % av landvidda (utan Svalbard), og med vel 1/4 av folketalet i kongeriket.

Eit så stort distrikt er sjølvsagt mangslungent. Det femner om tre landsdelar, heile Nord-Noreg og Trøndelag og nordparten av Vestlandet. Endå etterat Troms og Finnmark har vorte eige arkivdistrikt er Trondheim statsarkivdistrikt det største i landet, og femner framleis om vel halvparten av folketalet i Nord-Noreg. Etter landevegen er det om lag 99 mil frå Trondheim til Andenes nørdest i Nordland og 45 mil til Vanylven lengst sør-vest i Møre og Romsdal, og i tillegg eit par ferjer kvar veg.

Nasjonalromantikken og ei sterk interesse for den gamle norske rikshistoria var bakgrunnen for at historikarane ved det unge norske universitetet ville samle alle arkivsaker frå heile landet i Riksarkivet på Akershus. Dette vart fastsett med kgl. res. 10. juni 1837, og etter denne vart Riksarkivet endeleg organisert med Henrik Wergeland til leiar i 1839. No var nok ikkje embetsmenn flest, da som seinare, særleg ivrige etter å etterkome eit påbod av så vidt perifer interesse i det daglege arbeidet, og det ser ikkje ut til at arkivsaker frå det nordafjellske vart førde til Kristiania, men etter nokre år vart eit første steg teke med å sende arkivassistent Dominicus Nagel Bech frå Riksarkivet til Trondheim i 1844, for å få eit oversyn over dei arkivsakene som fanst der. Dette førde heller ikkje til avleveringar, men både Bech og somme embetsmenn i Trondheim fann ut at det ville vere særst tungvint for folk nord for Dovrefjell å ha arkivsakene sine så langt borte som i Kristiania. Den tid, da dampskipsferdsla var heilt ny, og 30-40 år før det vart jernbanesamband mellom Kristiania og Trondhjem, tok det eit par veker mellom dei to byane, og mange veker frå Nord-Noreg til Kristiania. Då den første stiftsarkivaren skulle reise frå hovudstaden til Trondheim i 1850 brukte han 11 dagar med to skysshestar over 40 skyss-skifte, og jamvel om posten truleg gjekk litt snøggare, tok det lang tid.

Da sokneprest H. A. Angell ved Vår Frue kyrkje i 1847 gjorde framlegg om å få skipa eit sentralarkiv i Trondheim, var det ein ny tanke, utan sidestykke i Norden. Danmark fekk sine første landsarkiv i 1889 og Sverige sitt første i 1899. Det var sentraliseringstanken som rådde, men stiftsdireksjonen tok, som sokneprest Angell og broren stiftsprost Angell, avstand frå denne. Eit slag små sentralarkiv fanst nok heilt frå 1600-åra, då prestane hadde sendt inn eldre arkivsaker til bispane og futane og sorenskrivarane til amtmennene og

Kommandantbustaden på Kristiansten 1950 - arkiv 1850-1865

stiftamtmanden, men Bech fann i 1844 at ein stor del av desse arkiva låg i stor uorden og nedstøva på lite tilgjengelege loft og andre lite branntrygge stader. Stiftsdireksjonen sende straks saka vidare til kyrkjedepartementet, der ho vart liggande til 1849. Trondheimsbispen Hans Riddervold hadde i stiftsdireksjonen gått inn for eit sentralarkiv. I 1848 vart han kyrkjestatsråd, og hausten 1849 fekk han sett ned ein kommisjon, som kom med innstilling 4. januar 1850, og med kgl. res. 13. juni 1850 vart det fastsett at Centralarchivet for Trondhjems og Tromsø Stifter skulle skipast. Det vart seinare kalla stiftsarkivet, og tanken var at Tromsø stift med tida skulle få sitt eige arkiv, men elles rekna dei i 1850 med at det i høgda kunne bli tale om eitt sentralarkiv til utanfor hovudstaden. Det kom i Bergen i 1884.

Det var vilje til å få i gang eit arkiv, men det måtte bli så billeg som råd var. Arkivarløna vart redusert frå 400 til 330 spd, og den første stiftsarkivaren døde med stor gjeld (m.a. hadde han ikkje betalt utnemningsbrevet frå 1851, som kosta 30 spd), og den neste var lærar ved realskolen og hadde arkivarembetet nærmast som ei bistilling om ettermiddagen. Løna var mindre enn for adjunktar og langt mindre enn for dei fleste prestane. Planar om nybygg eller kjøp av hus vart forkasta. I staden vart det sett på ymse militære bygningar, som stod meir eller mindre ledige etter den sterke nedtrappinga av forsvaret etter 1814, og valet fall til slutt på kommandantbustaden på Kristiansten festning. Her vart dei

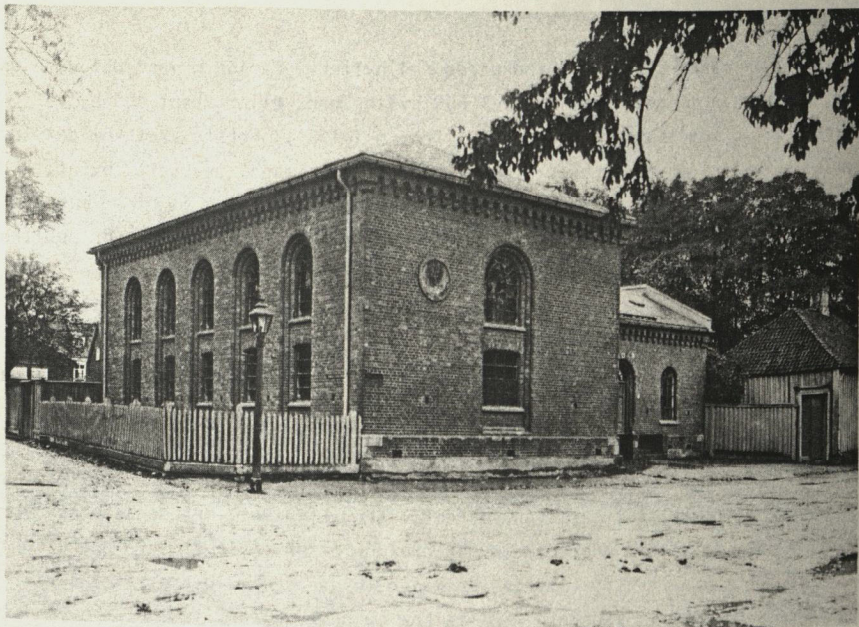
fleste ømnane kasta ut og roma innreidde med hyller. På 150 m² vart det arbeidsrom, og magasinrom med plass til vel 600 hyllealner, eller knapt 400 hyllemeter, om lag som Statsarkivkontoret i Tromsø i 1981. Første året kom det inn særleg saker frå embeta i byen, frå biskop, stiftamtmand, overrett, byfut, politimeister og magistrat, og deretter frå ein del embete i bygdene men alt i 1857 var huset fullt. Stiftsarkivar Bech, som kunne opne dørene for publikum 26. november 1850, med opningstid 4-5 timar kvar dag, hadde liten pågang både i huset og gjennom posten, og fekk ordna og katalogisert ein god del, til han etter eit par år vart sjuk og døde tre år etter opninga. Han fekk nok helseknekken av det råe og kalde lokalet (for så vidt same lagnaden som den tidlegare sjefen hans i Riksarkivet).

STIFTSARKIVET I TRONDHEIM I NYTT HUS FRA 1865

Dei 35 åra Bøgh var stiftsarkivar var det liten aktivitet, med opningstid berre eit par timar om ettermiddagen, men han greidde etter nokre år å få betre lokale. I august 1865 kunne arkivet flytte inn i den første spesialbygde reine arkivbygningen i Norden, i Bispegata 7 B, teikna av domkyrkjearkitekten Chr. Christie (som litt etter teikna første bibliotekbygningen til Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab i Trondheim; den står enno, medan stiftsarkivbygningen vart riven i 1928, for å gje plass til huset til Trondhjems Kunstforening). Som dei seinare danske arkivbygningane var magasinet eigenleg berre eitt rom (bortsett frå loftet, der golvet vart dekt med eit leirlag, for å gjere det branntrygt). All innreiing var av tre, og det var trebruer mellom reolane i "andre etasje". Før det vart innlagt elektrisk straum i 1917 var det ikkje lys eller varme i magasinet og det var ikkje tillate å arbeide der etterat det vart mørkt. Temperaturskilnaden mellom kontor og magasin kunne vere opp i 30° Celsius om vinteren.

NY AKTIVITET FRA 1890-ÅRA.

I 1892 var samla hyllelengd 1168 meter, av det 368 meter ledig, men då den nye stiftsarkivaren, Kristian Koren, for første gong sidan 1850-åra, sette i gang systematisk innkalling av arkivsaker, var desse snart fylte, og som på Kristiansten måtte arkivsaker stablast mellom reolane og på loftet og i kjellaren, der dei var lite tilgjengelege. Etter eit mellospel med vikarar og ein arkivar som slutta etter 9 månader (tilsett i tevling med m.a. Per Sivle, som først var innstilt av venstre regjeringa, men som vart tilsidesett då det vart regjeringsskifte) kom det i 1891-1912 ein stiftsarkivar som sette merke etter seg, Kristian Koren. Han tok til med inspeksjonsreiser, innkalling av arkivsaker, større bokkjøp og fekk utvida personalet frå stiftsarkivar og bud i 1891 til stiftsarkivar og tre kontorfunksjonærar i 1912, og dessutan timelønt bokbindar fra 1909. Han tok til

Arkivbygningen i Bispegata 7 B - i bruk 1865-1927

med presskopibok og kjøpte den første skrivemaskina i 1903, då slike maskiner ikkje fanst på så mange kontor i byen. Han var elles ei drivande kraft ved jubileumsutstillinga i 1897 og elles på mange område utanfor Arkivverket.

I 1913 vart han riksarkivar, den einaste frå den ytre etaten som har vorte det frå 1850 til 1982, og har æra for at statsarkiva i Bergen og Trondheim fekk nye bygningar i 1920-åra, og vel og for at Statsarkivet i Kristiansand kom i gang i eige hus straks etterat han var slutta i 1933. Og i hans tid flytte Riksarkivet til eige hus, og statsarkiva i Oslo og Hamar vart utskilde. Han har i høg grad gjort seg fortent til å pryde lesesalen i Statsarkivet i Trondheim i bronse.

Det finst ikkje lesesalsstatistikk før 1890, men frå då av auka gjestetallet noko ujamnt framover til det nådde over 1000 i året i 1916-17, og kontorstatistikken syner jamt stigande tendens frå 1890 til sist i 1920-åra.

Det var eigenleg berre 6 leseplassar i arkivbygningen i Bispegata, men sat dei skulder ved skulder kunne det kome inn dobbelt så mange på leseromet, der og storparten av kontorpersonalet arbeidde.

Det lokalhistoriske arbeidet fekk eit stort oppsving ikring 1920. Det førde til auka leseromsbesøk og krav om opning både føremiddag og ettermiddag, ikkje minst frå Nord-Noreg, så lenge dei måtte reise den lange vegen til arkivet i Trondheim.

Lesesalen i Bispegata 7 B 1914, med arbeidsplass for kontorpersonalet

NY ARKIVBYGNING PÅ VOLLAN I 1927

Alt frå hundreårsskiftet arbeidde stiftsarkivar Koren for å få tilbygg til stiftsarkivet, etterat det var leigt magasinplass i erkebispegarden. Det var då som seinare vanskar med å skaffe løyvingar, og utvidingsplanane stranda på spørsmålet om utviding av tomte i Bispegata. I 1913 la så riksarkivar Koren fram program for nye arkivbygningar i Bergen og Trondheim. Til slutt vart det vedteke å bygge etter planar av arkitekt Guldahl, ferdigteikna av arkitekt Schytte Berg, og den første løyvinga kom i 1922. Bygningen har mykje sams med den i Bergen (ferdig 1921), teikna av arkitekt Reimers, men er litt romslegare, sidan arkivdistriktet var større (likevel ikkje nok, sidan Statsarkivet i Bergen enno i 1982 har ledig plass, medan Statsarkivet i Trondheim var fullt alt i 1960-åra, og da stort sett måtte seie nei til store avleveringar). I 1920-åra var det dårlege tider, så byggearbeidet stogga, men vart sett i gang att for å avhjelpe arbeidsløysa i Trondheim, og lesesalen kunne opnast 7. november 1927, jamvel om huset ikkje var heilt ferdig før uti 1929. Ved innflyttinga var det god plass til både arkivsakene, personalet og publikum, og til bustader for statsarkivar og vaktmeister. Det var då eit arkivpersonale på 4 - 5 og elles vaktmeister, vaskemann og timelønt bokbindar.

Den første arkivarstillinga ved sida av statsarkivarembetet kom i 1947 og endå i 1950 var det berre 9 stillingar, medrekna bokbindar, vaktmeister og vaskemann.

Sidan har det auka etter kvart, til 4 arkivarstillingar, 7 1/2 kontorstilling, arkivkonservatorstilling (før bokbindar), to preparantstillingar, vaktmeister, og 1 1/2 reingjeringsbetjentstilling.

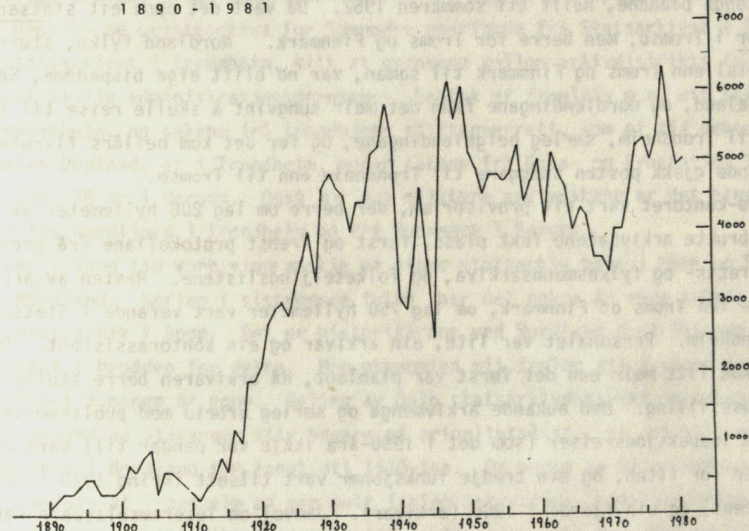
Gjestetalet auka sterkt i 1930-åra, til bortimot 6000 i året. Etter nedgang i krigsåra, då store delar av arkivsakene var evakuerte frå 1943 av, til Kongens gruve på Kongsberg og til kyrkjer i Trøndelag, kom det opp i vel 6000 att ikring 1950, gjekk så ned att til vel 3500 i 1970 og steig til vel 6000 att sist i 1970-åra. Høvet til å få xeroxkopiar av heile protokollar sida 1968 har gjort at lokalhistorikarane ikkje lenger treng opphalde seg i månadsvis eller årevis på lesesalen. Kontorstatistikken syner auke heile tida frå 1929, frå sist i 1960-åra til 1980 nærmast eksplosiv auke, frå 2000 til over 4500 journalnummer i året. Levering av utskrifter har stagnert etter 1967, medan levering av xeroxkopiar har auka til ikring 70000 sider i året, slik at ein frå 1977 har hatt bruk for to kopieringsmaskiner, for å greie både levering og intern kopiering, og for dessutan å kunne unngå driftsstans.

I lange bolkar, både i 1800-åra og seinare, har statsarkivet hatt for lite personale til både å greie dei daglege arbeidsoppgåvene og dei langsiktige, dvs. ordning, katalogisering og registrering. Ordning og katalogisering har særleg vore rekna som arkivaroppgåver, og før statsarkivet fekk meir enn to arkivarar, midt i 1970-åra, vart mykje ståande uordna eller berre mellombels ordna.

Arkivet har derimot i lang tid hatt eit dyktig og rutinert kontorphersonale, som ved sida av publikumstenestene har fått gjort mykje godt registreringsarbeid. Det gjeld både serieregister på kort, over jordskifte- og åstadssaker og til forliksprotokollane, protokollregister, særleg i skifteprotokollane (i tillegg til dei kortregistra som blir utførde for Landslaget for bygde- og byhistorie), og store serieregister, som dei til emigrantprotokollane for Trondheim, Sunnmøre (Alesund) og Nordmøre (Kristiansund) politikammer, og dei aller siste åra skrivning av folketellingslistene frå 1885 for maskinell optisk lesing og EDB-registrering (Tromsø og Kristiansund N., den siste byen fordi ein stor del av kyrkjebøkene der vart øydelagde i brann på prestekontoret i 1950, den første for å hjelpe litt på arbeidssituasjonen ved Statsarkivkontoret i Tromsø).

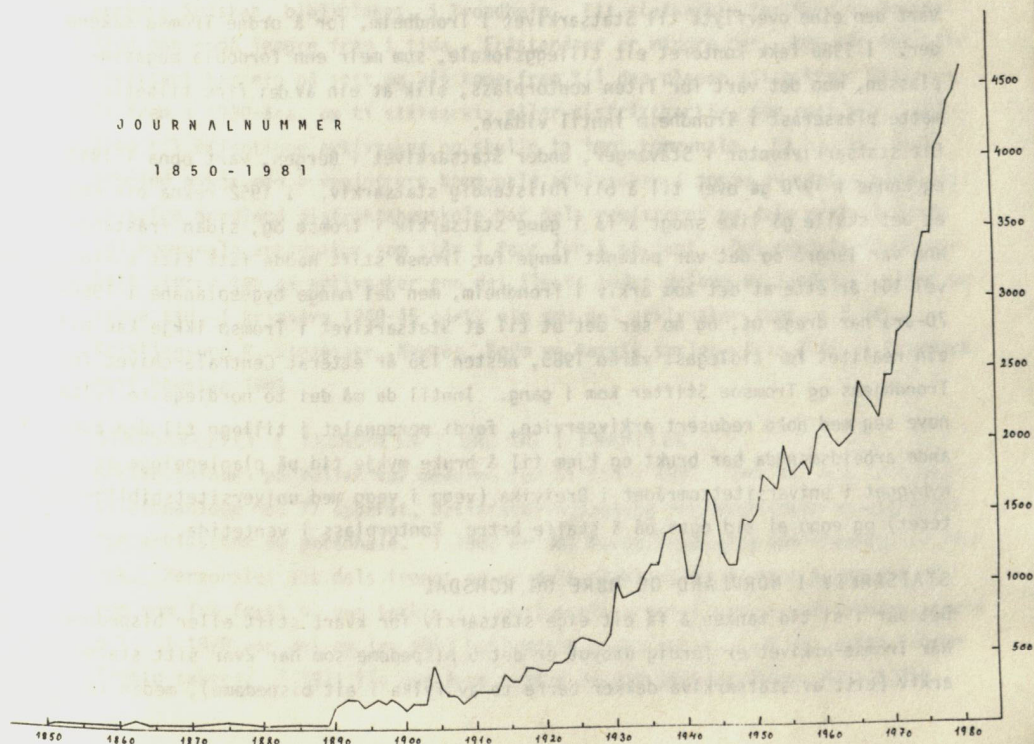
LESESALS BESØK

1890 - 1981

JOURNALNUMMER

1850 - 1981

STATSARKIVKONTORET I TROMSØ - STATSARKIV FRA 1985 ?

Frå hundreårsskiftet vart tanken om eit stiftsarkiv i Tromsø for dei tre nørdeste fylka teken opp att, og det vart sterkare krav om dette i 1920-åra, men økonomien stogga planane, heilt til sommaren 1952. Då vart det opna eit statsarkivkontor i Tromsø, men berre for Troms og Finnmark. Nordland fylke, større i folketal enn Troms og Finnmark til saman, var no blitt eige bispedøme, Sør-Hålogaland, og nordlendingane fann det meir tungvint å skulle reise til Tromsø enn til Trondheim, særleg helgelendingane, og før det kom heilårs flyruter nord for Bodø gjekk posten snøggare til Trondheim enn til Tromsø.

Tromsø-kontoret vart eit provisorium, der berre om lag 200 hyllemeter av dei mest brukte arkivsakerne fekk plass, først og fremst protokollane frå preste-, underretts- og fylkesmannsarkiva, og folketeljingslistene. Resten av arkivsakerne frå Troms og Finnmark, om lag 750 hyllemeter vart verande i Statsarkivet i Trondheim. Personalet var lite, ein arkivar og ein kontorassistent. Det var rett nok litt meir enn det først var planlagt, då arkivaren berre skulle ha deltidsstilling. Med aukande arkivmengd og særleg arbeid med publikumsservice og med inspeksjonsreiser (som det i 1950-åra ikkje var pengar til) vart arbeidsstyrken for liten, og ein tredje funksjonær vart tilsett ikring 1970 (kontorassistent) og ein fjerde i 1980 (arkivar). Jamvel om leseromsplassane vart reduserte frå 8 til 6, vart det for trangt for tre tilsette, så tidleg i 1970-åra vart den eine overflytt til Statsarkivet i Trondheim, for å ordne Tromsø-sakerne der. I 1980 fekk kontoret eit tilleggslokale, som meir enn fordobla magasinplassen, men det vart for liten kontorplass, slik at ein av dei fire tilsette måtte plasserast i Trondheim inntil vidare.

Eit statsarkivkontor i Stavanger, under Statsarkivet i Bergen, vart opna i 1949, og kunne i 1970 gå over til å bli fullstendig statsarkiv. I 1952 rekna ein med at det skulle gå like snøgt å få i gang statsarkiv i Tromsø og, sidan fråstandane var lengre og det var påtenkt lenge før Tromsø stift hadde fått sitt kontor, vel 101 år etterat det kom arkiv i Trondheim, men dei mange byggeplanane i 1960-70-åra har drege ut, og no ser det ut til at Statsarkivet i Tromsø ikkje kan bli ein realitet før tidlegast våren 1985, nesten 135 år etterat Centralarchivet for Trondhjems og Tromsøe Stifter kom i gang. Inntil da må dei to nordlegaste fylka nøye seg med noko redusert arkivservice, fordi personalet i tillegg til den aukande arbeidsmengda har brukt og kjem til å bruke mykje tid på planlegginga av nybygget i universitetsområdet i Breivika (vegg i vegg med universitetsbiblioteket) og enno ei tid også på å skaffe betre kontorplass i ventetida.

STATSARKIV I NORDLAND OG MØRE OG ROMSDAL

Det var i si tid tanken å få eit eige statsarkiv for kvart stift eller bispedøme. Når Tromsø-arkivet er ferdig utbygt er det 5 bispedøme som har kvar sitt statsarkiv (eitt av statsarkiva dekker berre to av fylka i eit bispedøme), medan to

statsarkiv dekker tre bispedøme kvar (det eine litt meir).

Statsarkivet i Trondheim dekte opphavleg ikkje Sunnmøre når det galdt dei geistlege arkiva, sidan landsdelen høyrde til Bjørgvin Bispedøme, men i 1930 vart proste- og prestearkiva for Sunnmøre overførde frå Statsarkivet i Bergen til Statsarkivet i Trondheim, slik at grensene mellom arkivdistrikta fall saman med dei sivile administrasjonsgrensene. Unntak er framleis m.a. eit statsadvokatembete, og sakene frå Trondhjems stiftsoverrett, som ei tid dekte Hedmark og halve Oppland, er i Trondheim, medan sakene frå Gula- og Frostating lagmannsrett 1907-36 er i Bergen. Også av dei militære arkivsakerne er det ein skilde saker frå Nordfjord i Trondheim og frå Sunnmøre i Bergen.

Det har i lang tid vore visse ønske om eigne statsarkiv både i Møre og Romsdal og i Nordland. Særleg i sistnemnde fylke har det nokre år vore arbeid for eige statsarkiv i Bodø. Det er historikarane ved Nordland distriktshøgskole som har stått i brodden for dette. Men økonomien vil truleg stå i vegen for dette prosjektet i mange år enno. Deling av Oslo statsarkivdistrikt og nybygg i Kristiansand og Stavanger står høgare på prioritetslista, så det blir neppe statsarkiv i Nordland før langt uti 1990-åra. Og mange av helgelendingane meiner nok framleis at Trondheim er ein meir lagleg arkivstad. Lokalhistorikarane må likevel sørover, til Riksarkivet og til samlingane i Det Kgl. Norske Viden-skabers Selskab, biblioteket, i Trondheim. Eit statsarkiv for Møre og Romsdal ligg nok endå lengre fram i tida. Fråstandane er mindre der. Men når det blir realisert har ein på sett og vis kome fram til den planen riksarkivar Steinnes la fram i 1930-åra, om ti statsarkiv eller distriktsarkiv, som rett nok i tillegg til offentlege arkivsaker og skulle ta imot kommunale. No har det vore arbeid mykje med å registrere kommunale arkivsaker i somme av statsarkiva, og folk frå Nordland distriktshøgskole har dels registrert og dels prøvd å berge inn kommunale arkivsaker som står i fare for å gå tapt. Det nordafjellske har hatt større tap av arkivsaker enn dei fleste andre delane av landet, i eldre og nyare tid. I krigsåra 1940-45 gjekk ein god del arkivsaker tapt, i Molde, Kristiansund N, Steinkjer, Namsos, Bodø og Narvik særleg våren 1940, i Finnmark mest hausten 1944.

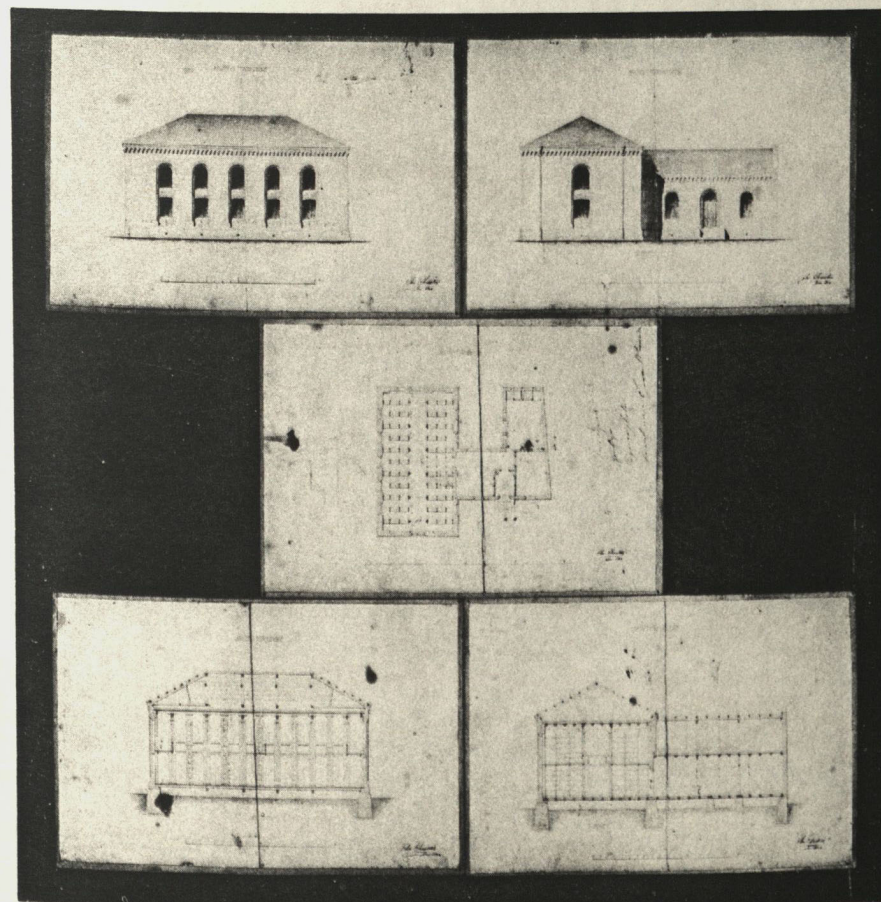
STATSARKIVET I TRONDHEIM I DAG OG I FRAMTIDA

Arkivbygningen på Vollan var moderne for si tid i 1927. Det var m.a. eit hus-telefonanlegg med 27 apparat, desinfiseringsanlegg for arkivsaker og god plass for arkivsaker og personale. I 1982 er det berre lesesalen som framleis er stor nok. Personalet sit dels trangt og er dels plassert rundt om i bygningen, i rom som frå først av var tenkte til mellombels arbeidsplassar ved ordningsarbeid o.l. I 1978 var dei om lag 6000 hyllemeter magasinplass fylt (av dette 750 hm Tromsø-saker). I 1971 låg det føre planar om eit stort tilbygg, med 20.000

hyllemeter magasinplass, ny lesesal, fleire kontor og elles betre tilbud for publikum og personale. Dette ville ha dekt behovet langt inn i neste hundre-år, jamvel utan deling av distriktet. Det var sjølvsgagt uvisst når ein ville få løyvingar til eit slikt byggverk, når både Riksarkivets nybygg og byggeplanane i Tromsø stod for døra. Men planane stranda på reguleringsplanar i strøket og da det midt i 1970-åra nærmast vart eit krav at arkivmagasin skulle ligge i berg, vart dei lagde til side, og i samarbeid med Universitetet i Trondheim og Statens bygge- og eiendomsdirektorat vart lokalisering av ny statsarkivtomt i universitetsområdet på Dragvoll drøfta i 1976. Men alt i 1978 var det minst 3000 hyllemeter avleveringsmogne eller -overmogne arkivsaker ved statskontora i distriktet, og midt i 1980-åra ville dette ha auka til minst 6000 hyllemeter, eller like mykje som arkivet hadde frå før. Ein kunne ikkje vente på nybygg, overføring til Tromsø ville berre monne litt og det var ikkje lett å få tak i høvelege tilleggslokale. Ein første utveg var da å nytte ut den eksisterande bygningen betre. I 1979-81 vart det montert vel 400 hyllemeter rullande reolar i magasin kjellaren, der det før berre var lager for kasser o.a., og reolane i 1. og 2. magasin vart utskifta med rullande, slik at det vart ein samla tilvokster på mellom 1500 og 1700 hyllemeter (etter kva ein har i hyllene). Når auken i dei to magasinane berre vart knapt 50 % kom det av at roma var oppdelte av to rekker tjukke beresøyler og av at ein p.g.a. lysrør ikkje kunne gå høgare enn til 206 cm over golvet, medan dei gamle, faste reolane gjekk i taket, 239-240 cm. Neste etappe blir å få tak i tilleggsmagasin ute i byen, helst alt i 1983. I 1981 kunne ein berre flytte grensa for avlevering frå 45-50 år til oml. 35 for dei fleste. I det siste har ein elles arbeidd litt med planar om modernisering, m.a. med å få ein lasterampe med dør inn til 1. ordningsrom, så ein sleppe å dra arkivkasser o.a. ned kjellartrappa og ein kronglut veg til heis i kjellaren. Heisane burde og ha vore moderniserte, men heisesjaktene tillet truleg ikkje at ein nyttar traller som er meir enn 85 cm lange (brutto), så ein må i tilfelle bygge heis utvendig. Konserveringsavdelinga har alt for liten plass, og har ikkje trallesamband med resten av huset, men omplasseringar i huset blir no drøfta. Med 3 tilsette dekker ho og Tromsø-kontoret. Da vaktmeisteren overtok statsarkivarbustaden i 1975 vart den tidlegare vaktmeisterbustaden ledig til frokostrom, med eige rom for røykarar, men ein har diverre ikkje noko tilbud til arkivgjestene, noko som er særleg leitt fordi det no er langt til næraste kafé eller konditori. Med den plassen det har i dag kan Statsarkivet i Trondheim snart ikkje ta imot fleire arkivsaker, og det er heller ikkje forsvarleg arbeidsplass til større personale. Noko hjelper det at det tekniske utstyret er blitt betre, med kulehovudskrivemaskiner, kopieringsmaskiner, eit stort lager av tidlegare utskrifter

(i kopi eller original), som kan kopierast, og frå 1983 vonleg også noko EDB-utstyr.

Det er mykje ugjort ordnings-, katalogiserings- og merkingsarbeid og noko inspeksjons- og anna feltarbeid, fordi ein lenge hadde for lite arkivarhjelp og fordi ein ville yte så god publikumsservice som råd var, men det går framover, takka vere moderne utstyr og fordi ein er så heldig å ha eit stabilt personale, som blir meir og meir rutinert. Litt har ein nok måtta skjere ned på servicen til lokalhistorikarar og slektsgranskarar dei siste åra, for å makte høgare prioriterte oppgaver, men ein har ikkje villa gå så langtsom somme andre i nedskjeringane, for å få unna det langsiktige arbeidet, m.a. ut frå tanken "at medan graset gror, døyr kua". Ein prøver å halde det gåande på alle felt og å finne ein gyllen mellomveg.

Arkitekt Chr. Christies arkivteikningar frå 1862

❖ Det er god orden..

Forts. fra 1. side.

gamle dokumenter og rettsprotokoller, og vårt arbeid er å skaffe utskrifter av disse når det er nødvendig. Dessuten er det her lokalhistorikerne stort sett finner sine kilder. Jo eldre et papir blir, jo større verdi har det for historiegranskeren .

— Hvor gamle er de eldste papirene som oppbevares på Statsarkivet i Trondheim?

— Vi har ikke noe nevneverdig før siste halvdel av 1600-tallet. Det som er eldre er inne i Oslo på Riksarkivet.

*

Det ser likevel ut som lokalhistorikerne finner nok å granske i, for når vi tar en titt inn på lesesalen sitter de bøyd over digre protokoller, gamle kirkebøker og manntallslisters mens de gjør sine notater etter å ha brukt både forstørrelsesglass og mye god vilje for å vriste hemmeligheten ut av den snirklete skriften til de gamle embetsmenn.

Gerd.

ETTER JAKTEN

Nysæter pr. Grotli, 1. juli 1947.

Herr riksarkivaren.

Fra Kiil har jeg i dag mottatt et brev datert og poststemplet København 27. juni. Han takker for det tilsendte Lysingsbladet og sier at "jeg falt i dype funderinger om hvordan jeg skulle ordne meg. Nå hadde jeg ikke lyst ~~å~~ å plage riksarkivaren med brev, heller ikke statsark. Ullmann foreløpig." Derfor skrev han et privatbrev til meg (i den stilling jeg har, altså, ikke til meg som privatmann). Han skriver i brevet:

- "Etter avtale skulle jeg være her nede til sommerferien. Nå kom jeg hit 9. april og hadde derfor egentlig tenkt å bli her til omkring 8.-9. juli, så hadde jeg vært borte i akkurat 3 måneder. Jeg skrev da for noen uker siden til kollega Schönberg Andersen og vi ble enige om at han skulle ta ferie først, og så skulle jeg feriere fra omkring 24. juli. Som det nå er, så jeg helst at jeg kunne reise herfra en av de allerførste dagene i juli, og at jeg slapp å begynne i Sa. i O. Det jeg altså gjerne ville ha undersøkt, var om det er
- I: noe i veien for at jeg slutter her i begynnelsen av juli (jeg har enda ikke undersøkt hvordan jeg kan komme meg oppover), og
- II: om det kan tenkes at herr Bö kan fortsette i Sa. i O. til Schönberg Andersen kommer tilbake fra ferien? Det måtte vel da helst ordnes slik at jeg fikk permisjon i de 14 dager eller 3 uker til Sch.-A. kommer tilbake, mot å betale vikarens lønn.

Nå vil jeg med en gang ha sagt at det er slett ikke avgjort at jeg kommer til å søke posten i T. Det jeg egentlig burde gjøre var å søke permisjon for å få gjort ferdig det arbeidet jeg har holdt på med, og det er nettopp et av de sterkeste motiver jeg har til ikke å søke ny post, hvor det tør være verre å få ordnet slikt. Men hva det nå blir til, så ville jeg som sagt gjerne være fri når jeg kommer til Oslo. Jeg kan jo ikke under noen omstendigheter søke T. før jeg vet hvordan stillingen er, hva statsark. T.s seneste standpunkt er, hvordan han vil stille seg til meg som eventuell søker, hvordan det er med hus deroppe og mangt annet. Jeg burde altså helst ha vært i Trondh. før 12. juli.

Du får tilgi at jeg plager deg med dette, men kunne du gi meg et vink om hvordan situasjonen er, ville jeg være svært takksam. Jeg har ikke tenkt å holde hemmelig for riksarkivaren noe av det jeg har skrevet her, så du må fritt nevne hva du vil (i marginen: men helst ikke til andre). Jeg er klar over at jeg må søke statsark. Ullmann om permisjonen, men det vil jeg ikke gjøre før jeg vet om Sa. i O. får beholde vikaren. Hvis det ikke lar seg gjøre, faller jo dermed perm.spørsmålet bort."

Kiil

Til slutt ber ~~du~~ meg sende ham noen ord så snart råd er. Nå kan jeg jo ikke gjøre noe med dette, her jeg er, så jeg vet ikke bedre råd enn å overlate det hele til deg. På grunn av forsinkelsen ved at Kiils brev har gått helt hit opp i fjellet spørs det om han kan få beskjed i tide, men jeg håper det kan la seg ordne på en eller annen måte likevel.

Med hensyn til Bøe minner jeg om at han jo var borte hos oss for et par uker siden og spurte om dette med ferien og med hans stilling til Statsarkivet. Han fikk jo da beskjed om at han -- når Kiil kom tilbake ca. 9. juli (som de regnet med i SA.) -- ville gå tilbake til Riksarkivet og der begynne med å ha ferie. Dersom Kiil skal ha permisjon, håper jeg Bøe ikke har lagt altfor faste planer for ferien sin.

Jeg sender dette som ilpost med den første rutebilen som går forbi her, så det kommer deg vel i hende seinest ~~xxxix~~ med første ombæring 3. juli. Kiil får gjenpart av brevet.

Det er full sommer i fjellet her nå. Mest all snøen er borte og det tærer på blåisen på breene, så det er som i august. Att-påtil har de hatt så mye regn i bygdene her i sommer -- det er jo det regnfattigste strøket i Sør-Norge -- at de har sluppet å vatne, og slåtten har nå begynt så smått her og der. Om et par uker blir det vel å snu ryggen til fjellet og melde seg til tjenste som sláttekar.

Med hilsen til alle i arkivet

W.

Nysæter pr. Grotli, 1. juli 1947.

Kjære Kiil.

Takk for brev. Det var blitt videresendt fra Oslo 28. juni, men nådde meg først i dag. Jeg har (jeg hadde nær sagt) dessverre ferie og ligger i fjellet noen og førti mil fra Oslo. Jeg kan derfor ikke gjøre anna enn å overlate alt til riksarkivaren, som du ser av vedlagte gjenpart, og kan bare håpe at han på en eller annen måte får ordna sakene for deg i tide. Iallfall har jeg nytta den første mulige sjanse til å få skrevet til ham.

Ja, noe mer å skrive om har jeg ikke, så jeg får bare sende mine beste ønsker om en god sommer både for deg og Hamre.

Beste hilsen

Jan H. Olstad.

Statsarkivaren har tiltrådt

SVE

Statsarkivar Alf Kiil som ble utnevnt til statsarkivar Anders Todals ettermann i statsråd fredag, kom til Trondheim allerede lørdag morgen, og overtok straks sitt embete.

Statsarkivar Kiil er 48 år gammel, og har arbeidet i arkivetaten så å si hele tiden siden han tok filologisk embetseksamen i 1933. Han er født i Målselv, og tok sin hovedoppgave på et emne fra Nordlandshistorien, og har senere fortsatt med å samle stoff om landsdelens historie og særlig fiskerihistorien i eldre tid.

— Men, sier den nye statsarkivar, det blir ofte slik med oss arkivfolk, at vi synes vi må gjennom så alt for meget av det stoffet vi kommer i berøring med — så det kan ta sin tid med å få utgitt våre arbeider.

Statsarkivar Kiil utaler for øvrig at Statsarkivet i Trondheim er kjent som et av de arkiver hvor det er den beste orden i saken. Det blir derfor på en måte lett å overta etter statsarkivar Todal. Men det blir også vanskelig, i og med at det forplikter å holde det samme nivå i årene fremover.

Statsarkivar Alf Kiil er gift med en datter av avdøde telegrafbestyrer Diesen i Trondheim.

Det lyses til ekteskap for:

Sjåfør Anders Aure, Molde, og

D
har
så m
med
ber
vi se

Du
det g
i da
frisk
og de
finskå
skårne
purre
helles
dik, 1
sukker
del sal
ter og
litt kru

Fiske
lages a
1/2-3/4 k
i pene
has i s
50 gr.
brunes,
Da tilse
3 dcl. ty
ges i o
10 min.
må du
ken me

Epler
100 gr.
mosete
smidig
og skja
På hve
stort sk
rundt o
med sar
les med
sukker
lene er

Forsla

S

I Str
helgen
synsner
om utvi
serom,
sal og
nemnda
skoleby
rets fo
ne forb
planene
priorite

Det er god orden på de gamle folianter

STATSARKIVAR ALF KIIL ER GLAD FOR Å OVERTA ETTER ANDERS TODAL

Allerede dagen etter utnevnelsen var den nye statsarkivaren i Trondheim, Alf Kiil, å finne i sjefstolen i statsarkivet. Det var ellers ikke ukjente omgivelser den nye statsarkivaren kom til.

— Jeg har tidligere vært fast gjest på lesesalen her ved arkivet, og er godt kjent med forholdene. Det er i det hele et svært godt arkiv å overta — med orden i alle saker og uten plassmangel å snakke om. Når en får overta etter Todal, er det ikke vanskelig, sier statsarkivaren i en samtale vi hadde med ham lørdag.

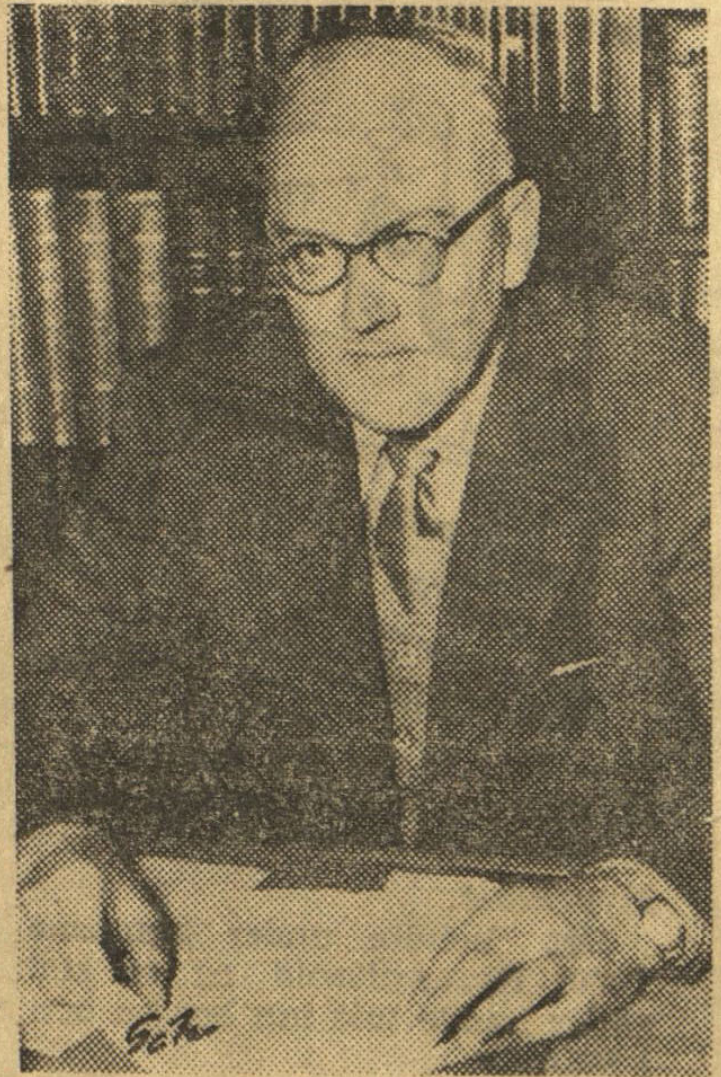
— Er ikke dette yrket litt verdensfjernt?

— Vi begraver oss kanskje litt for grundig i det som har vært. men når vi blir interessert i sakene her, er det ikke til å unngå. Jeg for min del er filolog og har en naturlig interesse for historie, og jeg har arbeidd i yrket i mange år nå.

— Hva er arkivets viktigste funksjon?

— Det er to ting det skal tjene. Først og fremst er det et ledd i statsadministrasjonen. Her oppbevares alle

Forts. 6. side

Statsarkivar Alf Kiil.

Ung dame slått

Alf Kiil statsarkivar i Trondheim

I statsråd i går er arkivar ved Riksarkivet, cand. phil. Alf Kiil utnevnt til statsarkivar ved statsarkivet i Trondheim fra og med 13. november.

Statsarkivar Kiil er født i Målselv 1. juni 1906. Han tok eksamen artium i Narvik 1925 og språklig historisk embetseksamen 1933. Året etter ble han tilsatt som førsteassistent ved statsarkivet i Kristiansand, der han som arkivar har hatt sin lengste funksjonstid. I årene 1933—44 hadde han — tvunget ut fra sin stilling av nazistene — en tid arbeidet litt i «gruvearkivet» på Kongsberg.

I de senere år har han vært knyttet til Riksarkivet.

Det er ennå ikke bestemt når den nye statsarkivar skal overta her, men det skjer sannsynligvis før årsskiftet.

Milders 13/11 1954

← "Varideleg" 15/11 1954
M-265

❖ Det er god orden..

Forts. fra 1. side.

gamle dokumenter og rettsprotokoller, og vårt arbeid er å skaffe utskrifter av disse når det er nødvendig. Dessuten er det her lokalhistorikerne stort sett finner sine kilder. Jo eldre et papir blir, jo større verdi har det for historiegranskeren.

— Hvor gamle er de eldste papirene som oppbevares på Statsarkivet i Trondheim?

— Vi har ikke noe nevneverdig før siste halvdel av 1600-tallet. Det som er eldre er inne i Oslo på Riksarkivet.

*

Det ser likevel ut som lokalhistorikerne finner nok å granske i, for når vi tar en titt inn på lesesalen sitter de bøyd over digre protokoller, gamle kirkebøker og manntallslisters mens de gjør sine notater etter å ha brukt både forstørrelsesglass og mye god vilje for å vriste hemmeligheten ut av den snirklete skriften til de gamle embetsmenn.

Gerd.

Riksarkivaren,

Oslo.

helsemessige og andre
Av ~~range~~ grunner ønsker underskrevne, som fylte 68 år 1. juni
dette år, å ~~skulle~~ gå av som statsarkivar i Trondheim fra 1. januar
1975.

Forutsetningen for dette er at jeg kan få tillatelse til å
bo i min leilighet i statsarkivbygningen, ^{Høgskoleveien 12,} frem til 1. juli 1975.

Den leilighet^{en} som jeg skal flytte til, blir ikke ledig før nevnte
dato, og det vil også av andre grunner falle meget vanskelig for
meg å flytte fra min nåværende leilighet midt på vinteren. Jeg
i den forbindelse
skal gjøre oppmerksom på at min forgjenger i embetet bodde et år
i leiligheten etter at han var gått av som statsarkivar.

~~Jeg er kjent med av vakt- og verneposter i statsarkivet. Halvor
Bue vil søke om å få overta den leiligheten som til nå har vært
brukt av statsarkivaren.~~

Jeg ber om at min søknad om å få bli boende i leiligheten i
statsarkivet til 1. juli 1975 selv om jeg søker avskjed fra 1.
januar 1975, må bli behandlet og avgjort så ^{tidlig} ~~raskt~~ at jeg kan få
om utfallet
avskjed innen 1. oktober dette år.

Trondheim den 19. juni 1974.

A. Kull Tm

NORDISK ARKIVNYT

Nr. 4 . 15. december 1974 . 19. årgang

UDGIVER: RIGSARKIVET, RIGSDAGSGÅRDEN, KØBENHAVN K • ANSVARLIG OVER FOR PRESSELOVEN: LANDSARKIVAR DR. PHIL. HARALD JØRGENSEN

Ingvar Andersson 1899–1974

F. riksarkivarien *Ingvar Andersson* avled i Stockholm den 14 oktober 1974. Han var född i Norra Sandby nära Hässleholm i Kristianstads län, tog studenten vid Malmö latinskola 1917 och studerade sedan i Lund. Han blev fil. lic. 1925, disputerade 1928 på »Källstudier till Sveriges historia 1230–1436« och utnämndes s.å. till docent i historia vid Lunds universitet.

Redan i latinskolan i Malmö knöt *Ingvar Andersson* nära vänskapsband med klasskamraten *Hjalmar Gullberg* och tillsammans med denne kom han att tillhöra en krets av unga akademiker, som skulle få en stor betydelse i Sveriges litterära och kulturella liv. Till denna krets hörde även bl. a. *Ingvar Harrie*, *Frans G. Bengtsson* och *Karl Ragnar Gierow*. Bland de muser man främst dyrkade, var inte bara *Clio* utan även *Euterpe*; både *Gullberg* och *Andersson* var mycket musikaliska. Ett uttryck för den sistnämndes musikintresse blev hans allmänt uppskattade biografi över *Franz Berwald* (I–II, 1970–71) och hans mångåriga ordförandeskap i *Musikhistoriska museets vänner* och *Svenskt musikhistoriskt arkiv*. 1970 fick han för *Berwald* arbetet *Musikaliska akademins främsta utmärkelse*, medaljen för tonkonstens främjande.

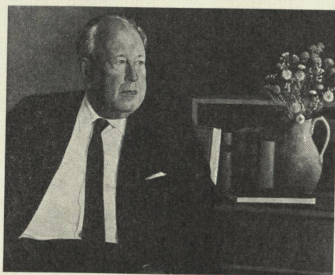
Anderssons forskning var länge främst knuten till medeltidskrönikornas värld och till svenskt och europeiskt 1500-tal. Såväl hans studier av de litterära källorna till Sveriges medeltidshistoria som hans analyser av *Erik XIV:s* personlighet och regering blev banbrytande.

Redan 1921 tog *Ingvar Andersson* anställning vid landsarkivet i Lund och han stannade där som amanuens till 1939, ehuru med många avbrott för forskning. Han hoppades få en professur i sin hemstad men sattes i konkurrens med sin studiekamrat *Sture Bolin* i andra rummet. Han lämnade då för en tid

Lund och skrev i Köpenhamn för dansk publik »Sveriges Historie genom tiderne« (1941). Arbetet blev en stor succé. En svensk upplaga utkom 1943 och boken har senare översatts till flera andra språk, bl. a. ryska och kinesiska. Därmed hade *Andersson* blivit en av Sveriges mest kända och populära historiker.

Hjalmar Gullberg hade knutits till *Radiotjänst* i Stockholm 1936. Tre år senare flyttade även *Ingvar Andersson* dit, först som sektionsföreståndare, sedan som föredragschef. Här fick han tillfälle att också odla sina folkbildningsintressen och blev ordförande för 1944 års folkbildningsutredning. Han började också tagas i anspråk för arkivuppdrag, blev en av 1940 års arkivsakkunniga och 1949 en av sakkunniga för arkiv- och biblioteksfilmning. Den 1 februari 1950 efterträdde han *Bertil Boëthius* som riksarkivarie och kvarstod i denna befattning till pensioneringen våren 1965. Han blev 1950 också en av de 18 i Svenska akademien. Han var vidare bl. a. redaktör för *Nordisk tidskrift* 1947–57 och ordf. för *Föreningen Nordens fullm.* 1964–71.

Ingvar Andersson hade 1928 enligt gällande regler provtjänstgjort i riksarkivet och ordnade där de svenska diplomatarikiven från barbaresktaterna. Hans avgjort största insats som riksarkivarie var, at han genom sina goda kontakter i Kanslihuset och sin vänliga övertalningsförmåga fick i gång det nya riksarkivbygget på Marieberg. När han pensionerades var bergsmagasinen färdiga. I det inre arbetet intresserade han sig särskilt för utgivningsverksamheten. Han var också ordförande i styrelsen för *Svenskt biografiskt lexikon* och för kommittén för utgivning av *Svenskt diplomatarium*. Hans intresse för folkbildningsarbetet kom folkbildningsarkiven till godo. Under hans tid utkom 1961 års arkivförfattningar, vilka definitivt befäste riks- och lands-

F. riksarkivarien Ingvar Andersson. Porträtt av Reinhold Ljunggren på Gripsholms slott.

arkivens ansvar för myndighetsarkiven. Han engagerade sig mycket i det internationella arkivarbetet och det svenska riksarkivet var värd för 1960 års internationella arkivkongress. Ingvar Andersson blev därmed ordförande under fyra år för Conseil international des archives och 1964 dess président d'honneur. Hans vänliga och stillsamma väsen, hans stora begåvning och lärdom skaffade honom många vänner också i dessa internationella kretsar.

Redan 1947 utgav Andersson Skånes historia, del I, som omfattade tiden »till Saxo och Skånelagen». Först efter pensioneringen fick han tillfälle att fortsätta detta arbete. Andra delen »Skåne i Nordens centrum» (1225–1519) utkommer i höst. Även ett annat stort arbete, Uddeholms historia, sysselsatte honom de sista åren. Vid Ingvar Anderssons död låg en andra del i det närmaste färdig.

Ake Kromnow

Den nye embedslægeinstitution

Indenrigsministeriet har under 19. sept. 1974 udstedt en bekendtgørelse, der nærmere fastlægger de opgaver, der i henhold til lov af 13. juni 1973 er henlagt til den nyoprettede embedslægeinstitution. Som bekendt er embedslægeinstitutionen sammenfaldende med amtsråds kredsen, idet Frederiksberg kommune er underlagt embedslægeinstitutionen for Københavns amtsråds kredse, medens det tidligere stadslægeembedet for København varetager de i henhold til loven af 13. juni 1973 fastsatte funktioner for Københavns kommune. Under samme dato er en speciel bekendtgørelse for stadslægeembedet i København ligeledes udstedt af indenrigsministeriet. Denne særlige bekendtgørelse træder i kraft 1. okt. 1974, medens indenrigsministeriet med hensyn til embedslægeinstitutionen i amtsråds kredsene i hvert enkelt tilfælde fastsætter ikrafttrædelsesdatoen. Indtil

videre er embedslægeinstitutionerne i Frederiksborg og Nordjyllands amtsråds kredse blevet sat i funktion, nemlig fra 1. okt. 1974.

Udvandrerarkivet

Udvandrerarkivet i Ålborg, der en årrække har boet i en lille lejlighed på Konvalvej nr. 2, har omsider fået udvidet magasinplads, idet der er blevet indrettet et depot på gården Erikksminde i stationsbyen Åbybro på banelinjen Ålborg–Fjerritslev. En række samlinger, der ikke bruges til daglig, er blevet bragt her. Arsberetningen oplyser, at arkivet stadig modtager værdifulde gaver i form af bøger og manuskripter fra danske udvandrere i USA og Canada. Fra Tuborgfondet har udvandrerarkivet modtaget 5.000 kr., som vil blive anvendt til indkøb af en positiv kopi af den film, som The Genealogical Society i Utah har optaget af de i det sjællandske landsarkiv beroende udvandererlister for årene 1868–1928. Bevillingen skal desuden dække indkøb af det nødvendige læseapparat.

Arkivkommissionens årsberetning

Som sædvanlig har »Det kgl. videnskabernes selskabs kommission til undersøgelse af de i dansk private bevarede kilder til dansk historie» ved sin sekretær arkivar *Finn H. Lauridsen* udsendt en trykt beretning om virksomheden i 1973. Indledningsvis redegøres der for en række privatpersoners arkiver, der har været til behandling, og som for de flestes vedkommende er endt eller vil ende i rigsarkivet. Det drejer sig fx om grosserer *J. L. Bjørners* arkiv, højskoleforstander *Uffe Groesens* arkiv og politikerens gårdejer *Kristian Juuls* arkiv. Kommissionen har endvidere i årets løb foretaget en række undersøgelser vedr. forretnings- og organisationsarkiver, og af disse er de fleste afleveret til erhvervsarkivet. Ligesom i de foregående år er der således tilgået erhvervsarkivet flere mejeriarkiver og sagførerarkiver. Et af de store forretningsarkiver er *B og W's* arkiv fra perioden 1852–1967 omfattende ikke mindre end 1150 bd. og 623 pkr. Et andet omfattende arkiv er arkitekt *Arne Jacobsens* arkiv, der indeholder diverse byggesager med tegninger og beskrivelser. Samlingen dækker årene 1933–69, og en del tegninger er udskilt og afleveret til kunstakademiets bibliotek. Til kommissionens arbejde er ydet en række bevillinger til et samlet beløb af 22.000 kr. Udgifterne har beløbet sig til godt 20.000 kr. I styrelsen sidder professorerne *Povl Bagge*, *Troels Fink* og *Kristof Glaman* samt førstebibliotekar *Kåre Olsen*.

De lokalhistoriske arkivers store dag

Skoleinspektør A. Strange Nielsen byder velkommen.

22. okt. 1974 var de lokalhistoriske arkivers store dag, og der blev festet – først og fremmest fordi der var noget at feste for. Sammenslutningen af de lokalhistoriske arkiver fejrede 25-årsdagen for sin oprettelse. For 25 år siden skabtes sammenslutningen ved, at 8 arkiver gik sammen. Idag tæller Sammenslutningen 180 medlemmer, og der kommer stadig nye til. Sammenslutningen havde ønsket, at jubilæumsfesten skulle afholdes i København, da det var her, at man i sin tid havde dannet organisationen. Det historiske møde i 1949 fandt sted i Vartov.

Rigsarkivar, dr. Johan Hvidtfeldt holder festforelæsning.

Til jubilæumsfesten lagde landsarkivet krop til, og selve festmødet fandt sted i den kombinerede foredrags- og udstillingssal. Som bekendt har landsarkivet i øjeblikket en udsilling af originalt kirkebogsmateriale fra landsarkivets virkeområde. De lokalhistoriske arkivers repræsentanter kunne altså samles på hjemmebane og holde deres møde omgivet af arkivalier, således som de er vant til, når de normalt mødes. Arkivrepræsentanterne fra Sjælland og Lolland-Falster kunne tilmed i monterne nikke genkende til lokaliteter, som de er fuldt fortrolige med.

På husets vegne bød landsarkivar, dr. *Harald Jørgensen* ganske kort velkommen, hvorefter Sammenslutningens formand, skoleinspektør *A. Strange Nielsen*, der er daglig leder af Næstved lokalhistoriske arkiv, holdt den egentlige velkomsttale. Blandt gæsterne må først og fremmest nævnes de lokalhistoriske arkivers grand old man provisor *Hans Brandt* fra Fåborg. Kontorchef *E. Thrane* repræsenterede Kulturministeriet, og de offentlige arkiver havde sendt deres ledere med rigsarkivaren i spidsen, samtlige landsarkivarer, stadsarkivar, dr. *Sigurd Jensen* og overarkivar, dr. *Vagn Dybdahl*. Endvidere sås blandt gæsterne overbibliotekar *Aage Bonde*, Sammenslutningens tidligere formand, samt repræsentanter fra Dansk historisk Fællesforening, Dansk kulturhistorisk Museumsforening og det lokalhistoriske institut.

Rigsarkivarens festforelæsning

Sammenslutningen havde ønsket, at rigsarkivaren skulle holde jubilæumsforelæsningen, først og fremmest fordi han som mangeårig landsarkivar og formand for Dansk historisk Fællesforening havde fulgt de lokalhistoriske arkiver fra deres spæde begyndelse i en fjern fortid og indtil den nuværende blomstring. Rigsarkivaren tog sit udgangspunkt i den inskription, der står over det amerikanske rigsarkiv: *Fortiden er vor fremtid* og fastslog, at forståelsen af vor fortid er en væsentlig kulturfaktor. Jo mere vi ved om slægtledene før os, om deres liv og deres tanker, jo bedre forstår vi os selv. Det er arkivarernes opgave at indsamle oplysninger om fortidens mennesker og begivenheder. Man vil også gerne vide noget om menneskers tanker og følelsesliv, men det er straks vanskeligere, især når man står overfor menigmand.

Der er gennem tiderne samlet meget materiale, også andet end arkivalier, men en mere systematisk ind-

samling af det lokalhistoriske materiale er først kommet i gang i nutiden, og nye institutioner er blevet skabt, der samler sig om denne specielle opgave.

Manden, der undfangede denne ide, var provisor Hans Brandt, som skabte det første lokalhistoriske arkiv i den lille fynske købstad Fåborg. Det arkiv, han oprettede i 1937, blev et forbillede, og lidt efter lidt opstod der lokalhistoriske arkiver rundt omkring i landet. Ligesom de katolske klosterordener havde deres moderklostre, hvorfra initiativet til nye klostre udgik, drog Hans Brandt omkring i riget og tog initiativet til nye arkivers oprettelse. Brandt troede på disse institutioners fremtid, og han inspirerede og skabte interesse, hvor han kom hen. I 1948 fandtes der 8 arkiver, og man begyndte at diskutere nødvendigheden af en sammenslutning. Man kontaktede også repræsentanter fra de offentlige arkiver, og året efter stiftedes S sammenslutningen på basis af de da eksisterende arkiver. Man valgte en bestyrelse på 3 mand, og Brandt blev formand. Desuden indtrådte *Olav Christensen* fra Haderslev og stationsforstander *Kaster* i Odder. *Kaster* virkede i sagens tjeneste lige til sin død og efterfulgtes af *Aage Bonde*, der til sin tid efterfulgte Hans Brandt som formand og nu er afløst af *Strange Nielsen*, som altså er S sammenslutningens 3. formand. Af de oprindelige bestyrelsesmedlemmer har *Olav Christensen* alene oplevet de første 25 år som aktivt medlem af styrelsen.

Rigsarkivaren gik derefter over til at nævne en række af de store opgaver, som S sammenslutningen havde taget initiativet til. I første række omtales udarbejdelsen af en vejledning for drift af et lokalhistorisk arkiv, et nødvendigt initiativ af hensyn til de mange nye arkiver, som lidt efter lidt opstod over hele landet. Det var endvidere af stor betydning, at man fik tilvejebragt en oversigt over de meget brogede samlinger, som lidt efter lidt administreredes af de mange arkiver, og efter mange fødselskvaler udkom endelig i 1968 fortegnelsen over manuskripter og arkivalier i danske samlinger. I de seneste år har S sammenslutningen koncentreret sig om at få tilrettelagt passende lokale rammer for de enkelte arkiver og herunder draget omsorg for, at arkiverne

Fra øverst til nederst:

1. De indbudte gæster lytter til velkomsten. I 1. rk.: kontorchef Thrane og provisor Brandt og frue. I 2. rk.: rigsarkivaren, dr. Anne Riising og Vagn Dybdahl. Bagst skimtes landsarkivar Jens Holmgaard.
2. Museumsinspektør Mette Müller.
3. Amtsskolekonsulent Ingemann-Petersen.
4. Forskningsleder Vagn Skovgaard-Petersen i samtale med landsarkivar P. Kr. Iversen.

ikke blev for store og heller ikke for små. Man har endvidere arbejdet med tilvejebringelsen af adskillige kurser for de lokale arkivers medarbejdere, og man har omsider fået sit eget tidsskrift. Udviklingen er løbet stærkt i de seneste år, men stadig eksisterer pionerånden, og der er tale om en virkelig folkelig bevægelse.

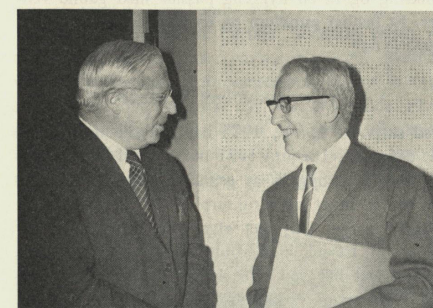
Gennem alle de 25 år har der været en nær kontakt mellem S sammenslutningen og de offentlige arkiver, som alle er medlemmer af organisationen, men uden stemmeret og sæde i styrelsen. De offentlige arkiver skal ikke øve direkte indflydelse og skal heller ikke føre officielt tilsyn, sagde rigsarkivaren, men de skal hjælpe med råd og dåd og i praktisk gerning. De offentlige arkiver har desuden brug for de lokalhistoriske arkiver, som har den kontakt til lokale kredse, som de store arkiver aldrig kan etablere. Fortiden kan ikke skildres alene ved offentlige arkivalier eller store mænds papirer. Man må dybere ned, og her ligger de lokalhistoriske arkivers vigtigste opgave. Meget er nået i de forløbne 25 år, men vi har idag lov til at sige, at det arbejde, I har påtaget Jer, bliver I aldrig færdige med. Verden går videre, og hvad der sker idag, er historie imorgen. Jeres jagtmarker vil altid være uendelige. De trofæer i allerede har bragt ind er mange, men heldigvis kan vi stadig sige: God jagt i tiden fremover.

Hilsener fra nær og fjern

Efter rigsarkivarens festtale overbragtes en række hilsener fra den store forsamling. Amanuensis *Knud Prange* talte på Lokalhistorisk Instituts vegne, og museumsinspektør *Mette Müller* bragte en hilsen fra museernes verden. Forskningsleder *Vagn Skovgaard-Petersen* havde ordet som formand for Dansk historisk Fællesforening, og også socialinspektør *Olav Christensen* bad om ordet for at tale om gamle dage inden for styrelsen. Til sidst fik provisor *Hans Brandt* ordet for at takke for den store hyldelse, der var blevet ham til del. Han turnerede sin tak til rigsarkivaren, der altid havde været S sammenslutningens en god mand.

Fra øverst til nederst:

1. S sammenslutningens vandreudstilling studeres nøje af festdeltagerne.
2. To tidligere formænd, nemlig *Aage Bonde* og *Hans Brandt* udveksler gamle minder. I midten fru Brandt.
3. Kontorchef E. Thrane og skoleinspektør *Strange Nielsen* i samtale under festen.
4. Landsarkivar, dr. *Harald Jørgensen* gør provisor *Hans Brandt* opmærksom på en detalje i det store udstillingsarrangement. En blomstrende dame lytter til.

Den lokalhistoriske udstilling

Som led i jubilæumsarrangementet havde Sammenlutningen taget initiativet til et særligt udstillingsarrangement, der har til formål at fortælle om de lokalhistoriske arkiver og deres arbejde. Det er hensigten, at denne udstilling senere skal sendes omkring som vandrestilling, og man håber, at man lokalt vil supplere udstillingen med originalt materiale fra de stedlige arkiver. Udstillingen består af 20 plancher, der rummer billeder og fotografiske gengivelser af vigtige lokalhistoriske arkivalier. Hver planche belyser et bestemt emne fx kirken, landsbyen, landbruget, købstaden, stationsbyen, dagligliv, fester og højtider. Overbibliotekar *Hans Eriksen*, Grindsted, præsenterede udstillingen, der var op hængt på væggene i foredragssalen og suppleret med en række originale dokumenter fra landsarkivets samlinger. Sammen med kirkebogsudstillingen har disse plancher været tilgængelige indtil udgangen af november måned.

Med præsentationen af udstillingen var den officielle del af festen forbi, og de henved 90 gæster kunne dels fordybe sig i udstillingen dels samles omkring de festlige borde, der var opstillet i den tilstødende korridor. Der var her en rig lejlighed til at gå omkring og få en hyggelig passiar med gamle venner. Et festligt punktum på en både hyggelig og udbytterig dag.

Strukturudvalget ophævet

Ved skriv. af 1. okt. 1974 har rigsarkivaren ophævet det under 18. juni 1971 nedsatte ad-hoc-udvalg, der havde til opgave at gennemgå og stille forslag om en eventuel ny strukturplan for rigsarkivet og landsarkiverne. Udvalget afgav sin betænkning 12. jan. 1973. Et enkelt særvotum blev dog først afgivet senere. Det har ved visse lejligheder været på tale, at udvalget påny skulle træde sammen, navnlig i forbindelse med at der var blevet udarbejdet en nyordning for nationalmuseet, hvis indhold enten helt eller delvis kunne overføres på det statslige arkivvæsen. Ministeriet for kulturelle anliggender har imidlertid i skriv. af 29. juli 1974 meddelt, at man planlægger udarbejdelsen af en rammelov, der fastlægger retningslinier for en fremtidig demokratisering af styreformens indenfor de forskellige såkaldte forskningsinstitutioner, hvortil også arkivvæsenet henregnes. En sådan rammelov vil dog først blive udarbejdet, når der er indhøstet visse erfaringer med nyordningen på nationalmuseet, der tænkes sat i kraft pr. 1. april 1975. Som sagen har udviklet sig, har rigsarki-

varen herefter ophævet strukturudvalget med en takkeskrivelse til formanden, dr. *Harald Jørgensen* og de 16 medlemmer, der udgjorde udvalget.

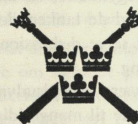
Arkivaruddannelsen

23. okt. 1974 mødtes rigsarkivets uddannelsesudvalg til forhandling om det af Magisterforeningens arkivsektion udarbejdede forslag til »Uddannelsen af arkivarer inden for det danske arkivvæsen«, der var indgivet til rigsarkivaren 17. april 1974. Forslaget blev forelagt af arkivar *Harry Christensen* fra landsarkivet i Viborg, og det gav anledning til en meget langvarig forhandling.

Forslaget var inddelt i punkter, hvis hovedindhold var følgende. Der ønskedes en introduktion i dansk arkivvæsen i alm., i skriftflæsning og i arkivrelateret håndbogskundskab samt en alm. indføring i afdelingers eller landsarkivers arbejdsområder og arbejdsopgaver. Herefter skulle følge en arkivteoretisk uddannelse, hvis formål var at give arkivaren det minimum af kundskaber og færdigheder, som var en forudsætning for en hensigtsmæssig og effektiv udførelse af arkivararbejdet. Man tænkte sig 3 kurser af 4 ugers varighed, som skulle afholdes på rigsarkivet. Disse kurser tænkte man anbragt i 2. ansættelsesår. Ved en turnustjeneste dels i rigsarkivet dels i landsarkivet for Sjælland skulle de københavnske arkivarer få praktisk kendskab til de forskellige afdelinger, medens der for provinsens arkivarer måtte organiseres kursusbesøg i rigsarkivet. Denne turnustjeneste burde være afviklet senest 5 år efter ansættelsen. Endelig ønskede man, at der måtte blive givet den enkelte arkivar 4 ugers tjenestefrihed til at udarbejde en arkivistisk undersøgelse. Formålet med denne uddannelsesplan skulle være at gøre det muligt at uddanne en arkivar mere effektivt end tidligere, således at man hurtigere kunne få praktisk nytte af hans arbejdsindsats, understregede arkivar *Harry Christensen*.

De tilstedeværende styrelsesrepræsentanter (rigsarkivaren, overarkivarerne *Sig. Rambusch* og *Niels Petersen* samt landsarkivar, dr. *Harald Jørgensen*) havde sympati for flere af forslagene, men måtte også gøre opmærksom på de store praktiske vanskeligheder, der var forbundet med forslagens realisation. Elevtallet ville altid være begrænset, og det ville være vanskeligt at finde egnede lærere, der kunne stille sig til rådighed. Man savnede også fornødent undervisningsmateriale. Forslagene vil imidlertid blive gjort til genstand for videre overvejelse, og fremtiden må vise, hvad der er praktisk gennemførligt,

og hvad der kun kan forblive ønsker. Rigsarkivaren har i skriv. af 4. nov. 1974 givet Magisterforeningens arkivsektion et officielt svar på forslaget af 17. april.

Nutida heraldik i rigsarkivet

Med anledning af statsheraldikeren *C. G. U. Schefers* forestående afgang ur tjenst har i rigsarkivet anordnats en udstilling med et x-plock av de av heraldiska sektionen under senare år komponerade vapnan. Utställningen, som bär namnet »Nutida heraldik« och äger rum i rigsarkivets entréhall, har hittills fått ett ovanligt positivt mottagande från allmänheten. Sålunda lockade vernissagen den 31 oktober, ihållande höststorm till trots, en fulltalig publik med många kända representanter för huvudstadens kulturliv, diplomatkår och arkivstat. I sitt öppningsanförande hänvisade statsheraldikeren till förordet i utställningskatalogen, som innehåller en principdeklaration om heraldikens roll i dagens samhälle:

»Det är en felsyn att tro att heraldiken med det demokratiska genombrottet skulle ha kommit att sakna uppgifter. Motsatsen är fallet i det att allt fler grupper börjat ta de heraldiska uttrycksmedlen i anspråk. Så sker inom administrationen och det allt-

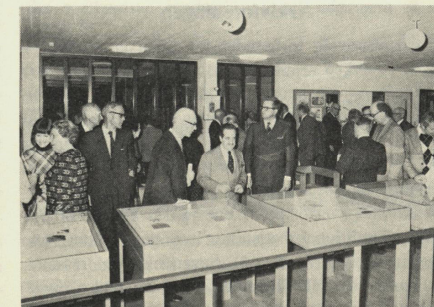
Rigsarkivaren Ake Kromnow och riksmarskalken amiral Stig Hson-Ericson (andra från höger) betraktar den sistnämndes serafimervapen, som har ritats på rigsarkivets heraldiska sektion.

mer organiserade samhället i övrigt. Härtill kommer att samtliga kommuner, inte endast de gamla städerna, börjat föra vapen. Denna utställning är ett vittnesbörd därom.

Alltsedan tillkomsten av rigsarkivets heraldiska sektion och statens heraldiska nämnd år 1953 har frågan om vapenmålning stått i brännpunkten. Det gäller den för heraldiken grundläggande avvägningen mellan färg och form. Dessa båda element står ofta i strid med varandra. Heraldikens strävan efter starkast möjliga färgverkan utsluter en detaljerad form och ett valörbetonat måleri. Som princip för heraldiken måste uppställas att fråga endast är om en fördelning av ytmässiga färgplan.

Under heraldikens första tid, högmedeltiden, var dessa grundsatser självfallna, för de överensstämde med tidens måleri. Grafisk renässans, skulptural barock, förförisch rokoko och romantiskt naturmåleri har emellertid varit svåra att förena med heraldikens stränga lagar och understundom bragt heraldiken på avvägar, varifrån det gått att föra den tillräta. Utsikterna att vinna förståelse härför är nu gynnsamma. Ytmässighet och klara, obrutna färger har återigen blivit aktuella inom måleriet. Cirkeln är sluten. Heraldiken befinner sig i det lyckliga läget att vara på en gång tidsenlig och trogen sin egenart. Det har den inte varit på flera hundra år.

Det helt övervägande flertalet utställda vapen är territoriella vapen, d.v.s. kommunvapen och häradsvapen. Personvapnen representeras av ett av de svenska serafimervapnen, det för nuvarande riksmarskalken amiral *Stig Hson-Ericson*. Ämbetsverk och myndigheter företräds av statens brandnämnd. I en av montrarna finns två av rigsarkivets

Bland publiken syntes flera notabiliteter från diplomatkåren och kulturkretsarna; på bilden bl. a. spanske ambassadören Alfonso de la Serna, till höger om statsheraldikeren Scheffer, och Svenska Dagbladets kulturchef Leif Carlsson.

medeltida originaldokument i färg, ett exemplar av Magnus Erikssons landslag och den s k Bergshammarpapenboken, vilka innehåller stlhistoriska förebilder för de nutida vapnen.

Målningarna i heraldiska sektionens utställning har idémässigt komponerats av statsheraldikern, utförts av *Brita Grep*, *Marianne Cederström* och *Jacques de Waern* samt granskats av statens heraldiska nämnd.

Sygehusudvalget

Efter en længere pause trådte det af rigsarkivaren nedsatte udvalg vedr. kassation i sygehusenes arkiver påny sammen til et møde under rigsarkivarens forsæde 3. sept. 1974.

Som bekendt har der været nedsat to underudvalg, hvis indstillinger nu blev forelagt det samlede udvalg. Det såkaldte lægelige udvalg, der havde dr. *Harald Jørgensen* til formand og bl. a. to læger som medlemmer, havde beskæftiget sig med kassation af sygejournaler og røntgenbilleder. Underudvalget var nået frem til en enstemmig indstilling, der var et typisk kompromis mellem vidtgående lægelige ønsker og praktiske arkivhensyn, først og fremmest pladsproblemer. Det administrative underudvalg, der havde haft amtskommunaldirektør *Boeck* til formand, og som havde beskæftiget sig med udarbejdelsen af en journalplan for sygehusenes administration, var ikke nået til enighed. Under mødet tog rigsarkivaren principiel afstand fra visse af dette udvalgs forslag. Udvalgets arbejde betragtes hermed som afsluttet, og sagen vil blive drøftet videre med Amtsrådsforeningen. Spørgsmålet om kassation af sygejournalerne diskuteres i øjeblikket i lægekredse, og det er muligt, at sagen påny må tages op.

Arkivforeningen

Et arbejdsudvalg forbereder for tiden et seminar – det 6. i rækken – med titlen: *Arkivvæsenet og dets benyttelse – en pejling af de fremtidige opgaver*. Seminaret tænkes afholdt engang i foråret 1975, tid og sted er endnu ikke fastlagt, og vil berøre emner som: 1) Behovet for dokumentation i administration, forskning og hos arkivernes publikum – 2) Arkivernes aktivitet overfor publikum og den almene offentlighed. Traditionel betjening, nye synspunkter, nye rammer og initiativer – 3) Anvendelsen af ressourcer i arkiverne. Publikumsbetjening og andre opgaver.

Udvalget håber, at disse emner kan inspirere interesserede til at give tilsagn om deltagelse i en drøftelse, der foruden at blotlægge de problemer og op-

gaver, der vil vise sig i den nærmeste fremtid, gerne tillige skulle lægge spirene til nye initiativer.

Nyt er denne gang, at arbejdsudvalget i sin indbydelse har søgt at bevæge de kommende deltagere til at lade deres bidrag mangfoldiggøre og rundsende inden mødets begyndelse, så alle i forvejen har gjort sig bekendt med de tanker, der vil fremkomme på seminaret, og at selve diskussionen kan få bredere rammer dennegang.

Tilmelding skal være arbejdsudvalget i hænde 15. december 1974, og de til mangfoldiggørelse og rundsendelse bestemte bidrag indsendes til arbejdsudvalget inden 15. februar 1975.

Mødevirksomhed

28. november 1974 gennemgik skoleinspektør *A. Strange Nielsen*, der tillige er formand for Sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver, den jubilæumsudstilling, sammenslutningen afholder i landsarkivet for Sjælland for medlemmer af foreningen.

Foreningens traditionelle julemøde afholdes i år 11. december kl. 19.30 i rigsarkivet. Arkivar *H. C. Bjerg* vil causere over oplevelser og indtryk fra en rejse i Mexico. Foredraget vil blive ledsaget af lysbilleder, og der vil muligvis tillige blive kørt en film.

Arbejdstidsnedsættelsen

Fra 1. dec. 1974 har staten i lighed med det private arbejdsmarked nedsat den ugentlige tjenestetid til 40 timer, og denne bestemmelse gælder også det offentlige arkivvæsen. For arkivarpersonalet har ministeriet for kulturelle anliggender fastsat, at de 40 ugentlige timer skal fordeles på følgende måde: 28½ time ugentlig skal afvikles i institutionen, medens 11½ time skal benyttes til videnskabeligt arbejde, om hvilket der skal foretages årlig indberetning til rigsarkivaren. Der er ikke i forbindelse med nedsættelsen af arbejdstiden dekretet generel lørdagslukning, hvilket betyder, at arkiverne som sædvanlig holder læsesalene åbne også om lørdagen. De nye tjenestetidsregler har medført, at de enkelte arkivinstitutioner har måttet udarbejde nye, inerne tjenestetidsbestemmelser. Samtidig med at tjenestetiden nedsættes, er det blevet indskærpet, at arbejdstiden skal være effektiv, og at hvilepauser ikke må overskride 30 minutter pr. dag.

Landsarkivmødet

Det årlige landsarkivmøde afvikledes i dagene 10.-11. dec. 1974. I mødet deltog rigsarkivaren og lands-

arkivarerne undtagen den sygemeldte landsarkivar *Jens Holmgaard*, som eremplaceres af arkivar *Paul G. Ørberg*. Endvidere deltog som sædvanlig overarkivar *Sigurd Rambusch*. Den 1. mødedag fandt sted på rigsarkivarens kontor, medens andendagsmødet var henlagt til det sjællandske landsarkiv. Den officielle dagsorden indeholdt ialt 14 punkter.

Et vigtigt formål med disse møder er først og fremmest at orientere om aktuelle problemer. Dagsordenen indeholder derfor altid en række meddelelser fra rigsarkivaren. Som noget nyt blev der dennegang givet de enkelte landsarkiver lejlighed til dels at orientere rigsarkivaren dels de andre landsarkivarer om den aktuelle situation i det enkelte landsarkiv, herunder også at redegøre for større igangværende ordningsarbejder og planlagte publikationer.

Foruden denne almindelige orientering benyttes møderne til at diskutere aktuelle spørgsmål af almindelig interesse. I visse tilfælde er det rigsarkivaren, der forelægger problemerne, i andre tilfælde er en af mødedeltagerne i forvejen opfordret til at indlede forhandlingen. På det nu afsluttede møde afgav rigsarkivaren således en orientering om det afsluttede udvalgsarbejde med hensyn til kassationer i sygehusarkiverne (se iøvrigt redegørelsen på omstående s. 76). Landsarkivar, dr. *Anne Riising* forelagde to andre kassationssager, nemlig kassation af lægeattester for unge i arbejdstilsynskredse og det meget betydningsfulde spørgsmål om principper for kassation i de såkaldte P-sager – personaleakter, – et problem der som følge af de seneste års stærkt stigende forbrug af personale i den offentlige administration – såvel den statslige som den kommunale – naturligvis får stigende betydning. Arkivar *Ørberg* på sin side genoptog diskussionen fra et tidligere møde om den vanskelige problematik i forbindelse med spørgsmålet om en sikring af de hårdt medtagne skøde- og panteprotokoller, og han indledte desuden en diskussion om et for nylig i landsarkivet for Nørrejylland rejst spørgsmål om at etablere praktikanttjeneste i landsarkiverne for ledere af det efterhånden meget store antal af lokalhistoriske arkiver. Endelig redegjorde arkivar *Frank Jørgensen* for den fremtidige forbindelse mellem landsarkivernes og rigsarkivets edb-sektion.

På dagsordenen var endnu optaget følgende punkter: undervisning i rigsarkivet af yngre arkivarer fra provinsen, indledt af overarkivar *Rambusch* (se iøvrigt s. 74), den fremtidige form for »Meddelelser«, personalefortegnelsen, sikkerhedsfotografering af arkivalier i privateje og betaling af transport af statslige arkivalier til arkiverne.

PERSONALET

Personale

Jubilæer

Oberstløjtnant *A. L. Broberg*, Hærens arkiv, rigsarkivets 3. afdeling, har fejret 50-års jubilæum for sin ansættelse i statens tjeneste.

Arkivar *Edit Rasmussen* fejrede 7. december 25 års jubilæum for sin ansættelse i statens tjeneste.

Afsked

Ved skriv. af 31. okt. 1974 har rigsarkivaren efter ansøgning afskediget arkivar ved det sjællandske landsarkiv *Vibeke Nielsen* med udgangen af november måned. *Vibeke Nielsen*, der nu drager til Jylland, har virket som arkivar ved landsarkivet siden 1. sept. 1962. Hermed forsvinder en af de få medarbejdere, der har kendt den gamle læsesal og gjort hele baraktiden med. Ved en fælles frokost på landsarkivet tog det samlede personale afsked med en afholdt kollega.

Den ledige arkivarstilling vil blive besat pr. 1. jan. 1975. 23 personer har meldt sig som ansøgere.

Turnusarkivarer

Fra 1. okt. 1974 har arkivar ved det sjællandske landsarkiv *Jørgen H. Andersen* tiltrådt en 10-måneders turnustjeneste i rigsarkivet, og i første omgang er han blevet tilknyttet rigsarkivets 1. afdeling.

Ved skriv. af 19. sept. 1974 har rigsarkivaren forlængt arkivar *H. Sode-Madsens* turnustjeneste ved det sjællandske landsarkiv indtil udgangen af juli 1975.

Orlov ophører

1. dec. 1974 vendte arkivar *Helle Linde* tilbage til normal tjeneste ved det sjællandske landsarkiv efter overstået 6 måneders orlov.

Arbejdsløse HK'er henvist til beskæftigelse

Allerede i slutningen af forrige finansår fik arkivvæsenet i henhold til arbejdsløshedslovens § 97a mulighed for at beskæftige arbejdsløse HK'er. Tilbuddet er blevet gentaget i indeværende finansår, og i begyndelsen af december rettede arbejdsformidlingen en ny henvendelse til arkivvæsenet, samtidig med, at man stillede yderligere beløb til rådighed.

RIGSARKIVET

Nye registraturer

Rigsarkivet har i serien foreløbige arkivregistraturer, ny serie, som nr. 7 udsendt Ingeniørkorpsets Arkiv I, Fortifikationsetatens arkiv 1697-1793, Ingeniørkorpsets arkiv 1763-1848, ved *S. A. Larsen*. Der er planlagt endnu 2 bind. Som manuskript er brugt de maskinskrivne lister, oberstløjtnant *S. A. Larsen* gennem mange år i Hærens arkiv har udarbejdet over ingeniørkorpsets arkivalier. Listerne er i rigsarkivets offset-trykkeri blevet reproduceret i formindsket format, en fremgangsmåde, der har gjort det muligt at sælge bogen for kun 20 kr. excl. moms. Bogen har en 18-siders indledning om ingeniørkorpsets historie, om dets arkivs skæbne, idet en del af det er spredt i andre arkivfunds, bl. a. er noget afleveret til Norge og Tyskland og en del gået tabt. Indledningen er udarbejdet af arkivar *Birgit Løgstrup* i samarbejde med oberstløjtnant *S. A. Larsen*.

I samme serie er som nr. 6 udsendt en registratur over politikerens *Lars Dinesens* (1838-1915) privatarkiv.

Generalregistraturen fra 1. afdeling

1. afdeling har udsendt en Generalregistratur over alle afdelingens arkivalier, dvs. alle arkivalier ældre end 1848, som ikke hører til privatarkiver eller Hærens arkiv. Generalregistraturen er en fortegnelse over alle arkivfunds og dets bestanddele med angivelse af, hvor arkivalierne er opstillede. Da nogle arkivfunds endnu er mangelfuldt registrerede eller kun registrerede på håndskrevne sedler, vil dele af generalregistraturen fungere som den første mangfoldiggjorte registratur for disse fonds. Ved hvert fond er indledningsvis noteret, hvorledes dette er registreret med henvisning til trykt eller utrykt registratur. Generalregistraturen er offsettrykt i rigsarkivet i 150 ekpl. Den er fordelt til ansatte i rigsarkivet og landsarkiverne og er stillet til rådighed på læsesalen.

Nyerhvervelser

Rigsarkivet har i efterårets løb modtaget mange og forskelligartede institutions- og privatarkiver, blandt disse er et større arkiv efter øjenlægen *C. F. Heerforth*, som i mellemkrigsårene opsøgte betydende europæiske politikere og forelagde dem sine planer om Europas forenede stater. Der er afleveret et stort tillæg til Indien-missionæren *H. P. Kampps* arkiv, et

tillæg til minister *O. C. Mohrs* arkiv, et større arkiv efter domprovst *Paul Brodersen*. Fra baron Rudolph Bertouch-Lehn er afleveringen af materiale til *slægtten Bertouchs* historie fortsat, blandt det senest afleverede er en håndskrevet »opskrift hvorledes mand skal lacqere allehaande træarbejder« dateret 1739 og en håndtegnede mønsterbog fra ca. 1730. Oberst *T. P. A. Ørum* har afleveret sine erindringer fra 1940-41 og departementschef *Finn Nielsen* materiale vedr. hjemtransport af KZ-fanger fra Tyskland 1944-45. Fra Nordisk Råd er afleveret afskrifter af steno-grafiske referater fra EF-debatten i radio og TV i 1972. Endvidere er der modtaget en stor aflevering fra Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede.

LANDSARKIVERNE M. M.

Funktionsomlægninger

Fra tid til anden er det nyttigt at analysere de daglige arbejdsrutiner og nærmere undersøge, om der ikke bør foretages omlægninger og rationaliseringer. Et lille internt personaleudvalg har på givne foranledning foretaget en sådan undersøgelse, og pr. 1. okt. er der foretaget en omlægning af en række daglige arbejdsfunktioner og i forbindelse hermed foretaget en arbejdsdeling, således at man under sygdom og fravær nøje har fastlagt, hvem der skal overtage den fraværendes normale funktioner. I forbindelse med disse omlægninger har visse funktionærer skiftet kontorer.

Udvidet samarbejde mellem det færøske og det sjællandske landsarkiv

Forbindelsen mellem landsarkivet i Torshavn og det sjællandske landsarkiv er i de seneste år blevet intensiveret, og som tidligere meddelt opholdt landsarkivar *Pall J. Nolsøe* sig ca. en måned ved det sjællandske landsarkiv i den forløbne sommer. Under opholdet gennemgik han bl. a. en række færøske sager, der opbevares i det sjællandske bispearkiv, og som supplerer lokale arkivalier på Færøerne. Der blev taget xrokopier af dette materiale, således at det nu kan benyttes i Torshavn.

Det færøske landsarkiv har kvitteret for denne gave ved at tilstille det sjællandske landsarkiv xrokopier af færøske kirkebøger. Indtil videre er modtaget kopier af de ældste kirkebøger fra Sandø præstegæld 1719-83, Sydstrømø præstegæld 1757-80 og Nordørø præstegæld 1760-1816.

Store ompakningsarbejder i gang

Ved indflytningen i Nyt magasin i 1966 var der ikke mulighed for at foretage nyskiltning og ompakning med opstilling i Kompaktus-reolerne for øje, og man har lige siden da kæmpet med de ulemper, som dette medførte. I de sidste par år er der imidlertid kommet mere gang i ompakningerne, og navnlig i 1974 har man gjort betydelige fremskridt. Dette hænger bl. a. sammen med, at man gennem Arbejdsformidlingen har fået tilført en vis arbejdskraft, som har kunnet sættes ind på denne opgave. Endvidere har interne forhold medført, at man i øjeblikket beskæftiger 3 arkivbetjente så godt som udelukkende med skiltning- og ompakningsarbejder. Det er navnlig de omfangsrige københavnske rets- og politiarkiver, som man nu forsøger at få bragt i en anstændig tilstand.

De nye engelske læseapparater er blevet en succes

Som tidligere meddelt har landsarkivet påbegyndt en udskiftning af tidligere benyttede tyske læseapparater og har anskaffet to moderne engelske læseapparater af mærket Planvu. Apparaterne er blevet flittigt benyttet i de forløbne efterårsmåneder, og publikum er yderst tilfreds med de nye apparater. De er lette at betjene og behagelige at bruge. Da apparaterne er forholdsvis billige i anskaffelse (ca. 2500 kr.), overvejer man i nær fremtid at anskaffe yderligere to apparater. Der danner sig ikke sjældent en lang kø for at få mulighed for at benytte læseapparaterne, og det tidspunkt nærmer sig, hvor også skifte- og fæsteprotokoller kommer til at foreligge på mikrofilms.

Kirkebogsregistraturen afsluttet

Med udsendelsen af de to bind Foreløbige arkivregistraturer omhandlende *Københavnske Kirkebøger I-II*, der udkom 1. nov. 1974, har det sjællandske landsarkiv afsluttet et arbejde, som har strakt sig over de sidste 6-7 år. De to sidste bind i serien indeholder ikke blot de københavnske kirkebøger, men også i et særligt tillæg kirkebøger fra de vestindiske øer, fra Grønland, forskellige sømandskirker, ældre garnisonspræsters kirkebøger samt kirkebøger modtaget fra de anerkendte trossamfund. Formålet med publikationen har været at indholdsregistrere hvert eneste kirkebogsbind og på denne måde lette publikum adgang til det meget benyttede kirkebogsmateriale. Landsarkivet har desuden kunnet konstatere, at antallet af rekvirerede kirkebøger er gået væsentligt ned, hvilket har den største betydning for ma-

terialets fortsatte eksistens. Samtidig med indholdsregistreringen er der foretaget en administrationshistorisk kortlægning af det enkelte sogns udvikling, og til de senere bind er desuden knyttet ret detaljerede stedregistre, der kan hjælpe brugeren af kirkebogsmaterialet et godt stykke på vej. Af de udsendte 9 bind kirkebogsregistraturer er et enkelt udsolgt, og af flere findes idag kun små restoplag. Landsarkivet har imidlertid sikret sig de fornødne eksemplarer, således at man er dækket ind til eget forbrug for en lang årrække fremover.

Svensk besøg på Jagtvejen

27. sept. 1974 fik landsarkivet besøg af kolleger fra landsarkivet i Lund. Under ledelse af arkivar *Bjørn Lindh* aflagde ca. 20 medarbejdere ved arkivet i Lund et besøg på Jagtvejen, hvor de blev modtaget og vist omkring af landsarkivaren.

Ny udstilling på Jagtvejen

I løbet af december måned vil der blive arrangeret en ny arkivudstilling, der har fået titlen: *Forbrydelse og straf*. Gennem udstillingen vil man belyse, hvilke arkivaliegrupper, man bør anvende, hvis man interesserer sig for den civile kriminelle retspleje. Man benytter samtidig lejligheden til at eksperimentere med en ny og mere udførlig form for udstillingskatalog.

Spareforanstaltninger

Stigende priser og begrænsede driftsbevillinger har nødsaget landsarkivet til at opsige kontrakten med Vagtselskabet. 31. okt. 1974 gik nattevagten sin sidste runde på Jagtvejen. Det er ikke uden en vis bekymring, at man har foretaget denne disposition. Under de nye forhold er der gennemført skærpede bestemmelser om aflåsning af samtlige døre til de to arkivmagasiner, og det er indskærpet personalet at sørge for, at vinduer lukkes og døre aflåses.

For at nedbringe udgifterne til daglig rengøring, har man endvidere opsagt kontrakten med det rengøringskompagni, som hidtil har besøgt den daglige rengøring, og har sluttet aftale med et nyt rengørings-selskab. Nyordningen træder i kraft 1. jan. 1975, og man vil samtidig gå over til morgenrengøring. Der vil endvidere blive installeret en opvaskemaskine, hvilket på længere sigt også skulle blive en økonomisk fordel.

Der pågår endelig overvejelser om forskellige foranstaltninger, der skulle kunne nedbringe udgiften til opvarmning. Indtil videre er rumtemperaturen sænket til 21° C., og det henstilles til protesterende læsesalsbesøgende at tage en ekstra trøje med.

Presset på læsesalen i Viborg

Presset på læsesalen i Viborg nåede et nyt kulminationspunkt lørdag den 2. november, da tilstrømningen af besøgende var så stærk, at indgangsdørene måtte lukkes af allerede før kl. 10. Der var på det tidspunkt 78 mennesker på læsesalen, og i gangen ventede yderligere 14, som havde fået udleveret et ventenummer, på, om der skulle blive pladser ledige; de fleste måtte iøvrigt opgive efter kortere eller længere tids forløb, da lørdagsbesøgende som regel bliver på læsesalen i hele åbningstiden. Men derudover var der mange, som kom forgæves, enten gik de deres vej, da de så skiltet med: Optaget, som var hængt ud, eller de ringede på og fik besked om, at der ikke var noget at stille op. Det var ikke behageligt at måtte afvise folk, der var kommet langvejs fra, men der var ingen vej udenom. Antallet af besøgende nåede denne dag op på 96, og de lånte ikke færre end 835 protokoller og pakker. Hvor mange personer ialt, der denne dag havde indfundet sig for at arbejde på arkivet lader, sig ikke sige nøjagtigt, men skønsmæssigt lå tallet mellem 120 og 130.

Kursus for de lokalhistoriske arkiver

I dagene 25.–26. oktober 1974 afviklede landsarkivet for Nørrejylland et to-dages kursus for medarbejdere ved de lokalhistoriske arkiver med 36 deltagere repræsenterende 32 arkiver.

Formålet med kursus var at give de lokalhistoriske arkivers personale et så grundigt kendskab til landsarkivets materiale og erfaring i at arbejde med dette, at de kunne fortsætte studierne, hvor det lokalhistoriske arkivs materiale slutter, således at de ville blive i stand til på deres arkiver at etablere samlinger af relevante hjælpemidler vedrørende landsarkivet og henvise benyttet til landsarkivets materiale. Et andet formål med kurset var at gøre det lettere for de lokalhistoriske arkiver at danne sig et overblik over mulighederne ved udvælgelsen af arkivalier ved fremtidige kopieringskampagner.

Deltagerne samledes på landsarkivet fredag den 25. oktober kl. 15.30, hvor landsarkivar *Jens Holmgaard* bød velkommen over en kop kaffe. Der fortsattes derefter afbrudt af en spisepause til kl. 22.00. Lørdag genoptoges kurset kl. 9.00, atter afbrudt af en kort pause, til kl. 16.30. Kursusleder var arkivar *Hans H. Worsøe*.

Hovedvægten var lagt på gruppearbejde, men derudover orienterede de enkelte arkivarer om specielle emner enten af aktuel karakter eller med særlig til-

knytning til de lokalhistoriske arkiver. Som den første indledte landsarkivar *Jens Holmgaard* om arkivvæsenets opbygning og ordningsprincipper, og kom her ind på en for kort tid siden hos ham opstået tanke om, at medarbejdere ved de lokalhistoriske arkiver kunne gøre praktikantjeneste ved landsarkivet en måned, og derunder udarbejde enten saglige eller topografiske tværregistraturer. Tanken vandt udbredt tilslutning under den afsluttende diskussion, hvor det bl. a. kom på tale foreløbig forsøgsvis at gennemføre 2–3 forsøg af denne karakter. Også varigheden af praktikanttiden diskuteredes livligt.

Dernæst indledte arkivar *Hans H. Worsøe* om »Erfaringerne fra den første xeroxkampagne« samt hvilke arkivalier der vil være specielt egnede til at indgå i kommende kampagner. Ved den netop afsluttede kampagne var der blevet fremstillet ialt 102.188 kopier til de lokalhistoriske arkiver, hovedsagelig kirkebøger, men dog også en del andet. Den stipulerede pris på 65 øre pr. kopi incl. moms og alle ekspeditionsudgifter havde vist sig at kunne holde, således at der endog ville blive penge at tilbagebetale interessenterne. Den endelige kopipris ville blive 56,5 øre pr. kopi. Der var overalt stor tilfredshed med kampagnen, og det var et udbredt ønske, at kampagner foreløbig kunne gentages hvert år. Som sidste indleder før spisepausen orienterede arkivar *Henning Paulsen* om læsesalens registraturer og andre hjælpemidler.

Aftenen var helliget gruppearbejde. Hertil var deltagerne på forhånd inddelt i 5 geografiske storgrupper med hver sin arkivar som fast vejleder. Hver storgruppe omfattede et eller to af de gamle amter og havde 5–7 deltagere. Hver af disse grupper opdelttes igen i mindre arbejdsgrupper på 2–3 mand, men da deltagerne forkundskaber var meget varierende, sørgede man for, at der var en læskyndig i hver arbejdsgruppe. Til gruppearbejdet var der på forhånd ved et samarbejde mellem samtlige arkivarer udarbejdet opgavesæt, der var sådan lagt tilrette, at deltagerne i en storgruppe ville få en række af de lokalhistoriske vigtigste arkivalier i hænde. De enkelte opgaver var af varierende sværhedsgrad, nogle kunne løses på 10 minutter, andre krævede en time, men det stod deltagerne frit for at fordybe sig yderligere i spørgsmålene. Emnerne for opgaverne var: Bebyggelsen, ejendoms historie, den danske bonde i tiden omkring år 1800, udfiskningen, næringsvæsen, skolegang på landet, befolkningsforhold, sognerådets arbejde og amtsrådets arbejde. Inden for hvert emne var der udarbejdet en opgave fra de enkelte storgruppers geografiske områder.

ERHVERVSARKIVET

Publikationer

I korrektur foreligger en bog med arbejdstitlen »Sociale studier«. Den er skrevet af cand. mag.erne *Erik Hansen, Jens Haugaard Jensen* og *Lilla Voss* og omhandler forskellige aspekter af Arhus's socialhistorie. Haugaard Jensen behandler kriminaliteten i byen i perioden ca. 1870–1900, og når frem til det resultat, at kriminaliteten er noget højere i Arhus end i byer af næsten samme størrelse, f. eks. Odense og Ålborg; endvidere at stigningstakten er langt mere hektisk i Arhus, og at andelen af domfældte børn er usædvanlig høj, sammenholdt med såvel de øvrige købstadsområder som København. Erik Hansen skriver om prostitutionen i årene 1878–1906. Der fremlægges en analyse af den reglementerede prostitution 1878–87 sammenholdt med de ukontrollerede forhold i den senere periode. I en meget bred studie behandler *Lilla Voss* fattigforsorgen, især i første halvdel af 1880'erne. Det er årene, hvor den stærke indvandring fik fattigadministrationen til at bryde sammen, så en ny måtte skabes.

Deltagelse i møde

23.–24. oktober deltog arkivar *Finn H. Lauridsen* i et møde på Public Record Office i London. Mødet havde til formål at søge nedsat en komité under ICA til varetæelse af erhvervsarkivernes interesser. Deltagerne kom fra – foruden Danmark – Holland, Tyskland, Schweiz og Canada, og endvidere var engelske virksomhedsarkiver og det engelske arkivvæsen rigt repræsenteret, ligesom også ICA ved generalsekretær *M. C. Kecskeméti*. Til formand for komiteen udpegedes dr. *Charles Thompson* (tidl. National Coal Board) og til sekretær dr. *Ottofried Dasscher*, Dortmund. Arkivar *Lauridsen* blev indvalgt som medlem.

Modtagne arkiver

Blandt de væsentlige ting er modtaget arkivet fra Landbosparekassen i Århus, nu indgået i sammenlutningen SDS; det dækker tiden 1862–70. Københavns Bogtrykkerforening har afleveret et materiale fra årene 1932–70, og fra skibsmægler *P. Brøchner-Mortensen* er der afleveret et omfattende arkiv fra årene 1877–1968. Fra det standsede dagblad *Demokraten* i Århus er der indgået regnskabsmateriale for 1883–1974.

Arbejdet lørdag indledtes af arkivar *Paul G. Ørberg*, der talte om »Samarbejde om pædagogiske aktiviteter«, hvor han opfordrede til samarbejde ikke blot om udstillingsarrangementer, men også om pædagogisk materiale til skolerne, f. eks. i form af færde mapper om et bestemt emne.

Gruppearbejdet fortsatte derefter endnu 2½ time før frokost og 1 time efter, således at der ialt havde været 6½ time til dette.

Kurset afrundedes af en plenumdrøftelse med arkivar *Harry Christensen* som ordstyrer. Der blev her udtalt tilfredshed med kursets form og ønske om videregående kurser, hvor deltagerne kunne få lejlighed til grundigere at arbejde med en enkelt gruppe af arkivfunds, f. eks. retsbetjentarkiverne.

Efter kurset indrømmede deltagerne, at det havde været et hårdt program, men man havde fået megen ny viden med sig hjem.

By og Bygmester i Viborg

I 1964 modtog det nørrejske landsarkiv et meget omfattende arkiv efter da afdøde arkitekt *Søren Vig-Nielsen*, som havde virket som arkitekt i Viborg fra 1905 og gennem sine mange bygningsværker i enestående grad sat sit præg på bybilledet. Da ordningen og registreringen af det store materiale omsider var afsluttet, opstod naturligt den tanke at vise et udsnit af arkivet for offentligheden; dels drejede det sig om ting, som var særligt egnede til udstillingsbrug, og dels måtte det være af speciel interesse for Viborgs befolkning. For at give udstillingen et videre perspektiv endes man om også at udstille murer- og bygmester *J. G. Hödrichs* ganske vist lille, men ret enestående arkiv fra 1700-årenes første halvdel, ligeledes med bygningstegninger fra Viborg. Den store udstilling blev vist i dagene 12.–20. oktober, af pladmæssige grunde ikke på landsarkivet, men på Centralbiblioteket; det betød ganske givet også, at flere blev opmærksomme på udstillingen.

Idéen i udstillingen var at præsentere de store bygningstegninger sammen med forstørrede fotografier, det ene af gadebilledet, som det tog sig ud før nybyggeriet, det andet som det tager sig ud i dag. Det første lod sig kun gøre i nogle tilfælde ved hjælp af lån fra Lokalhistorisk arkiv for Viborg Kommune, det nye billede kunne landsarkivet selv optage og kopiere. En lille brochure, som blev udleveret til alle besøgende, var også fremstillet i landsarkivet.

Udstillingen vakte stor interesse og blev besøgt af ialt 551 gæster.

NORDEN

Ny finländsk redaktör

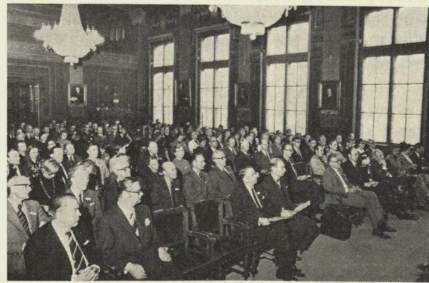
Efter at arkivar *M. Järvinen* fra 1. dec. 1974 har overtaget stillingen som arkivar ved UNESCO (han har efterfulgt mme Fawtier), har rigsarkivar Toivo J. Paloposki udpeget forskeren *Carl-Magnus Roos*, Riksarkivet i Helsingfors til ny finländsk redaktør af Nordisk Arkivnyt.

Nordisk stipendiat

Med støtte af den Letterstedtske Forening har arkivar i nationalarkivet i Reykjavik *Björk Ingimundardóttir* opholdt sig ved det sjællandske landsarkiv som nordisk stipendiat. Frk. Björk har haft lejlighed til at sætte sig ind i de daglige arbejdsprocesser i et dansk landsarkiv og i det hele taget i de samlinger, som normalt findes i et landsarkiv. Hun har endvidere benyttet lejligheden til at besøge rigsarkivet. Det er anden gang, at landsarkivet har kunnet byde en isländsk kollega velkommen som stipendiat. I 1968 arbejdede arkivar *A. Kristjansson* som stipendiat i landsarkivet, og han benyttede bl. a. lejligheden til at indsamle materiale til en større afhandling. I oktober i år dukkede han pludselig op på vej til Rom, efter kort i forvejen at have forsvaret sin disputats.

Samnordiska arkivdagar för näringslivet

Den 18–20.9.1974 hölls i vetenskapliga samfundens hus (ständarhuset) i Helsingfors de första samnordiska arkivdagarna för näringslivet. Liikearkistoyhdistys ry – Näringslivets arkivföring stod som värd och närmare 200 deltagare från Danmark, Finland, Norge och Sverige var närvarande. Under den första

Öppningshögtidligheten vid den samnordiska arkivkonferensen i Ständerhuset i Helsingfors.

konferensdagen, som avslutades med supé på Fiskartorpet, behandlades klassificeringsproblemet med inledning av *Poul H. Rasmussen*, Sverige. Följande dag diskuterades i tre grupper med avrapportering i allmänt plenum ämnet gallring. *Edward Andersson* Finland talade om gallring av handlingar enligt finsk lagstiftning, *Anna Christina Meurling* inledde om gallring och forskning och i den tredje gruppen inledde *Torstein Kvaal*, Norge med »Faerre papper på kontoret«. Centralarkiv och arkivdepå inom ramen för modern arkivorganisation var temat i sektion I under den tredje dagen; *Arne Strøm*, Norge inledde. *Vagn Dybdahl*, Danmark talade om »Erhvervsarkivet et historisk centralarkiv for dansk erhvervsliv« och inledde diskussionen om gemensamt centralarkiv för näringslivet i sektion II.

Riksarkivarie *Ake Kromnow*, Sverige avslutade mötesförhandlingarna och talade om »Arkiveringens framtidsperspektiv«.

Efter konferensen anordnades studiebesök vid olika företagsarkiv i Helsingfors. Besök gjordes i det finska statliga alkoholbolaget ALKO, Postbanken, försäkringsbolaget Pohjola, Finska Socker AB och riksarkivet. Desutom anordnades på lördagen 21.9.1974 ett studiebesök till Kymmene AB i Kuusankoski och Verla fabriksmuseum.

FINLAND

Utnämningar och förordnanden

Arkivarie fil. kand. *Markku Järvinen* har utnämnts till chef för arkivsektionen vid UNESCOs huvudkvarter i Paris. Han tillträder sin tjänst fr.o.m. 1 december 1974. *Markku Järvinen* har under de senaste åren skött om 3. sektionen i riksarkivet, d. s.k. ryska arkiven dvs. statssekretariatets, generalguvernörskansliets och Gamla Finlands arkiv; dessutom har han tjänstgjort vid avdelningen för arkivförvaltningen, skött om riksarkivets publikationsverksamhet, internationella kontakterna, varit bl. a. Arkivums och Nordisk Arkivnyts finländska korrespondent. Till arkivarie av högre löneklass blev han utnämnd år 1971.

Riksarkivet:

Fil. kand. *Tuula Bärlund* har förordnats till extra ordinarie arkivbiträde V 12 fr.o.m. 1.9.1974.

Fru *Seija Salmola* har fr. o. m. 1.9.1974 antagits till byråbiträde i arbetsavtalsförhållande.

Landsarkivet i Joensuu:

Forskaren fil. kand. *Raimo Pohjola* från riksarkivet

har förordnats till t. f. landsarkivarie fr. o. m. 1.9.1974.

Pol. kand. *Sinikka Lappalainen* från landsarkivet i S:t Michel har utnämnts till extra ordinarie arkivbiträde V 12.

Studentmerkonomen *Anja Koukku* har utnämnts till extra ordinarie kanslist V 8. Nämnas kan att hela 39 personer sökte denna tjänst.

Krigsarkivet:

Fil. kand. *Anders Öhman* från riksarkivet har utnämnts till forskare fr. o. m. 1.10.1974.

Landsarkivariemötet

Det sedvanliga arkivmötet hölls i riksarkivet 12–13.11.1974. Förutom riksarkivariens samt landsarkivariernas översikt över aktuella problem inom arkivförvaltningen diskuterades bl. a. det nya betalnings- och bokföringssystem som tas i bruk inom de allmänna arkiven vid årsskiftet, samt förtecknande av kartor och arkivväsendets ekonomiska planer 1976–1980.

Landsarkivet i Joensuu

Landsarkivet i Joensuu har börjat sin verksamhet 1.9.1974. Arkivet är för tillfället placerat i länsstyrelsens för Norra Karelen ämbetshus i Joensuu. Till expeditionsutrymmen har arkivet fått 40 m², utrymmen för forskarsalen 50 m², magasin 303 m² och övriga förråd c. 110 m². I magasinen ryms handlingar sammanlagt c. 2500 hm. I december flyttas c. 1500 hm handlingar från landsarkivet i S:t Michel till Joensuu. Landsarkivet skall till en början övervaka de statliga myndigheternas arkiv i Norra Karelen län. Kuopio länsstyrelses äldsta arkiv skall tills vidare som lån uppbevaras i Joensuu.

Under december månad är det meningen att möblera arkivet och fr.o.m. början av nästa år skall den egentliga forskarverksamheten i arkivet börja.

En handledning för krigsarkivet

Riksarkivet har publicerat en finskspråkig handledning för krigsarkivet (Sota-arkiston opas, Valtionarkiston julkaisuja 5 – Riksarkivets publikationer 5, Helsingki 1974).

Handledningen innehåller motsvarande uppgifter som riksarkivets handledning för krigsarkivets del. Handledningen omfattar 43 sidor och innehåller bl. a. en kort historisk översikt av försvarsmakten i Finland, krigsarkivets historiska utveckling, uppgifter, verksamhet, handlingar och förteckningar.

Handledningen har redigerats av krigsarkivarie fil. dr. *Risto Ropponen*.

Arkivdelegation från Sovjetunionen

Chefen för avdelningen för utländska kontakter vid huvudadministrationen för de sovjetiska arkiven, *Michail Kapran* och chefen för krigsflottans centralarkiv i Sovjetunionen, *Ivan Solovjev* besökte som riksarkivets gäster Finland 15–20.10.1974. De stiftade bekantskap med bl. a. riksarkivet, Helsingfors stadsarkiv, mikrofilmning av ritningar i byggnadstyrelsen, riksdagen, Sveaborg och landsarkivet i Vasa i samband med riksarkivariens granskning av landsarkivet. Under besöket hölls flera diskussioner och för riksarkivets personal berättade gästerna i riksarkivets föreläsningssal om arkivförhållandena i Sovjetunionen.

Sektionscheferna vid marxistisk-leninistiska institutet i Moskva herrarna *Ahapkin* och *Stepanov* samt tolken, tidningen »Neuvosto-Karjala« Moskva-korrespondent *Rudolf Sykiäinen* besökte riksarkivet 8.10.1974.

Besök i Riksarkivet

Stadsplaneringsarkitekt *Anastas Perfanov* från Sofia, Bulgarien besökte riksarkivet 23.10.1974.

Kommission för arkivförvaltningen

Undervisningsministeriet har den 2.10.1974 tillsatt en kommission för att 1. klargöra de offentliga arkivens ställning och verksamhetsmål med hänsyn till de förändringar och den väntade utvecklingen inom förvaltningen, forskningen och informationen 2. göra ett förslag till lag enligt dessa målsättningar, samt 3. beräkna kostnaderna för detta. Till ordförande i kommissionen har kallats riksarkivarie professor *Toivo J. Paloposki*, till medlemmar förvaltningsinspektör *Inge Englund* från finansministeriet, landsarkivarie *Martti Favorin* från landsarkivet i Vasa, vetenskapssekreterare *Juhani Hakkarainen* från undervisningsministeriet, stadsarkivarie *Sirkka Impola* från Helsingfors stadsarkiv, docent *Jukka Nevakivi* som representerar i kommissionen historieforskningen, lagstiftningsrådet *Paavo Nikula* från justitieministeriet och arkivrådet *Alpo Salmela* från riksarkivet.

Räkenskapsboken berättar

I samband med de samnordiska arkivdagarna för näringslivet 18–20.9.1974 öppnades i riksarkivet en utställning »Räkenskapsboken berättar«. Handlingarna till utställningen har huvudsakligen samlats från de privata företagsarkiv som förvaras i de allmänna arkiven i Finland. Till utställningen har utlä-

nats handlingar av landsarkiven i Jyväskylä, S:t Michel och Uleåborg samt av pastorskansliet i S:t Karins församling, bildmaterial av museiverket, litteratur av finska handelshögskolens bibliotek, utställningsföremål av Nordiska föreningsbanken och tekniska museet samt broschyrer och reklammaterial av Helsingfors stadsmuseum. Utställningsföremålen har utvalts och försetts med text av forskare *Anders Öhman*. Utställningskommisarie har varit arkivrådet *Veikko Litzen*. I utställningen har man försökt få fram räkenskapernas och räkenskapsböckernas betydelse. Det har sagts att införandet av dubbel bokföring för mänskligheten varit en lika viktig tilldragelse som upptäckten av Amerika, men ofta har endast den senare händelsen fått plats i historieböckerna. Man har även glömt, att Finlands hävder från och med medlet av 1500-talet under nästan hundra år tecknats med räkenskapshandlingar för skatteuppbörden som underlag. En räkenskapsbok har mycket att berätta. I utställningen har räkenskapsboken som sådan betraktats, som ett band, ett brev, ord och siffror.

ISLAND

Arkivaflevering fra Norge

4. oktober 1974 afleverede den norske rigsarkivar, *Dagfinn Mannsåker*, en del arkivsager angående Island. Disse arkivalier har indtil nu været opbevaret i det norske rigsarkiv. Ved en kongelig resolution 14. juni i år blev det vedtaget at aflevere dem til Island i jubilæumsåret 1974.

Disse arkivalier er kommet fra Danmark i årene efter 1814, da arkivsager om norske forhold blev afleverede til Norge. Da nogle af kontorerne behandlede både islandske og norske sager, fulgte en del dokumenter vedrørende Island med til Norge.

Det ældste dokument er en jordebog fra 1597 over kronens gods i Island. Ellers er materialet fra tiden 1660–1814. Det berører forskellige sider af islandsk samfundsliv, handel og administration, og der gives også spredte glimt fra det daglige liv i Island.

Der findes ligeledes mange ansøgninger blandt disse arkivalier, bl. a. fra studenter der søger om embede som præst og sysselmand, og der er også ansøgninger fra dømtede personer om benådning. Det er temmelig klart, at kongen i stigende grad i tidernes løb mildnede den idømte straf.

Afsked

Fru *Margrét Magnúsdóttir* har søgt om afsked fra sin stilling som assistent, og hun sluttede sin virksomhed i arkivet ved udgangen af juli måned.

NORGE

Statsarkivar Alf Kiil trer tilbake

Statsarkivaren i Trondheim, *Alf Kiil*, har etter søknad fått avskjed i nåde fra sitt embete fra 1. januar 1975.

Det er mer enn en menneskealders samvittighetsfullt virke i Arkivverkets tjeneste som dermed avsluttes. Alf Kiil, som er født 1. juni 1906, ble ansatt som assistent i Statsarkivet i Kristiansand i 1934, året etter at han hadde tatt filologisk embetseksamen med historic som hovedfag. Siden ble han arkivar i Statsarkivet i Oslo, men tjenstgjorde også i lengre tidsrom i Riksarkivet. Under de siste krigsårene var de viktigste arkivaliene fra Riksarkivet og statsarkivene evakuert til Kongens gruve på Kongsberg, og Kiil var en tid leder for det såkalte Arkivkontoret der. Våren 1947 var han med på det norske registreringsarbeidet i det danske riksarkivet. Fra november 1954 har han vært sjef for Statsarkivet i Trondheim, som således har vært hans arbeidsplass i halvparten av den tiden han har tilhørt etaten.

Av vårt moderlands areal på c. 324 000 km² hører vel 169 000 under statsarkivaren i Trondheim, og fra lengst sør i hans territorium til lengst nord er det nesten 1 400 km i luftlinje om vi medregner området for Statsarkivkontoret i Tromsø, som er underlagt statsarkivet.

Alf Kiil er selv barnefødt i dette store embetsdistriktet. Han er fra Målselv i Troms, og mennene for sin forskning har han i størst utstrekning valgt fra nordnorsk historie. Her må nevnes hans avhandling om »Nordlandshandelen i det 17. århundrede« og undersøkelser særlig i landsdelens fiskerihistorie, som han har samlet et stort kildemateriale til. Men også som arkivmann har han latt andre få nytte av sine omfattende kunnskaper, både ved personlig veiledning og først og fremst gjennom sin bok »Arkivkunnskap – Statsarkiva«, utgitt i 1969 og utarbeidet etter oppdrag fra Landslaget for Bygde- og Byhistorie, et grundig verk av uvurderlig nytte både for alle arkivtjenestemenn og for den allmennheten som søker hjelp i arkivene.

Som sjef og kollega er Alf Kiil skattet og aktet både for sin dyktighet og sin menneskelighet, og også den som har hatt med ham å gjøre som embetsmann, vil verdsette ham høyt for hans klare tanke og evnen til å formulere sine meninger i et formfullendt språk.

Selv om Kiil nå trekker seg tilbake som arkivmann, vil vi likevel glede oss til den kontakten vi håper å få med ham som historiker i årene som kommer.

Thorsten Eken

Avskjed for arkivfullmektig Karen Krog, Statsarkivet i Trondheim

Ved utgangen av 1974 forlater arkivfullmektig *Karen Krog* sin stilling ved Statsarkivet i Trondheim.

Det er en lang arbeidsdag i denne institusjonen frk. Krog kan se tilbake på. Hun er den arkivfunksjonæren som i dag har lengst tjenestetid i etaten, idet hun tok til i statsarkivet 1. oktober 1927. I 1946 ble *Karen Krog* ansatt som arkivfullmektig, fra 1971 med arkivars lønn.

Ikke alene er det et langt virke frk. Krog har hatt, men også fortjenstfullt, da hun har vært en særdeles dyktig medarbeider, som nyter stor respekt både hos sin sjef og blant sine kolleger.

Det vil derfor måtte merkes sterkt i Statsarkivet i Trondheim når hun nå forlater dette samtidig med at også statsarkivaren trekker seg tilbake.

T. E.

Registrator-utdannelsen

som startet i Riksarkivet i september 1973, er godt i gang med 2. undervisningsår for de fire første elever, som meldte seg til denne nye form for spesialisering. 5 nye tok til med sitt første år 9. september 1974. Til opptak på dette kullet hadde det meldt seg omkring 30 søkere. Undervisningen er i år felles for begge kull.

Det undervises i dette semesteret i historie, historiske hjelpevitenskaper, administrasjonshistorie, samfunnskunnskap og arkivkunnskap. Undervisningstidens tall varierer fra 12 till 15 pr. uke.

Den teoretiske delen av undervisningen foregår for det meste i et rom som statsarkivaren i Oslo har stilt til disposisjon i sitt arkiv, siden Riksarkivet ikke disponerer over et egnet lokale til dette.

Alle elevene er tildelt ordnings- og registreringsoppgaver som ledd i sin praksis under veiledning av arkivarer. Dessuten har de på samme måten utført undersøkelsesarbeider og delvis besvart forespørsler.

Budsjettet for det norske arkivverket for 1975

I oktober ble Regjeringen fram St.prp. nr. 1 (1974–75) med bl. a. forslag om bevilgninger til Arkivverket for 1975. Holder man byggeøyvingen til Riksarkivet utenfor, viser forslaget en økning på 27,2 %. Anslår man den ordinære lønns- og prisstigning til ca. 18 %, blir det altså plass for en faktisk økning i forhold til 1974 av de mulighetene budsjettet byr.

Det er ført opp tre nye faste stillinger: en arkivregistrator i Riksarkivet, en bokbinderassistent ved Statsarkivet i Bergen og en arkivar ved Statsarkivet i Kristiansand. Videre vil en kontorfullmektigstilling ved Statsarkivet i Hamar bli omgjort til arkivregistratorstilling. Tallet på faste stillinger i Arkivverket vil dermed øke fra 76 til 79. I tillegg kommer lønn til midlertidige, også her med muligheter for noen flere engasjementer m. v.

I framlegget er det under Andre driftsutgifter m.a. medtatt den første halvparten av en 2-års-bevilgning på 30.000 kr. til EDB-registrering av emigrantprotokollene i Statsarkivet i Bergen. Hele prosjektet vil totalt komme på kr. 100.000 fordelt på 2 år, og resten av pengene bevilges av andre brukergrupper.

Riksarkivets nybygg

I budsjettproposisjonen for 1975 fører departementet opp kr. 13 000 000 til nybygget. Dette er etter det siste overslaget nå regnet å komme på i alt kr. 61 000 000. Departementet regner med at bygget skal være ferdig i 1977.

I fjellmagasinets to fløyer med forbindelsesganger er dekket for golvet i nederste etasje støpt, og i den ene fløyen har arbeidet med vegger, etasjeskille og hvelvet over øverste (4.) etasje kommet godt i gang, støping av heis- og trappesjakten til magasinene fra det kommende administrasjonsbygget likeså. Arbeidet med råbygget for magasinanlegget skal være avsluttet i mai neste år.

Oppe i dagen er den nye, av somme naboer sterkt mislikte veien fram til tomten ferdig planert og kjørbar.

Besök i italienske restaureringsinstitutter

I oktober hadde arkivkonservator *Brynjulf Fosse*, Statsarkivet i Bergen, et opphold i Napoli for sammen med førstebibliotekar, cand. med. *Ö. Wendelbo*, Universitetsbiblioteket i Bergen, å gjøre innledende forsök på ved deres ensymmetode å løse sammankittede papyrushåndskrifter funnet ved arkeolo-

giske utgravninger i askelagene etter Vesuvus utbrudd. utgravninger i askelagene etter Vesuvus utbrudd.

I forbindelse med dette oppholdt Brynjulf Fosse seg et par dager i Roma i oppdrag for Riksarkivet for å samle opplysninger om restaurerings- og laboratoriestyr til bruk for planleggingen av det nye riksarkivbygget. Han besøkte Istituto Centrale del Restauro, International Centre for the Preservation and Restoration of Cultural Property, Istituto di Patologia del Libro »Alfonso Gallo« og Archivio di Stato di Roma, Centro Fotoproduzione, Legatoria e Restauro.

Endret status for Riksarkivets fotoavdeling

Riksarkivet har siden 1952 med Kirkedepartementets samtykke kunnet drive fotoavdelingen med egen økonomi atskilt fra de ordinære utgifts- og inntektskapitlene i statsbudsjettet og slik at de inntjente midler kunne nyttes til drift av avdelingen. Dette har i de forløpne år satt Riksarkivet i stand til å skaffe seg diverse kameraer, nytt forstørrelsesapparat og annet nyttig utstyr uten direkte utgift for statskassen.

I brev til Kirkedepartementet og Finansdepartementet har Riksrevisjonen reist spørsmål om berettigelsen av denne ordning, som fantes å avvike fra vanlig praksis i henhold til Bevilgningsreglementet.

Etter dette går driften av Fotoavdelingen fra 1. januar 1975 inn i det ordinære statsregnskapet.

Spansk hjelp til riksarkivet ved planlegging av restaurerings- og laboratorielokalene i det nye riksarkivbygget

I samband med planleggingen av nybygget på Kringsjå har Riksarkivet vendt seg til Centro Nacional de Restauración de Libros y Documentos i Madrid. Først mottok en fyldige oversyn over organisasjon, arbeidsmetoder, utstyr, bygningskonstruksjon m.v. for restaurerings- og konserveringsarbeidet der, ledsaget av illustrative fotografier både i svart-hvitt og i farger.

På forespørsel har Centro Nacional de Restauración videre sagt seg villig til å la arkivkonservatorene Henry Pedersen og Odd Fjordholm sette seg inn i forholdene på stedet. De to konservatorene reiste til Madrid for å gjennomføre studiene i dagene 18.–20. november.

Directora Carmen Crespo i Centro Nacional har gitt et fint eksempel på internasjonal hjelpsomhet og kollegialitet, som Riksarkivet naturligvis setter uhyre stor pris på.

SVERIGE

Leif Ljungberg
1900–1974

Den 16 augusti 1974 avled førre stadsarkivarien i Malmö *Leif Ljungberg*.

Leif Ljungberg var född i Klippan den 11 april 1900, blev jur. kand. 1927 och befordrades 1929 till første amanuens vid landsarkivet i Göteborg. Befattningen som stadsarkivarie i Malmö tillträdde han den 1 februari 1933 och avgick med pension den 30 april 1965.

Stadsarkivet i Malmö genomgick under Leif Ljungbergs ledning en betydande utveckling. Det erhöLL genom K. Maj:ts instruksjon 1949 landsarkivs ställning i fråga om den statliga arkivvården. Vid årsskiftet 1960–1961 flyttade stadsarkivet från rådhuskällaren till förutvarande riksbanksbyggnaden vid Östergatan.

För Leif Ljungberg var det angeläget att göra arkivalierna kända och tillgängliga för forskare och andra kulturellt interesserte. Han utgav i samarbeide med førre riksarkivarien Ingvar Andersson en faksimilreproduksjon av Malmö stads medeltida minnesbok (Registrum ville Malmöyge) upplagd 1420. År 1960 utgav han Malmö äldsta stadsräkenskapsbok, Lyder van Fredens kämnärsräkenskaper 1517–1520, och efter pensioneringen utkom Malmö bytingsbok 1577–83, vilken ingick i en av Selskabets for udgivelse af kilder til dansk historie skriftserier.

Liksom många andra arkivmän var Leif Ljungberg interessert av biografi og genealogi. Av hans forskningar inom detta område har flera redovisats i tryck, bl. a. rörande släkterna Bergh och Widell. Ledamotskapet i Malmö gatunamnskommitté fick honom att syssla även med äldre tiders namnskick.

Resultatet av dessa undersøkingar samlade han 1960 i en bok om gatunamnen i Malmö.

Leif Ljungbergs kulturhistoriska författarskap är sållsynt rikt og mångskiftande, vilket påtagligt framgår av den bibliografi som Malmö fornminnesförening lät utgiva till hans 70-årsdag. Bibliografien upptag 185 nummer. Som redaktör for föreningens årsskrifter 1934–1966 och som sekreterare ytterligere några år, tills sjukdom förlamade honom, nedlade han ett hængivet arbete for fornminnesföreningen.

Efter pensioneringen blev Leif Ljungberg stadsarkivets mest trogne og trægne forskare og alla gamla medarbeidere hadde hoppats, att han så skulle få blive i många år. Men den 5 januari 1968 skrev han sista gången sitt navn i stadsarkivets forskarliggare. Saknaden var smårtsam. *Lennart Tomner*

Rigsarkivar B. Boëthius er død

Ved redaktionens afslutning meddeles det fra Stockholm, at tidligere rigsarkivar, dr. *Bertil Boëthius* er afgået ved døden 6. nov. 1974. Bertil Boëthius ville i januar 1975 være fyldt 90 år. En nekrolog vil blive bragt i næste nr. af N.A.

Utnämningar og förordnanden

Riksarkivet

Expeditionsföreståndaren første arkivarie *Jan Olofsson* har utnåmns till første arkivarie i lønegrad Fo 17. Olofsson övertar ledningen på en av riksarkivets fältseksjoner.

Arkivarien *Åsa Laestadius* har förordnats till arkivarie i lønegrad Fe 13 vid riksarkivets folkrørelsenhet.

Arkivarien *Göran Nilzén* har förordnats att uppehålla en extra arkivarietjånst i lønegrad Fg 13 med oppgift att handha pressarkivet.

Fil. kand. *Annika Forsström* og fil. kand. *Brittmarie Lund* har förordnats att vara extra første arkivassistenter i lønegrad Fg 2 så længe riksarkivet har erforderliga omlokaliseringsmedel till förfogande.

Materialförvaltaren vid Statens väg- og trafikinstiut *Sten Bergdahl* har förordnats till ekspedisjonsförmån i lønegrad Fe 3.

Landsarkivet i Visby

Kungl. Maj:t har utnåmnet avdelningsdirektøren i sosialstyrelsen fil. dr. *Sten Körner* till landsarkivarie vid landsarkivet i Visby.

Landsarkivet i Uppsala

Riksarkivet har utnåmnet arkivarien *Britt Hedberg* till første arkivarie i lønegrad Fo 16 vid landsarkivet i Uppsala.

Landsarkivet i Härnösand

Arkivarien *Thord Bylund* har förordnats till arkivarie i lønegrad Fe 13 vid landsarkivet i Härnösand.

Stockholms stadsarkiv

Konstnår *Ralp Wandler* har utnåmns till vaktmåstare i lønegrad KA 13 R.

Norrköpings stad

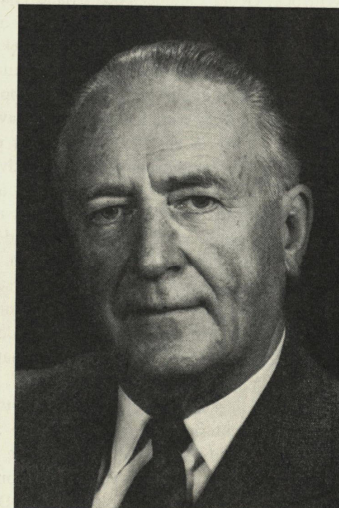
Arkivarien *Arne Carlsson* har utnåmns till stadsarkivarie i Norrköping.

Gunnar Fritzell pensionerad

Med utgången av september 1974 gick chefen for landsarkivet i Visby landsarkivarie *Gunnar Fritzell* i pension. Avgångsdagen blev vederbørlig oppmärksammad. Riksarkivarie *Kromnow* fanns på plats og avtackade og massmedia på Gotland bevakade utførligt hændelsen.

Fritzell har haft en eminent förmåga få gode relationer till massmedia, som bl. a. torde ha bidragit till att landsarkivet är en etablerad instiution i Gotlands kulturliv kanske utan motsvarighet i det øvriga arkiv-Sverige. Fritzell har også haft osedvanligt många kontaktytor mot det gotländska samhället som byggnadsnåmndens i Visby ordførande, charterpresident i Visby Rotaryklubb, ålderman i S:t Knuts gille, konsul i SHT, DBW:ist m.m.

Arkivbeståndet har under Fritzells tid utøkats genom frikostige leveransvillkor for statliga og kom-

munala myndigheter och en aktiv bevakning av folkrörelsesarkiv och enskilda arkiv. I landsarkivet förvaras länsstyrelsens arkiv ända fram till 1959 och merparten av de gotländska kommunarkiven före 1952. Landsarkivet har utvecklats till den naturliga förvaringsplatsen för alla slag av folkrörelsesarkiv och enskilda arkiv. Bland tillskotten under Fritzells tid kan nämnas arkiv från järnvägsbolagen, jordbrukets föreningsrörelse samt nykterhets-, frikyrko- och arbetarrörelserna. Accessionerna har möjliggjorts genom av Fritzell initierade ombyggnader 1962-63 och 1967-68.

Fritzell har stimulerat hembyggs- och forskningsintresset på Gotland genom talrika lokalhistoriska föredrag, åtskilliga artiklar i dagspressen samt särskilda vetenskapliga undersökningar. Redan ett år efter tillträdet 1958 i Visby publicerade Fritzell »Nya synpunkter på Visby stads äldsta historia« och har där-efter behandlat Gotlands historia alltifrån vikingatiden fram till 1800-talets postfärder mellan Gotland och fastlandet.

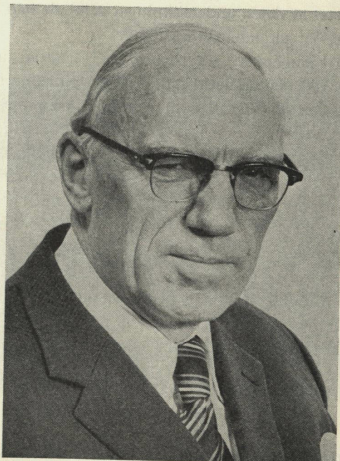
Sten Körner

Jan Liedgren pensionerad

Den 31 augusti 1974 avgick teol. dr. h.c., fil. lic. Jan Liedgren från sin befattning som redaktör av Svenskt Diplomatarium och arkivarie i Riksarkivet efter nära 40 års tjänstgöring.

Efter fil. kand. - examen vid Uppsala universitet 1930 fortsatte Liedgren sina historiska studier för Georg Wittrock, Georg Landberg och Erland Hjärne. I oktober 1935 knöts han som deltidanställd medarbetare till Vitterhetsakademiens diplomariekommitté, med uppgift att inventera svenskt urkundsmaterial, först i Kammararkivet, sedan i Uppsala universitetsbibliotek. Efter att i maj 1941 ha avlagt licentiatexamen i historia anställdes Liedgren i rigsarkivet, där han blev amanuens 1945, eo arkivarie 1947 och ordinarie arkivarie 1962. År 1945 återgick Liedgren för gott, med tjänstledighet från rigsarkivet, till sitt medarbetarskap i Vitterhetsakademiens diplomariekommitté, nu som arvodist på heltid. Efter att i två omgångar ha upphållit chefstjänsten som redaktör av Sveriges Medeltidsurkunder utsågs Liedgren 1/10 1964 till innehavare av denna (då ombenämnd redaktör av Svenskt Diplomatarium).

Sin förnämsta insats har Liedgren utan tvivel gjort ifråga om inventering och registrering av Sveriges medeltida urkundsmaterial, i vilket arbete han haft god nytta av sitt eminenta vetande på områden som person-, gods-, arkiv- och rättshistoria. Detta

arbete har också avkastat en mängd artiklar i olika facktidskrifter.

Som textutgivare har Liedgren framträtt med editioner av Prästeståndets protokoll 1660-1664 (1954) och Svenskt Diplomatarium band VIII (1361-1365), häftena 1-3 (1953, 1964, 1966). Viktiga bidrag inom medeltidsdiplomaten har Liedgren publicerat i den av honom redigerade festskriften till Ernst Nygren (1956) och i Kulturhistoriskt Lexikon för nordisk medeltid (1956-), till vars äldsta och flitigaste medarbetare han f.ö. hör. - För sin vetenskapliga gärning belönades Liedgren år 1967 med hedersdoktorat vid Uppsala universitet.

Många är de kolleger och andra forskare som Liedgren under årens lopp generöst bistått med sina specialkunskaper och goda råd. Hans hjälpsamhet har gjort diplomarieverket till en central institution i svensk medeltidsforskning.

Jan Öberg

Riksarkivets anslagsäskanden för budgetåret 1975/1976

Riksarkivet fick i statsverkspropositionen 1974 medel för övertagande av pressarkivet och begär i årets petita att en tjänst må inrättas för detta ändamål. (Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum ombildades vid årsmöte i maj 1974 till en stödförning. Pressearkivets arkivaliesamlingar samt vissa delar av biblioteket har kommit till riksarkivet medan museidelen avvecklas).

Medel begärs dessutom för avlönande av ett kva-

lifierat biträde till UP-sektionen. Dessutom begärs en arkivarietjänst till UU-sektionen i lönegrad Fe 13 för gallring av ADB-material samt en byråassistent-tjänst till redovisningscentralen i lönegrad FE 8. Dessutom begärs förstärkning av expertmedlen för att kunna anlita statistisk, juridisk och teknisk expertis i större utsträckning än som nu är fallet.

Ökade expensmedel begärs med hänsyn till inflationen och andra prisökningar, dels med hänsyn till de nya utgifter för utbildning, annonsering m.m. som tillkommer genom UP-tjänstens inrättande.

För nämnden för enskilda arkiv upprepas tidigare krav på ökade medel för att tillgodose även mindre folkrörelsearkiv, som ej är länsdepåer.

För landsarkivens del upprepas de krav som ej blev tillgodosedda i statsverkspropositionen från fjolårets petita samt önskas medel till en bokbindar-tjänst vid Lunds landsarkiv.

Provnummer av »Arkivbladet« utkommet

För att förbättra informationen för personalen inom det statliga arkivväsendet har riksarkivet beslutat att utge ett internt informationsblad, vars provnummer distribuerades den 1 oktober under arbetstiteln »Arkivbladet«. Som redaktör för tidskriften, som enligt planerna skall utkomma 10 à 12 gånger om året, har förste arkivarie James Cavallie fungerat. Det första numret har ett rätt präktigt omfång och innehåller bland annat personalnyheter, samt uppgifter om internationella frågor, nya arkivförfattningar, viktigare leveranser, nyutkommen arkivlitteratur o.s.v.

Landsarkivets i Göteborg nya magasin

Landsarkivet i Göteborg har erhållit ett nytt magasin, dit inflytningen av arkivalier redan har påbörjats, sedan Kungl. Maj:t beviljat medel för ändamålet. Ett stort antal arkiv skall flyttas inom huvudbyggnaden och åtskilligt skall flyttas in från depån i Carnegies porterbruk, Klippan. Ca. 16.000 hyllmeter berörs av omplaceringarna. En beskrivning av de nya arkivutrymmena kommer att införas i Nordisk Arkivnytt när tillbyggnaden slutgiltigt tagits i bruk.

Juristens källor i svenska arkiv

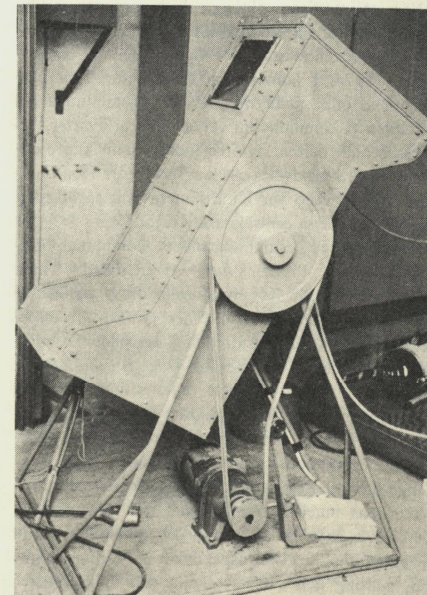
En framställning av de olika domstolsarkivet i Sverige utgör stommen i Kjell Å. Modéers lilla skrift »Juristens källor i arkiv och bibliotek« (Utg. av Juridiska föreningen i Lund. Studentlitteratur 1974. 74 s.), som är tänkt som lärobok för juris studerande vid universiteten. Arbetet kan dessutom rekomen-

deras som första handbok för rättshistoriker av facket och är naturligtvis oundgängligt för arkivtjänstemän.

Förslag om myndigheternas bindning av arkivhandlingar

Riksarkivet erhöll hösten 1972 Kungl. Maj:ts uppdrag att överta riksrevisionsverkets uppgift att kontrollera statsmyndigheternas bindning av arkivhandlingar samt att komma med nye föreskrifter, som skulle leda till ökad sparsamhet i bindingshänseende. Efter en serie prov hos Statens provningsanstalt och Grafiska forskningslaboratoriet har de nya föreskrifterna kunnat fastställas och remissbehandlas av arkivinstitutioner, bokbindarorganisationer m. fl.

De tekniska provningarna avsåg bl. a. bindningsmetodernas hållfasthet, de olika limsorternas egenskaper och de tillgängliga bindningsmaterialens lämplighet för arkivbindning. Tre olika bindningsförefaranden undersöktes i en falltrumma, varvid det framkom, att en metod kallad syning i lägg och spridlimning kunde rekommenderas för de flesta bindningsarbeten. Limundersökningarna var de mest

Bindningsmetoderna provades i denna falltrumma hos Statens provningsanstalt.

tidsödande och avsåg fyra olika emulsionslims kemiska och fysikaliska sammansättning, arkivpapperets limbarhet, limsorternas effekt på papper och limmets beständighet under långtidsförvaring. Endast en av de provade sorterna gick fri från anmärkningar. Undersökningarna avseende klotmaterial och pärmapp gjordes tillsammans med forskningsbiblioteken och bekräftade i stort sett vad man redan erfarenhetsmässigt visste om bindningsmateriel. Riksarkivet avser att publicera resultaten i en broschyr riktad till myndigheterna och bokbinderierna, där också råd om kapsling, buntning, häftning av akter, etikettering m.m. skall ingå.

Kari Tarkiainen

Konferens om kommunal arkivvård

De kommunala arkivfrågorna har under senare år tilldragit sig ett ökande intresse. En av de faktorer, som bidragit härtill, är kommunsammanläggningarna. För att utarbeta bl. a. råd och anvisningar om gallring i kommunala arkiv tillsammans 1970 en arbetsgrupp (Kommunarkivgruppen) med representanter för riksarkivet och Kommunförbundet. Våren 1974 inrättades vid Kommunförbundet en tjänst för kommunala arkivfrågor.

För att ytterligare aktivera de kommunala arkivfrågorna anordnade Kommunförbundet en arbetskonferens på Kommunskolan i Sigtuna den 13-14 november 1974. I konferensen deltog ett 25-tal personer med olika anknytning till den kommunala arkivvården (i kommunerna verksamma arkivarier, arkivassistenter och arkivföreståndare samt representanter för riksarkivet och landsarkiven). Konferensens främsta syfte var att diskutera och så allsidigt som möjligt belysa centrala arkivfrågor.

Chefen för Kommunförbundets kommunalpolitiska avdelning direktör *Lars Agren* inledde med en redogörelse för Kommunförbundets organisation och verksamhet. Arkivarie *Claes Grånström* informerade om en gallringsutredning avseende kommunala räkenskaper, sekreterare *Olle Björklund* om ett inom Kommunförbundets organisationsavdelning pågående projekt om byggnadslovsarkiv och arkivrådet *Nis Nilsson* om Kommunarkivgruppens verksamhet. I grupparbetsform behandlades frågor angående arkivtjänstens roll i dokumenthanteringen, arkivtjänstens innehåll, uppbyggnad och organisatoriska hemvist, kvalifikationskrav och utbildningsbehov för kommunal arkivvårdspersonal, förvaringsutrymmen, gallring och sätt att skapa och vidmakthålla intresse för arkivvård inom kommunala förvaltningarna.

Axel Norberg

UDLANDET

Rundbordskonferensen i Ottawa

I dagene 7-10. oktober 1974 afholdtes den 15. internationale arkivalske rundbordskonference i Ottawa, Canadas hovedstad. Mødet havde samlet rekord deltagelse. 39 lande var repræsenteret med ialt 55 delegerede. Desuden havde 5 internationale organisationer, fx UNESCO og FN sendt ialt 6 delegerede, medens 3 lande, heriblandt Bundesrepublik ud over sine 3 officielle delegerede, var repræsenteret med observatører. Ialt deltog 76 personer i mødet. Fra de nordiske lande mødte rigarkivarerne fra Norge og Sverige, medens Finland var repræsenteret ved arkivrådet Veikko J. H. Litzen og Danmark af landsarkivar dr. Harald Jørgensen. Mødet fandt sted i den canadiske regerings officielle konferencecentrum, der er en tidligere ombygget banegård beliggende i byens centrum.

I modsætning til tidligere var der kun eet program punkt på dagsordenen, men dette blev så til gengæld behandlet på ikke mindre end 4 arbejds møder. Emnet var de offentlige arkivers public relations-arbejde, og dette begreb var taget i en meget vid betydning af ordet, idet man foruden arkivernes forhold til den almene offentlighed også inddrog spørgsmål om arkivernes forhold til de afliverende myndigheder og til forskningen. Det kunne ikke undgås, at debatten til tider blev noget spredt for ikke at sige forvirret, men det viste sig også, at en håndfast mødeledelse kunne rette situationen op. Foruden den egentlige mødeleder havde man til hvert arbejds møde udpeget en speciel mødeleder, hvis opgave det var at præsentere dagens hovedemne, opstille visse problemer til debat og som afslutning afrunde forhandlingen. Helt kunne det dog ikke undgås, at visse mødedeltagere faldt for fristelsen til at oplæse lange erklæringer, som de havde medbragt hjemmefra, og som ikke altid helt passede ind i debatten. Men det hørte dog til undtagelsen. Stort set var det en ganske livlig og givende debat.

Til brug for forhandlingerne var som sædvanlig udarbejdet en rapport, der byggede på indsamlede oplysninger indhentet ved hjælp af et spørgeskema. Rapporten var udarbejdet af rundbordskonferencens faste sekretær, den franske arkivleder *Chr. Gut*, Paris. Rapporten omfattede godt 50 maskinskrevne sider, og der var gjort et betydeligt arbejde for at få tilvejebragt så konkrete oplysninger som muligt. I et særligt bilag havde man optaget modtagne oplysning

ger om de enkelte landes arkivalske samlinger, fordelt på offentlige arkivalier, privatarkiver, samlinger af kort og tegninger, seglsamlinger, fotografisamlinger m.m. Det er naturligvis rigtigt, at kendskab til disse forhold er nødvendige, når man vil vurdere de enkelte arkivers indsats, fx i public relations-arbejde, men det er også klart, at der er store vanskeligheder forbundet med en direkte sammenligning. I denne forbindelse skal blot oplyses, at nogle lande kun bragte oplysninger om centralarkivets samlinger, medens andre lande også havde indsendt oplysninger fra de centrale lokalarkiver. Efter en bred almindelig præsentation af emnet faldt rapporten i 3 hovedafsnit omfattende henholdsvis publikationsvirksomhed, arrangement af arkivudstillinger og pædagogisk virksomhed.

Forhandlingen

I det 1. arbejds møde diskuteredes arkivernes public relations-virksomhed i stor almindelighed, og der var overvejende enighed om, at denne udadvendte virksomhed hidtil havde været altfor beskedent, og at man i fremtiden måtte koncentrere mere arbejde og flere penge på denne virksomhed. Skulle arkiverne gøre sig håb om at vinde med i kapløbet om øgede bevillinger og større forståelse var en øget indsats nødvendig. Fra flere sider anbefaledes en udvidet anvendelse af de moderne massekommunikationsmidler, såsom radio og fjernsyn. Det var imidlertid svært at holde diskussionen fast på enkelte centrale punkter, og et forsøg fra vesttysk og dansk side på at få defineret og begrænset begrebet public relations-arbejde fik ingen større betydning. De fleste diskussionsdeltagere fortsatte med at bevæge sig uhemmet rundt på hele feltet, uanset om enkelte spørgsmål senere skulle sættes specielt under debat.

Der var betydelig mere hold over diskussionen på det 2. arbejds møde, der specielt skulle drøfte arkivernes publikationspolitik. Der førtes således en meget nyttig debat om værdien af regelmæssige publikationer, der gav oplysning om arkivernes løbende virksomhed. Et stort flertal var stemt for udsendelsen af trykte årsberetninger, medens andre hævdede, at beretningerne også kunne udkomme med noget større intervaller, men det afgørende var, at de udkom regelmæssigt. Forsamlingens store flertal var ligeledes enige om, at alle arkivinstitutioner skulle give høj prioritet til udarbejdelsen af en samlet oversigt over den enkelte institutions forskellige samlinger, og først når en sådan forelå, kunne det komme på tale at udgive specialregistraturer. Enkelte ville endog give

»guiden« fortrin fremfor årsberetningen. Der førtes ligeledes en debat om udgivelsen af kildepublikationer. Fra belgisk side understregedes meget stærkt, at den slags publikationer skulle overlades videnskabelige selskaber. Arkiverne burde koncentrere deres publikationsvirksomhed om udsendelsen af arkivregistraturer.

På det 3. arbejds møde var det udstillingsvirksomheden, der var sat under debat. Selv om rapporten kunne oplyse, at det store flertal af de udsurgte lande satte arkivudstillinger øverst på listen over de midler, som man kunne anbefale i public relations-arbejdet, afslørede debatten en ret stor skepsis over nytten af arkivudstillinger. Det krævede et stort arbejde at etablere en udstilling, og besøget var ofte beskedent. Flere delegerede kunne imidlertid oplyse, at man havde haft stor succes med afholdte udstillingsarrangementer. Alle, der tog til orde for udstillinger, var imidlertid enige om, at et moderne publikum ikke var interesseret i rene arkivudstillinger. Der burde også på udstillingen være både billeder og genstande. Enkelte delegerede, bl. a. Canada kunne desuden oplyse, at man havde haft stor succes med vandrestillinger. I stedet for 20.000 besøgende kunne man få 200.000.

I det sidste arbejds møde samlede man sig specielt om at diskutere arkivernes mulighed for at interessere den opvoksende ungdom for arkivernes indhold. I denne forbindelse blev der fra fransk side redegjort for det nære og intime samarbejde, man nu gennem en lang årrække havde haft med historielærere på forskellige undervisningstrin. Selv om der nok fra forskellig side blev lagt vægt på, at arkiverne gjorde en indsats på dette område, mente man dog ikke man kunne gå så vidt, som man havde gjort i Frankrig. Man kunne imidlertid begynde med at interessere historielærerne for værdien af at inddrage fotokopier af originalt arkivmateriale i undervisningen og at opfordre til arkivbesøg. Man kunne også, som foreslået fra irsk side, lade fremstille en række fotokopier af betydningsfulde aktstykker og derefter udsende dem til skolerne i håb om, at lærerne ville benytte dem i deres undervisning. Man havde absolut haft succes med dette initiativ.

Afslutningsmødet

På det afsluttende mødes dagsorden stod først forelæggelse af den af dr. *Harald Jørgensen* udarbejdede foreløbige rapport om arkivvæsenets indtægter. Der var ikke tid til, at man kunne gå i enkeltheder, men mødet var enigt om, at der stadig skulle arbej-

des videre med budgetforholdene. På forslag af den engelske arkivleder *Jeffery Eve* blev det ligeledes vedtaget at anmode et kommende arbejdsudvalg om at udarbejde en international standard med hensyn til tilrettelæggelse af en almindelig arkivstatistik, således at man bedre kunne sammenligne forholdene i de forskellige lande. På rapportørens forslag valgte forsamlingen derefter et specielt arbejdsudvalg på 6 medlemmer, der fik til opgave dels at arbejde videre med budgetforholdene dels at behandle det fra England stillede forslag om en fælles arkivstatistik. Udvalget fik følgende sammensætning: Rhoads (USA), Sanchez Belda (Spanien), Booms (Vesttyskland), Ember (Ungarn) Harald Jørgensen (Danmark) samt en repræsentant fra Malaysia.

Forsamlingen behandlede derefter de udarbejdede forslag til nye statutter for rundbordskonferencerne. Det grundlæggende udkast var blevet udarbejdet af et særligt udvalg, der havde haft rigsarkivar *Mannsåker* (Norge) til formand. Forslaget tager sigte på inden for rammerne af den internationale arkivorganisation at give rundbordskonferencerne en mere fast organisation og samtidig at tilrettelægge arbejdet over en vis længere periode. Forslaget gik ligeledes ud på at begrænse antallet af delegerede, som kunne møde fra hvert land. Om rundbordskonferencernes formål hed det i § 1: The Round Table is one of the organs of the ICA; it serves as the annual conference and professional forum of national archives directors and directors of other archives institutions from all the member countries. For fremtiden vil Rundbordskonferencen økonomisk komme til at hvile i sig selv, og kun undtagelsesvis kan man regne med bistand fra ICA. Ledelsen vil blive varetaget af et fast bureau, valgt på 4 år. Desuden nedsættes et rådgivende udvalg til støtte for bureauet. Der var nogen diskussion om dette udvalgs størrelse, men man enedes til sidst om 6 personer, som vil komme til at virke fra nu af og indtil 1979, da der efter de nye statutter skal foretages nyvalg af bureau. Til at sidde i det rådgivende udvalg udpegedes følgende personer: Gangah (Elfenbenskysten), Miss Exley (Australien), Exner (DDR), Alberto Lee (Columbia), Mannsåker (Norge) og Sanchez Belda (Spanien).

Inden mødet blev sluttet, vedtog man formelt at holde næste rundbordskonference i Kiev, og på programmet vil blive optaget to punkter 1) Intern uddannelse af arkivpersonale og 2) oprettelse og drift af litterære arkiver (fortsættelse af drøftelsen på arkivkongressen i Moskva). Fra forskellige delegerede fremsattes ønske om at være vært for fremtidige

rundbordskonferencer d.v.s. 1977, 1978 og 1979. Der forelagdes således indbydelser fra Alger, Australien, Venezuela eller et andet sydamerikansk land samt Nairobi.

CIA har stiftet en særlig fond til støtte for udviklingslandene

Igennem flere år har den internationale arkivorganisation, i nært samarbejde med UNESCO, gjort en omfattende indsats for at støtte opbygning af et moderne arkivvæsen i de såkaldte udviklingslande. Et effektivt virkende arkivvæsen i disse nye lande tjener ikke blot til at stabilisere en ung administration og en ligeså ung historisk videnskab, men kan få stor betydning for opbygning og styrkelse af en sund national selvfølelse og selverkendelse. Det har imidlertid vist sig, at mange gode initiativer er strandet, fordi det ikke har været muligt at skaffe de fornødne finansielle midler til realisering af planerne. Den internationale arkivorganisation her derfor nu taget initiativet til, at der opbygges en særlig international fond, som kan finansiere arkivalske initiativer i udviklingslandene. Man håber, at en række internationale organisationer, forskellige regeringer og økonomiske virksomheder, som har tilknytning til udviklingslandene, vil bidrage til fondens opbygning. De indkomne midler vil blive administreret og fordelt under den internationale arkivorganisations ansvar. Man tænker i første række på at understøtte uddannelsen af arkivarer i udviklingslandene enten ved at etablere lokale kurser eller ved at understøtte enkeltpersoner til videre uddannelse i udlandet. Man vil endvidere være indstillet på udsendelse af eksperter for kortere varighed og at yde teknisk bistand ved planlægning og indretning af nye arkivbygninger, indkøb af udstyr m.m.

CIA har endvidere taget initiativet til afholdelse af en ekspertkonference i Dakar i Senegal i dagene 28-31. jan. 1975. Formålet skal være at opstille et program for en vel tilrettelagt arkivorganisation i udviklingslandene. En effektiv arkivadministration har ikke blot betydning for etablering af en ydedygtig offentlig forvaltning, men også for skabelsen af en sund nationalfølelse i de nye lande.

Micro-udgaver af arkivregistraturer

På rundbordskonferencen i Ottawa i oktober 1974 gav den internationale arkivorganisations sekretær, Charles Keckskemeti forsamlingen underretning om,

at organisationen er trådt i forbindelse med det internationale forlag Inter Documentation Company Ag Zug Switzerland, der har gjort sig til speciale at udgive bøger i microfiche-form. Firmaet mener, at der er et stort marked for udgivelse af sådanne registraturer. Prisen for en fremstilling af en microfiche-udgave menes at lige på ca. 1/3 eller 1/4 af den normale bogpris. En del af den af CIA udgivne guide over kilder til Afrikas historie foreligger således allerede i en microfiche-udgave. Det skandinaviske bind, der udkom i 1971, koster således i denne udgave 7 Sfr. (almindelig bogpris 20,80 Sfr.).

Den internationale genealogi- og heraldikkongres i München

I dagene 9-13. sept. 1974 afholdtes den 12. internationale kongres for genealogiske og heraldiske videnskaber i München. Mødet havde samlet betydelig tilslutning fra nærliggende og fjern, og programmet indeholdt ikke mindre end ca. 90 foredrag, nogen lunde fordelt på hovedtemaerne genealogi og heraldik. Blandt de nordiske foredragsholdere kan nævnes den svenske rigsheroldiker, dr. *Gunnar Scheffer*, der talte om »Heraldische Säulenkapitelle« og arkivar *Nils Batholdy* hvis emne var »Ranghelme und - kronen während des älteren dänischen Absolutismus«. I den genealogiske afdeling holdt landsarkivar dr. *Harald Jørgensen* efter indbydelse et foredrag om retsbejtarkivernes betydning for genealogisk forskning.

I forbindelse med kongressen havde de bayerske statsarkiver arrangeret en meget fornem udstilling, der havde fået titlen »Wappen in Bayern«. Udstillingen rummede bl. a. en samling meget værdifulde våbenbøger, der dels var hentet i bayerske arkiver dels i udenlandske samlinger. Over udstillingen var som sædvanlig udsendt en yderst fornem katalog.

Det vesttyske arkivmøde i Braunschweig

Årets vesttyske arkivarmøde var i år henlagt til Braunschweig og afvikledes i dagene 30. september-2. oktober 1974. Mødet var blevet noget forkortet, da man i år havde besluttet at organisere arkivmødet som indledning til den almindelige tyske historikerkongres. Hovedemnet på mødet var den omlægnings af studiet historie, som i øjeblikket finder sted ved tyske universiteter, og de følger dette vil få for arkivernes arbejde med at tilrettelægge de fornødne hjælpemidler for fremtidens historieforskning. Den tidligere arkivar i Hannover, nu professor i historie

i Berlin, dr. *Ernst Pitz* forelæste over temaet »Geschichtsschreibung im Wandel von Interessen und Methoden«, medens arkivdirektør, dr. *Heinz Bobe-rach* (Koblenz) havde kaldt sit diskussionsindlæg »Archivbenutzung und archivarisches Arbeit im Wandel von Interessen und Methoden«. Hvad gør vi, spurgte han, når fremtidens videnskabelige arkivbenyttere kommer til os uden at have kendskab til, hvad en preussisk regeringspræsident har som funktioner? Kan vi vedblive med at tilrettelægge vore arkivregistraturer på traditionel vis? Den store forsamling havde tilsyneladende ikke større lyst til at gå ind på denne problematik.

En del udenlandske gæster, som plejer at deltage i disse møder, havde i år måttet sende afbud på grund af den forestående rundbordskonference i Ottawa. Fra Finland mødte for første gang rigsarkivar *Toivo J. Paloposki* og desuden den trofaste deltager, professor, tidl. landsarkivar *Rinne* fra Åbo. Danmark var repræsenteret ved landsarkivar, dr. *Harald Jørgensen*.

Hyldest til israelsk arkivleder

I 1973 fyldte den tidligere israelske arkivchef dr. *Alex Bein*, der har været fast deltager i en lang række internationale arkivmøder, 70 år. I den anledning besøgte den israelske arkivarforening en ny udgave af den i 1966 udgivne fører over israelske arkivinstitutter i trykken (Guide to the archives in Israel. 257 sider. Jerusalem 1973). Manuskriptet er tilvejebragt af dr. Beins efterfølger *P. A. Alsborg*, og der redegøres i publikationen for ikke mindre end 21 jødiske arkivinstitutter i Israel foruden en række spredte samlinger. Publikationen er forsynet med et udmærket register.

Arkivernes indtægter

Om ovenstående interessante emne har dr. *Harald Jørgensen* udarbejdet en foreløbig rapport, der bygger på indsamlet materiale fra nationalarkivet i Washington, Public Record Office i London og danske statsarkiver. Rapporten belyser i enkeltheder, hvorfra arkiverne får deres indtægter, hvorledes forholdet er mellem de forskellige indtægtsgrupper, og hvorledes priserne på de forskellige tjenesteydelser fastsættes. I England og i Danmark går samtlige indtægter i statskassen, medens arkivet i Washington har mulighed for selv at råde over de modtagne indtægter. Rapporten foreligger i et meget begrænset oplag, og det er hensigten at undersøgelsen skal føres videre, såle-

des at man kan få et bredere grundlag for vurderingen af betydningen af arkivforvaltningernes indtægter. Om man så kan benytte denne viden til et samlet fremstød mod de nationale finansforvaltninger med det formål at få tilladelse til at benytte indtægterne til arkivformål – ja det er et helt andet spørgsmål!

Harold C. Johnson død

Den tidligere engelske arkivchef *Harold C. Johnson* døde 19. dec. 1973 i sit hjem i nærheden af York. For et par år siden brød han op fra sin villa og sin elskede have i den nordlige udkant af London og slog sig ned i sin hjemstavn Yorkshire. I henvend 40 år var han knyttet til Public Record office i London, og han sluttede sin arkivaliske karriere som Keeper i årene 1966–69. I denne periode var han ligeledes meget virksom indenfor det internationale arkivaliske samarbejde. Johnson var af uddannelse filolog og en stiv latin, men hans praktiske sans i forbindelse med rige menneskelige egenskaber gjorde ham til en afholdt og anerkendt chef for Public Record Office.

Japan er nu gået i gang med at opbygge et centralarkiv

Siden revolutionen i 1858 har de enkelte centrale statsmyndigheder i Japan selv administreret egne arkivalier, og offentligheden har ikke haft adgang til dette materiale. I 1959 foretog præsidenten for Videnskaberne selskab i Japan en henvendelse til premierministeren, hvori man tog til orde for opbygning af en central arkivinstituition, der både skulle sikre fremtidig opbevaring af betydningsfuldt arkivmateriale og samtidig åbne mulighed for en videnskabelig udnyttelse af dette. En række forhandlinger fandt sted mellem de hidtidige ledere af de enkelte departementsarkiver og en særlig nedsat historikerkommission. I 1968 bevilgedes de fornødne penge til opførelsen af en moderne arkivbygning, og i marts 1971 stod denne færdig til at blive taget i brug. Samtidig skabtes de organisatoriske rammer om den kommende centrale arkivadministration. Denne ledes af en arkivdirektør, der direkte under sig har 3 afdelingsledere. Pr. 1. juli 1972 var arkivet normeret med 42 faste medarbejdere.

Da bygningen stod færdig, gik man i gang med at indsamle det eksisterende arkivmateriale fra tiden efter 1858. I første omgang indsamledes materiale til og med 1945, og man gik systematisk frem fra ministerium til ministerium. Efter planen skulle den 1. indsamlingsfase være afsluttet med udgangen af

1973, og man vil herefter gå i gang med det materiale, der er opstået efter 1945. Indtil videre er det kun meningen, at centraladministrationens arkivalier skal modtages. Udelukket for aflevering er domstolernes arkiver, parlamentsarkivet og de lokale myndigheders arkiver. Så snart materialet er modtaget, opstillet og registreret, vil det kunne stilles til disposition på den i nybygningen indrettede læsesal. Udlån vil indtil videre ikke kunne finde sted.

Centralarkivet i Tokio har desuden som særlig opgave at administrere det såkaldte kabinetsbibliotek, der ligeledes blev opbygget i årene efter 1858, og som indeholder dels kinesisk og japansk nationallitteratur dels oversættelser af udenlandsk litteratur til japansk. Som led i moderniseringen af det gamle middelalderlige japanske samfund var det nødvendigt at orientere sig i den foreliggende internationale litteratur inden for alle menneskelivets felter, og dette bibliotek omfatter idag mere end 520.000 bind. Dets japanske navn er: Naikaku Bunko, og dets daglige leder er en af de 3 afdelingschefer.

Den nye arkivbygning har 2 underjordiske etager, der fortrinsvis er indrettet til magasiner. Der rådes over ca. 40 km. hylde. Over jorden findes en mindre bygning på 4 etager, der giver plads til kontorer, læsesal, udstillings- samt foredragssal. Bygningen er anbragt i et haveanlæg med god afstand til naboer.

Vesttyske arkivudstillinger

I det sidst udkomne nr. af det vesttyske arkivtidsskrift »*Der Archivar*« finder man en samlet præsentation af det sidste års etablerede arkivudstillinger i Bundesrepublik. I alt omtales henvend 25 forskellige større og mindre udstillingsarrangementer. Er man i bekneb for at finde et emne til næste udstilling, giver en gennemlæsning af præsentationen mange nye ideer. Der er absolut noget for enhver smag, og man synes ikke at være nervøs for at satse både penge og arbejdskraft på etablering af arkivudstillinger. Nogle arkivinstituitioner er endog så ivrige, at de arrangerer indtil flere udstillinger i løbet af et kalenderår.

Der er stadig eksempler på, at man anlægger såkaldte all-round-udstillinger, der f. eks. skildrer en landsdels samlede historiske udvikling gennem tiderne. Tendensen synes imidlertid at gå i retning af den tematisk anlagte udstilling. I sådanne tilfælde er udstillingen samlet om en enkelt person eller en central institution. Man kan også vælge at belyse udvalgte arkivfunds, såsom notariatsarkiver. Som eksempler på personudstillinger kan nævnes en af statsarkivet i Hamburg arrangeret udstilling om den kendte nord-

tyske boghandler og patriot *Friedrich Perthes*, medens nabobyen Bremen har valgt at skildre den berømte rådhuskælder i Bremen og i det hele taget vinhandel i Bremen gennem tiderne. I tilgift til dette seriøse emne præsenteredes udstillingsgæsterne for et broget udvalg af de sidste 150 års vinkort og vinetiketter. Et af de større udstillingsarrangementer, der ligeledes må have været et meget kostbart foretagende, er Kølner-

arkivets udstilling af modstandskampen mod nazistyrer. Alene katalogen må have kostet en betydelig sum penge. Et andet stort udstillingsforetagende er den andetsteds i dette nr. omtalte udstilling i München af en samling kostbare våbenbøger. Også til denne udstilling var udarbejdet en fornem katalog, hvis fremstillingspris var ca. 12.000 DM. Men den måtte gæsterne også betale for at erhverve.

Administrationshistorie 34	Budgeten 18	Statistik 18
Afgang	Föreningsmeddelanden 17	Vestmaøernes arkivalier 61
Henninge, Ove 57	Krigsarkiv/riksarkiv 40, 83	Israelsk arkivleder 93
Jacobsen, H. A. 55	Landsarkivariemøtet 18, 83	Jubilæum
Johansen, Keld Lund 55	Landsarkivet i Joensuu 17, 83	Broberg, A. L. 77
Nielsen, Vibeke 77	Pol. lic. examen	Dalgård, Magda 33
Poulsen, Kim 57	Rosberg, Harri 40	Jexlev, Thelma 33
Schmidt, Johannes 55	Statistik 17	Jørgensen, E. Weigaard 33
Afleveringer 12	Utnämningar och förordnanden	Jørgensen, Harald 33
Ansættelser og udnævnelser	Bärlund, Tuula 82	Mortensen, Jens 10
Hansen, Erling 33	Forsberg, Ulla 16	Rasmussen, Edit 77
Hansen, Lisbeth 55	Heinonen, Usko 40	Vesterdal, Morten 33
Lildholdt, Claus Jørn 33	Herrala, Toina 39	København stadsarkiv 15
Rasmussen, Ib Erik 55	Koukku Anja 83	Landsarkivarmøder 76
Thaarup-Hansen, Svend 35	Järvinen, Anelma 16	Landsarkivet for Sjælland
Westergård, Alice 10	Järvinen, Markku 12	Afleveringer 13
Arbejdstidsnedsættelsen 76	Laukkala, Annikki 16	Besøg 79
Archiv für Diplomatie 67	Lappalainen, Sinikka 83	Budget 35 f
Archivum 22	Myllyneimi, Seppo 60	Duplikering 12
Arkiv, tidsskrift for arkivforskning 55	Onnela, Samoli 39	Funktionsomlægninger 78
Arkivarforeningen 10, 30, 55, 76	Paasovaara, Oino 16, 39	Læseapparater 57, 79
Arkivaruddannelsen 74	Paloposki, Toivo J. 59 f	Læsesalen 13, 36
Arkivindtægter, rapport om 93	Pesonen, Ritva 39	Ompakningsarbejder 79
Arkivkommissionen 5, 70	Pirilä, Pekka 16	Personalemøde 12
Arkiv og filateli 6 ff	Pohjola, Raimo 82	Publikationer 57
Arkivværker 3	Pohvinen, Tuomo 16, 39	Registreringsarbejde 12 f, 79
Arkivvæsenets struktur 52	Salmola, Seija 82	Samarbejde med det færøske landsarkiv 78
Axel Lindvalds hæderspris 2	Sarkamo, Riitta 17	Skulptur 35
Beskæftigelsesforanstaltninger 77	Vauhkonen, Irma 40	Spareforanstaltninger 79
Budgetforslaget 52	Välämäki, Pirkko 39	Statistik 4 f
Centralarkiv i Japan 94	Öhman, Anders 83	Udstilling 9, 31, 79
CIA 22, 48, 67, 92	Utställning 18, 60 f, 83	Landsarkivet for Fyn
Dansk Historisk Fællesforening 53	Översigtskatalog für riksarkivet 17	Fjernmagasin 36
Dekoration	Frankrig 24	Læsesalsbarak 36
Jørgensen, Harald 10	Fransk arkivvæsen 47 f, 68	Publikationer 13
Det Kgl. Danske Videnskaberne Selskab 33	Föreningen Nordiska Papperhistoriker 22	Statistik 4 f
Ecodoc 24	Fødsels- døbs- og navneattester 30	Landsarkivet for Nørrejylland
EF's arkiv 67	Hamburg	Afleveringer 15, 81
Embedslægestitutionen 29, 70	Ny arkivbygning 46	Billedkampagne 37
Energikrisen 8 f	IFTC-konferens 21 f	Kursus 37, 80 f
England	International forbindelsesofficer 68	Læsesalen 14, 57, 80
Dødsfald 94	International genealogi- og heraldikkongres 93	Publikationer 57
Erhvervsarkivet 15, 38, 58, 81	International mikrofilmkonference 54 f, 92	Restaurering og konservering 13 f
Finland	International rapport om arkivvæsenets indtægter 46	Statistik 4 f
Arbetsgrupp for arkivforvaltningen 18	Island	Stinkrum 37
Avsked	Arkivaflevering fra Norge 84	Udstilling 14 f, 37
Hammar, Ahti 60	Personale 18, 84	Xerokopiering 36, 58
Nikkilä, Lempi 40		Landsarkivet for Sønderjylland
Besök 83		Gaver 37 f

- Nybygningen 15, 27 ff
 Personaleforening 37
 Publikationer 58
 Statistik 4 f
 Lokalhistorisk udstilling 74
 Marinestabens historiske konsulent
 Bjerg, H. C. 55
 Micro-udgaver af arkivregistraturer 92
 Nordisk arkivdag 1 f, 49 ff
 Nordisk arkivkongres for næringslivet
 39, 82
 Nordisk Arkivnyt 58, 82
 Nordisk historikermøde 16, 58 f
 Nordisk paleografi 59
 Nordisk rigsarkivarmøde 59
 Nordisk stipendietjeneste
 Ingimundardóttir, Björk 39, 82
 Marthinsen, Jörgen H. 19, 38 f
 Nollsoe, Pall 39
 Sarkamo, Joakker 38 f
 Worsøe, Hans H. 10, 38 f
 Norge
 Ansettelser og utnevninger
 Julien, Kirsten 19
 Marthinsen, Jörgen H. 62
 Nysæter, Egil 62
 Ordahl, Sverre 62
 Arkivarforeningen 63
 Arkivposten 41
 Budsjettet 85
 Edb 63
 Edb-utvalg 19
 Embetsmannsmøde 62 f
 Fotokopiering 63
 Fotoregister 63
 Fratrædelser
 Kiil, Alf 84
 Krog, Karen 85
 Hovedsamarbejdsutvalg 62
 »How to trace your ancestors in Norway« 64
 Islandske arkivalia 62
 Italienske restaureringsinstitutter 85 f
 Kurs 62
 Privatarkivkommissionen 64
 Registratortutdannelsen 85
 Restaurering 40
 Riksarkivets nybygg 85, 86
 Statistik 19
 Statsarkivet i Oslo 19
 Orlov
 Bjerg, H. C. 10
 Linde, Helle 33, 77
 Rigsarkivet
 Besøg 12, 55
 Byggesag 34
 Edb-sektionen 11
 Foreløbige arkivregistraturer 12, 56,
 78
 Forhold til de afleverende institutio-
 ner 10 f
 Generalregistratur for 1. afdeling 78
 Fotokopieringsmaskine 12
 Jubilæumskartotek 33
 Kontorer 11, 56
 Københavns universitets arkiv 34
 Nyerhvervelser 78
 Privatarkiver 12, 34 f, 56
 Publikationer 31
 Vejledende arkivregistraturer 56
 Rundbofidskonferencen i Ottawa 90 ff
 Rund fødselsdag
 Iversen, P. Kr. 33
 Sammenslutningen af lokalhistoriske ar-
 kiver 71 ff, 76
 Schleswig-Holsteinische Landesarchiv
 Chefskifte 23
 Schweiz 24
 SLA 15, 38, 53, 71 ff
 Stage Technique International d'Archi-
 ves
 Salmela, Alpo 17
 Svaalestuen, Anders A. 19, 40 f
 Statistik 4 f
 Studierejse
 Hvidtfeldt, Johan 33
 Sverige
 Allmänna arkivchemat 66 f
 Allmänna änke- och pupilkassans arkiv
 21
 Arkivering 20 f
 Arkivhåndbog 2
 Arkivkurs 25 f
 Arkiv, samhälle och forskning 44
 Demografisk databas 3
 Det svenske pressearkivs samlinger 30
 Disputationer
 Hatje, Ann-Hatrin 43
 Lindroth, Jan 43
 Nevéus, Clara 43
 Norberg, Axel 43
 Tarkiainen, Kari 20
 Dödsfall
 Andersson, Ingvar 69 f
 Boëthius, B. 87
 Forssell, Arne 41 f
 Ljungberg, Leif 86 f
 Nygren, Ulla 42 f
 Svensson, Gösta 43
 Förvaringen av privatarkiv 32
 Konferens om kommunal arkivvård 90
 Landsarkivariemöte 66
 NLA 67
 Nyt magasin 89
 Pensionering
 Fritzell, Gunnar 87 f
 Liedgren, Jan 88
 Sjöberg, Gustav 65
 Sällström, Åke 65
 Proposition om kulturpolitik 43 f
 Riksarkivarie Åke Krommow 60 år
 29 f
 Riksarkivet
 Intern information 44
 Nutida heraldik 75 f
 Utställning 44
 Slottsarkivet 44 f
 Spri-rapporter 21
 Statistik 19
 Statsverkspropositionen 20
 Sveriges arkivtjänstemänsförening 44
 Utnämningar och förordnanden
 Bergdahl, Sten 87
 Berglund, Lennart 43
 Bylund, Thord 87
 Carlsson, Arne 87
 Cavallie, James 65
 Forsström, Annika 87
 Gidlöf, Leif 43
 Hatje, Ann-Katrin 20
 Högberg, Sigrid 43
 Johanson, Ulla 43
 Karlsson, Hugo 65
 Kjölstad, Torbjörn 20
 Körner, Sten 87
 Laestadius, Åsa 87
 Lindroth, Jan 65
 Lund, Brittmarie 87
 Malmberg, Sven 20
 Månson, Olle 43
 Nilzén, Göran 87
 Norberg, Axel 43
 Olofsson, Jan 87
 Penzo, Danilo 20
 Siltberg, Trygve 20
 Skoglund, Lars-Olof 65
 Wandler, Ralph 87
 Welander, Lars-Olof 65
 Winberg, Christer 20
 Sygehusudvalget 76
 Turnus
 Andersen, Jørgen H. 77
 Jensen, Birgit Bjerre 10
 Sode-Madsen, H. 55, 77
 Westrup, Morten 10
 Tysksprogede arkiver 47
 Udstationering
 Nissen, Jørgen 55
 Undervisning 5, 33
 Ungarn 23 f
 Vesttysk arkivmøde 93
 Vesttyske arkivudstillinger 94

Milliontyverier fra statsarkiver

37-åring varetektsfengslet - avslørt av filatelist

Sikkerhetsrutinene i statsarkivene er gode, men det lyktes likevel å fjerne verdifullt materiale fra den 6. etasjen. (Foto: Ivar Mølsknes)

Politiet har avslørt en gigantisk tyveriaffære fra landets statsarkiver og Riksarkivet. Flere hundre meget verdifulle brev og brevomslag fra forrige århundre skal være stjålet, og det dreier seg trolig om millionverdier. Det var forretningsføreren i Norsk Filatelistforbund

som avslørte den 37 år gamle forfatteren Gert Hermod Nygaardshaug fra Tynset. Nygaardshaug er arrestert og sitter varetektsfengslet. Poliets etterforskning har foregått i all hemmelighet siden 3. påskedag.

Siste side

**ET AV BYENS BESTE
UTVALG I GUTTEKLÆR**

Fra 6 til 16 år — slank og regulær

FOLLESTAD & CO^{as}

Storgaten 28 - Inng. Lybekkergt., Oslo

sendt Nord-Norge kr. 3,25

Papirflom over statsarkiv i Oslo

Lag på lag med dokumenter strømmer inn til statsarkivet i Oslo. Antall hyllemetere med arkivsaker er fordoblet

siden innflyttingen på Kringsjø i 1979, og kapasiteten er på det nærmeste sprengt, sier kst. statsarkivar Per Øivind

Sandberg (til v.) og registrator Sigurd Rød-sletten.

(Foto: Brynjulv Aartun)

Side 29

Møre og Romsdal, Trøndelag: Skiftende bris. På kysten nordøstlig frisk bris. For det meste delvis skyet, oppholdsvær og til dels pent vær.

Fjellstrøkene: Duvregfjell—svenskegrensen og Trollheimen—Jotunheimen: Sørøstlig bris. I nordlige og vestlige strøk delvis skyet, oppholdsvær. Ellers skyet eller delvis skyet og litt snø av og til. Regn under ca. 700 meter.

Helgeland, Saitfjell, Salten: Sørøstlig bris som øker til frisk bris. Skyet eller delvis skyet, oppholdsvær. Tiltrekning til litt regn i grensestrøkene mot kveldene.

Temperaturen var i går, Varnes, kl. 8: 2,6 gr., kl. 14: 7,8 gr., kl. 20: 12,1 gr. Natens minimum var 0,9 gr. Dagens maksimum var 13,9 gr. Det falt ingen nedbør. Siste 30 døgn: 46,8 mm. Luftfuktigheten var kl. 8: 101,5 mb, kl. 20: 101,2 mb.

Solens gang
I dag står solen opp kl. 5.05 og går ned kl. 21.20. Den står i sør kl. 13.17.
Flo og fjære
I dag er det flo kl. 1.38 og kl. 13.56 og fjære kl. 7.47 og kl. 20.05.

Været i går middag

Haugesund	1 halvskyet
Trondheim	4 halvskyet
Stavanger	6 skyet
Bodo	7 skyet
Varnes	8 skyet
Osland	9 pent
Smøla	9 lettskyet
Mo i Rana	10 halvskyet
Bjerkåk	10 skyet
Roros	8 halvskyet
Oppdal	10 halvskyet
Bjerkåk	10 skyet
Kristiansund	9 skyet
Malde	7 lettskyet
Alnestrund	9 lettskyet
Bergen	15 skyet
Stavanger	11 skyet
Kristiansand	6 skyet
Oslo	10 skyet

UTLANDET:

Østerund	5 skyet
Stockholm	5 tåkeda
Helsingfors	12 pent
København	9 skyet
Reykjavik	6 skyet
Berlin	18 halvskyet
Wien	19 skyet
Amsterdam	12 lettskyet
London	14 skyet
Paris	15 skyet
Madrid	15 skyet
Roma	20 skyet
Athen	18 pent
Niça	16 skyet
Mallorca	12 skyet
Las Palmas	22 skyet

NORWELD SVEISEUTSTYR

- ELEKTRODER ● LIKERETTERE «PLUGGEN»
- X-21

Fossegrenda 17 ALBERT E. OLSEN A/S

TRONDHEIM MOSJØEN HARSTAD

FORFATTER SIKTET FOR GIGANTISK TYVERISERIE FRA STATSARKIVENE:

Nærmere 500 verdifulle brev er beslaglagt

Den 37 år gamle forfatteren Gert Hermod Nygaardshaug fra Tynset er arresteret og varetektsfengslet, siktet for en gigantisk tyveriserie fra landets statsarkiver og Riksarkivet. Tyveriene omfatter flere hundre tildels meget

verdifulle brev og brevomslag fra tidsrommet 1840—1860. Mannen ble avslørt i Trondheim av forettingsfører i Norsk Filatelistforbund Tor Skauge 3. påskedag, og han ble anholdt sist helg på sin bopel i Frilsgate 4 i Oslo.

Reportasje: PER JEVNE RUT ANNE ISDAL IVAR MÅLSKNES (foto)

har tatt tilhørt private og offentlige arkiver, og tryk av brevne som stammer fra det 200 år gamle handehuset Jensen & Co. i Trondheim, ble solgt for 30 000 og 88 000 kroner. Dette var brev av den såkaltte Prinds Carl-klassen. Enkelte av brevne saum er beslaglagt har verdi på over 100 000 kroner. Også Trimeter Norge nr. 1 har han stjålet.

Ukjente brev
— Det er også kommet from nye og ukjente brev, str kriminaliserte Haugen. — En type brev mente man at man hadde bare ett eksemplar av her i landet, men mannen tyveriserer har gjort at det er dukket opp ystervisere form av denne spesielle typen brev.

En av Trondheims-politiet etterforskerne, som selv har god rede på filateli, ble satt på saken, og under en visning av aukasjonsmateriale på Ambassadeur Hotell forrige fredag fant man det avgjende beviset. Der lå nemlig et brevomslag som siktet hadde levert for aukasjon. På Statsarkivet i Trondheim ble selve brevet funnet, og det viste seg at de to delene passet sammen som hånd i hanske.

Den siktede ble i Gaudal herredrett fjor domt til 24 dagers betinget fengsel med en prøvetid på år for år å ha tatt seg inn i et ubebodd våningshus i Alen og stjålet en del gamle brev.

Mye arbeid
Han har opplyst at han begynte å samle på brev da hans datter hadde samlet en stund, og interessen for denne hobbyen synes å ha tatt fullstendig overhand.

Politiet har fortsatt mye arbeid med å sortere det beslaglagte materialet, bl.a. vil det ta tid å finne ut hva statsarkivene skal ha tilbakke av tyvegods. Nygaardshaug har ved hjelp av statsarkivene signert med eget navn, og han har besøkt statsarkivene en rekke ganger.

Kriminaliserte
Kriminaliserte Andreas Haugen vil ikke si noe om den varetektsfengslede har hatt hjelp til sin omfattende tyveriserie i landets statsarkiver.

Det første norske trimeterkom 1838 og etter dette år.

— Hvilke motiver har mannen hatt?

— Det kan jeg ikke si med sikkerhet ennå, men det er klart at salg og fornyelse også har vært inne i bildet, svarer kriminaliserte.

Den brevinteresserte forfatteren er fengslet i seks uker med brev- og breveprotokollen for de forlorte lokalene.

Ingen vet med sikkerhet hvor store verdier som er stjålet fra Statsarkivet i Trondheim.

Ida Bull forteller at alle som besøker Statsarkivet må skrive seg inn i denne protokollen for de forlorte lokalene.

Han avslørte tyveriene

Det var den 42 år gamle Tor Skauge som først tatt mistanke til Nygaardshaug og den virksomhet han drev, og mistanken ble så sterk at Skauge gikk til kriminalpolitiet i Trondheim og fremla sine mistanker mot mannen.

I forbindelse med en artikkel jeg skulle skrive til Norsk Filatelist Tidsskrift var jeg 5. april i tur på Statsarkivet i Trondheim, forteller Tor Skauge til Aftenavisen. — Jeg fikk øye på denne mannen som satt og så gjennom noen dokumenter og brevnotiser, og som nysgjerrig filatelist spurte jeg hva han så på, da jeg trodde han var ansatt ved statsarkivet. Han fortalte meg at han var forfatter, og at han holdt på med en sak om «de gamle arkivstruktur i Trondheim» og deres visshet. Han ga inntrykk av at han ikke var særlig interessert i det rent filatelistiske ved undersøkelsen, men jeg forsto snart at han hadde rede på tingene.

Hurtigrute til Hamburg

Tor Skauge forteller videre at han fikk se et brev med et poststempel som fikk ham til å reagere.

— Det var et brev med poststempel Hammerfest—Hamburg, og den gang hurtigruten gikk helt til Hamburg, og for fersesepal fra rasg ga mannen inntrykk av at han hadde god rede på filateli, og at fikk jeg virkelig se en skannet, nemlig et såkalt Prinds Carl-brev til Trondheims-familie Jensen & Co.

Da ringte det flere bjeller hos meg, forteller Skauge, som da presenterte seg som sekretær i Norsk Filatelistforbund. Mannen fortalte at han bodde på Hotel Astoria og han oppga sitt navn samtidig som han sa at han ønsket å treffe Tor Skauge for en faglig samtale om brevene, som Skauge gikk med på.

Men for de skilt på Statsarkivet gikk Gert Hermod Nygaardshaug et brev til Skauge, som

gjorde at det nok en gang ringte bjeller.

— Det var et såkalt håndannulert Christiania i kulert farge, et eksemplar jeg aldri hadde sett før.

Tor Skauge gikk deretter på sitt kontor og undersøkte i arkivet om vedkommende er medlem av filatelistforbundet, hvilket han er. Senere på kvelden møttes de to på forfatterens hotellrom, og Skauge la en filatelistisk feile forfatteren, Skauge hadde nemlig kjennskap til at det i Oslo var solgt to Prinds Carl-brev for 30 000 og 88 000 kroner, og han spurte om det var forfatteren som hadde levert disse til aukasjonsfirmaet, noe han bekræftet. Og Skauge forsto da at brevene var tilnærmet på usærlig vis.

«Fantastisk påstand»

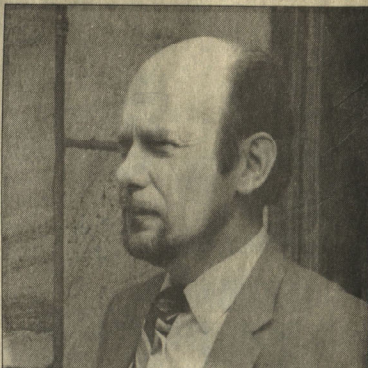
— Jeg sa da direkte til ham at dette hadde han stjålet, men han svarte at dette var en allfor fantastisk påstand, og han kom hele tiden med flere unnskyldninger, forteller Skauge.

— Tor Skauge hadde rent med i poken etter en slik beskjedning fra min side, ville jeg ha fått to halvser, men til det svarte han at han var en ferdig mann.

Skauge forteller videre at da saasenen var en tur på toalettet, kikket han igjennom en trimeriekatalog, og han oppdaget at det var krysset av for en rekke forfatterer, mange av dem nesten ikke kjente.

Men han hadde nesten all, sier Skauge, som ikke lenger var i tvil om hva slags sak han var dumpt opp i.

Tor Skauge forteller at da de to møttes på Statsarkivet, la han

Trondheims-mannen Tor Skauge var mannen som avslørte tyveriet av verdifulle brev fra Statsarkivet. (Foto: Per Jevne).

merke til at forfatteren la serdelte verdifulle brev i en haug for seg selv, og han spurte nå forfatteren om han ikke kunne skaffe ham fotostatkopier av disse brevne. De avtalte å møtes neste dag klokken 12, men Skauge kunne forevint ut fra politiet som truet ham å la ytterligere kontakt med forfatteren, blant annet fordi politiet fryktet at flere brev kunne forevint ut på det åpne markedet.

Men samme kveld ringte han fra Oslo og spurte hvorfor jeg ikke

Redegjørelse fra filatelistene

I forbindelse med avsløringen av brevveriene har Norsk Filatelistforbund kommet med en redegjørelse, som er ført i penn av mannen som avslarte saken og som er forettingsfører i forbundet, Tor Skauge.

«La det være presisert angående denne saken at selv om jeg er forettingsfører i Filatelistforbundet, så har jeg ikke sett det som noen oppgave å opprite som politia innenfor denne hobbyen. Men under konfrontasjon med den situasjon som oppsto i lesesalen på Statsarkivet den 5. april kunne jeg ut fra den trimerieliste oppgjenningsplikt umgå å reagere anerkjende om hva som ble gjort.

La meg videre i forbindelse med denne saken få netne at det tidligere fra «arkivhold» er påpekt betimeligheter ved noe av det brevmaterialet som vises ved Trimeriekataloger. Når en tenker på de nærmest skandalese forhold slikk materiale blir tvunget på fra institusjonens side, jeg tenker her på skikkelige registrering, utskrivninger, det siste også med tanke på den nylig avslørte «ekspedisjonsfeil-sak» med karttyper, så vil jeg ikke beklage den samvirkende ettertiden mellom filatelistiske forskere og i alle fall de offentlige arkiver, slik at skikkelige registreringer kan skje til nytte for den filatelistiske forskning spesielt.

Etter min mening, og den er selvfølgelig subjektiv, så har mye av dette oppbaverte materiale uten generell historisk verdi, men desto større verdi med posthistoriske bryne.

Etter at politiet fikk befatning med denne saken, så er jeg så og si imponert over det arbeidet som er gjort til nå 14 dager etter at jeg og med et av de som er under etterforskning, vil ytterligere kommentarer ifra min side ikke bli gitt.

BERIT AUNLI:
I år smører jeg med Weifa Stelesalve!

Norsk kvittessalve til fremtittig bruk.

100 g (tube) — bare kr. 13,20
200 g (kule) — bare kr. 25,75
Fås på apotek

Waiders Farmasøytiske A/S, Oslo

Sikkerhetsrutinene droftes og skjerpes

— Dersom denne saken ikke var kommet for dagen nå, kunne vi risikert at tyveriene aldri ble oppdaget av oss. Det skyldes ikke drilge sikkerhetsrutiner, men det faktum at det er en uoverkommelig oppgave å til enhver tid skulle holde rede på det vi har av enkeltidokumenter. Dette sler fungerende statsarkivar Brynjulv Gjerdåker ved Statsarkivet i Trondheim. Statsarkivene ble informert om de omfattende tyveriene for vel en uke siden, men ingen ved arkivet har full oversikt over hva som mangler og verdien av de forsvunne brevne.

Adresselisten har grunn til å tro at Gert Nygaardshaug har forsyns av både private samlinger og offentlig endom, men hvorvidt det er stjålet flere brev

fra arkivet enn de politiet har beskrevet, vet ingen.

— En av de aktuelle typen oppbavere i arkivpakker, som kan leses ut i lesesalen, er siktet. Disse brevene etter forsiklingsgjelder, kronologisk, etter avsender eller innholdets art. Det sies i arkivet brev som er deponert av en privat eier.

Brynjulv Gjerdåker forteller om de ulike sikkerhetsrutinene i Statsarkivet. Besøkende må ringe på døren før de slipper inn, og besøkende seg enten i lesesalen eller i ekspedisjonen. Det er de to separate rommene hvor besøkende slipper til. Er man i arkivet for å lese ut brev, så er det viktig å erklære om at de er kjent med reglene. Spesielle rekriv-

ringkort fylles ut, og man har bare en halv time på seg å lese gjennom dem. I lesesalen sitter alltid en inspektør. Når salen forlates må alle skrive seg inn i en bok i ekspedisjonen. Værktøyet ikke tatt med til lesebordene.

Men til tross for dette går det alls an å få med seg store verdier ut. Brevene i pakkene er ikke registrert, blant annet fordi dette ville vært å tyve tidkrevende arbeid.

Det er heller ikke mulig å se med det blotte øye at noen brev mangler i en pakke når den leveres i skranken. Dersom gjestene går inn for det, vil det være en smal sak å plette dokumenter innimellom skrivepapirer når man går sin vei.

— Vi har allerede begynt å låne bare en pakke ad gangen. Jeg skulle tro at forberding av rutiner må skje i alle statsarkivene etter dette, men foreløpig er vi på planleggingsstadiet. Jeg kunne tenke meg at det blir reservert plasser like ved siden av inspektøren for gjester som låser pakker, slik at inspektøren har bedre oppsyn med hvordan materialet brukes. Men ytterligere tiltak må naturligvis til, sier Gjerdåker.

Statsarkivet brukes av i hovedsak tre kategorier mennesker — siktetgranskere, historikere og forskere. — Hvis en person kommer hit og ber om materiale, er det ikke vår sak å spørre i hvilken sammenheng det skal brukes. Statsarkivene i Norge har såvidt meg bekjent hittil vært forsaknet

fra gjester som misbruker materialet slik som i denne saken. Vi har båret oss på et tillitsforhold, men nå må vi skjerpe rutinene.

Fungerende statsarkivar vil ikke kunne inn på hvor store verdier som er stjålet. — Vi har ikke sett materialet. Dessuten er det ingen her som er aktive filatelistter og som derfor kan vurdere verdien sikkert, sier Brynjulv Gjerdåker.

I tillegg til Statsarkivet i Trondheim har arkivene i Stavanger, Kristiansand, Bergen, Stavanger og Oslo samt Riksarkivet også hatt besøk av Gert Nygaardshaug, Møre og Romsdal, begge tranderlagfylkene og Nordland, og administrerende statsarkivkontoret i Tromsø.

SKOLEFLOMMEN sprenger arkivene!

To livssyn: Rasjonaliseringseksperternes og arkivarenes

Statsarkivets syv kilometer hyller rummer alt fra uerstattelige dokumenter til - høyfryd

Det har stått adskillig blanke omgivelser de største arkiver i den siste tid. Det var en dame som fikk det til å blåse opp, konsulent Else Marie Røed. Rasjonaliseringsdirektøren, som skrev en artikkel i direktoratets egen publikasjon «Administrasjonsnytt». Hun klager over at kassasjonsreglene i såre arkiver er alt for snevre, og at det samles opp uendelig meget papir. — Ja, så kan like mange tusen delvis uten varig verdi og dessuten i mange tilfelle også i metervis av dublettkopier. Hennes artikkel er tidligere omtalt i Adresseavisen.

Den rasjonaliserende damen har sin utdanning fra USA, og hun gir uttrykk for et noe amerikansk friskt og robest syn på problemer som våre egne arkivfolk har behandlet med den største varsomhet i lange tider. Det er to helt forskjellige syn som støter sammen. Hun er rasjonaliseringseksperter, og ser vel mest de praktiske sider av saken. Eksempel på en viss tungroddhet fra arkivmyndighetene som har sagt seg i mot kassasjon av dublettkopier av uavansynlig minimal verdi både for nåtid og fremtid, det kan være både søknader om stillinger fra mange år tilbake og intervju med spiritatetter fra forbigåttene blant dem, gjør at hun får adskillige knagser å henge sin hatt på.

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

hvor mange ganger et arbeidsmål for det er store huller i de norske arkiver. Det er vel først og fremst slike erfaringer som gjør at arkivfolkene enten er blitt overfølsomme når det gjelder kassasjonsproblemer, eller at de har fått etter en mulighet det foretatt slike: Når noen er på jakt etter en viss opplysning, så er resten av arkivet verdiløst. Viser det seg at det er et hull der hvor vi skulle finne det vi søker etter, så kan like mange tusen metervelvitte huller med arkivstoff hjelpe oss. Derfor er vi redde for alle slike luker i arkivene.

Grunnpillaren som mangler. Statsarkivet Air K111 rytter litt betenkt på hodet på sitt kontor i Høysekkeløkken, og peker straks på en vesentlig svakhet ved Else Marie Røeds artikkel: «Kjører min mening, er det uriktig å komme med for så vidt kraftige uttalelser uten å nevne den meget vesentlige årsak til de påfølgende forhold hvor det er så å si umulig for departementene og andre å få levert inn gamle arkivalia til Riksarkivet». «Forholdet er nemlig at knapt noen meninger med Norge, har slike kummerlige plassforhold. Et nytt arkiv skulle ha vært reist for lenge siden, men bevilgninger til byggnadene er såkket i tiden. Det finnes ikke ledig plass der, og det er på denne bakgrunn hennes opplysning må sees om at Helsedirektoratet ikke fikk avlevert noe av sitt arkiv yngre enn fra 1851 da det flyttet til sin nye bygning. Derfor hoper statens arkiver seg opp under vanskelig tilgjengelige og uheldige lagerforhold mens de for lenge siden harde ha vært i sikkerhet og ordnet i hovedsak. Men der det ikke er plass, der er det ikke plass. Statsarkivet i Oslo ligger også

under de samme forhold. Det må holde til i dyre og leiede lokaler mens det ventur på å kunne få flytte inn i Riksarkivets nærstående hus.

— I Trondheim skal vi ikke klage. Hvorfor er situasjonen ved dette statsarkivet? Vi disponerer 7000 hyllemeter arkivplass. Den blir snart opptatt. Nye papirer strømmes inn uavbrutt og i stadig økende tempo. Det er en naturlig følge av et stadig mer utviklet og differensiert samfunn i samtid som det øsende folketallet automatisk medfører flere offentlige dokumenter.

Men vi skal ikke klage. Denne arkivbygningen er bare vel 30 år gammel. Etter planene skulle den kunne utvides med en fløy i retning mot Klosterstraten — men den kommer nok ikke i min og antagelig heller ikke i min etterfølgers tid. Det er nemlig gamle arkiver som

er i verre situasjon enn dette. — Og hvordan er det med kassasjonsproblemet? — La oss ta innberetningen fra et skatteforvalter i Nord-Norge i fjor som eksempel. Kontoret sendte inn forslag om hva som etter deres syn kunne skilles ut. Jeg reiste nordover for å se nærmere på saken, og var stort sett enig. Riksarkivet sendte kjente forslagene i adskillige hyllemeter arkivstoff ble brant.

Stykket er meget dyrt. Men er det mest uheldig tyllstoff fra tidligere magasiner? — Det ordnede at det er nødvendige saker. Men i har pakker som ikke er offentlig kjennetegn. Men her kan det bli tale om generell kassasjon. Hvor pakke og hvert bilag på i tilfelle gjennomgås for søkning og vurdering. Det blir det mest kostbart og langvarig arbeid, og jeg tror nesten det kunne for

rente adskillig på et nytt bygg i Høyfryd.

Høyfryd arkivet? — Hva rummer så arkivmagasinet? — Jeg vil næsten si fra uerstattelige dokumenter til høyfryd. Det er i hvert fall slett ikke umulig at det sistnevnte også finnes. For man må være klar over at offentlige arkivfolk er over bygdene har vært meget kummerlig lagret gjennom tidene. Personlig var jeg en gang med og hentet et viktig arkiv på et stallstov — og det fulgte i hvert fall høyfryd med.

Hvordan er det med hullene i dette arkivet? — Desverre er det alt for mange av dem her også. Prestefogder, samskrivere, og andre embedsagere har brant mange ganger og arkivene med dem. Det er ikke til å rette på. Hullene er her og kan aldri fylles.

Da vitenskapelige dokumenter ble ammunisjon. — Og ved er hullene som skaper vanskelighetene for oss. Problemet med plassmangel blir så i denne sammenheng. For arkivene har sin store betydning. Ikke bare for kulturhistorisk, franskning, men også økonomisk og sosial. De er nemlig de viktigste områder Else Marie Røeds artikkel, er det alle kveler bare ubetydeligheter mot de smelle kong Christian IV. bekvemmeligheter fikk i stand. De dansk-norske arkiver var den gang samlet i København. Så tidlig lot man bare de viktigste dokumenter arkivere, og un-

der de samme forhold. Det må holde til i dyre og leiede lokaler mens det ventur på å kunne få flytte inn i Riksarkivets nærstående hus.

— I Trondheim skal vi ikke klage. Hvorfor er situasjonen ved dette statsarkivet? Vi disponerer 7000 hyllemeter arkivplass. Den blir snart opptatt. Nye papirer strømmes inn uavbrutt og i stadig økende tempo. Det er en naturlig følge av et stadig mer utviklet og differensiert samfunn i samtid som det øsende folketallet automatisk medfører flere offentlige dokumenter.

Men vi skal ikke klage. Denne arkivbygningen er bare vel 30 år gammel. Etter planene skulle den kunne utvides med en fløy i retning mot Klosterstraten — men den kommer nok ikke i min og antagelig heller ikke i min etterfølgers tid. Det er nemlig gamle arkiver som

er i verre situasjon enn dette. — Og hvordan er det med kassasjonsproblemet? — La oss ta innberetningen fra et skatteforvalter i Nord-Norge i fjor som eksempel. Kontoret sendte inn forslag om hva som etter deres syn kunne skilles ut. Jeg reiste nordover for å se nærmere på saken, og var stort sett enig. Riksarkivet sendte kjente forslagene i adskillige hyllemeter arkivstoff ble brant.

Stykket er meget dyrt. Men er det mest uheldig tyllstoff fra tidligere magasiner? — Det ordnede at det er nødvendige saker. Men i har pakker som ikke er offentlig kjennetegn. Men her kan det bli tale om generell kassasjon. Hvor pakke og hvert bilag på i tilfelle gjennomgås for søkning og vurdering. Det blir det mest kostbart og langvarig arbeid, og jeg tror nesten det kunne for

rente adskillig på et nytt bygg i Høyfryd.

Høyfryd arkivet? — Hva rummer så arkivmagasinet? — Jeg vil næsten si fra uerstattelige dokumenter til høyfryd. Det er i hvert fall slett ikke umulig at det sistnevnte også finnes. For man må være klar over at offentlige arkivfolk er over bygdene har vært meget kummerlig lagret gjennom tidene. Personlig var jeg en gang med og hentet et viktig arkiv på et stallstov — og det fulgte i hvert fall høyfryd med.

Hvordan er det med hullene i dette arkivet? — Desverre er det alt for mange av dem her også. Prestefogder, samskrivere, og andre embedsagere har brant mange ganger og arkivene med dem. Det er ikke til å rette på. Hullene er her og kan aldri fylles.

Da vitenskapelige dokumenter ble ammunisjon. — Og ved er hullene som skaper vanskelighetene for oss. Problemet med plassmangel blir så i denne sammenheng. For arkivene har sin store betydning. Ikke bare for kulturhistorisk, franskning, men også økonomisk og sosial. De er nemlig de viktigste områder Else Marie Røeds artikkel, er det alle kveler bare ubetydeligheter mot de smelle kong Christian IV. bekvemmeligheter fikk i stand. De dansk-norske arkiver var den gang samlet i København. Så tidlig lot man bare de viktigste dokumenter arkivere, og un-

der de samme forhold. Det må holde til i dyre og leiede lokaler mens det ventur på å kunne få flytte inn i Riksarkivets nærstående hus.

Men hun har vel neppe noen praksis de offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Men hun har vel neppe noen praksis de offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

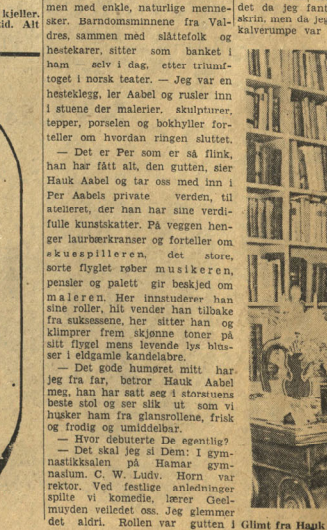
Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Men hun har vel neppe noen praksis de offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Men hun har vel neppe noen praksis de offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Men hun har vel neppe noen praksis de offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Overfølsomme arkivfolk bygger på erfaringer som ikke er offentlige arkiver slik at hun har noe av den engstelige som arkivfolk alltid får for å tilintetgjøre gamle papirer. De er det i merkelig mange tilfelle kan bli tale om å få bruk for en eller annen opplysning fra de nesten mest utrolige kilder — og de vet også

Statsarkivet . .

Fortsatt fra 1. side

og hans assistent med binding, vedlikehold og preparering av bøker. Arkivet har et mikrofilmapparat, men framkalling og kopiering foregår på NTH. I 1968 leiet man et xeroxkopieringsapparat.

Deet faste arkivpersonalet består av statsarkivaren, fra 1954 Alf Kiil, 2 arkivfullmektiger og 8 assistenter.

Vi ber Alf Kiil fortelle litt om opplegg og arbeidsoppgaver.

STOR SØKNING FRA

SUNNMØRE TIL FINNMARK

— Dette landsdelsarkivet omfatter distriktene fra Sunnmøre til Finnmark. I 1952 fikk vi riktignok i Tromsø en avdeling med 200 hyllemetre av de mest brukte saker i de to nordligste fylker, opplyser statsarkivaren. Vi har fremdeles 1000 hyllemetre med saker for Troms og Finnmark.

— Hva slags dokumenter har De i Deres hyller?

— Hovedoppgaven er å ta imot de lokale statsembeters eldre arkivalier; i en viss utstrekning også privatarkiver av historisk interesse. Kirkebøker, lagtings- og overrettsarkiv, sorenskriver- og byfogdarkiv, folketellinger o.s.v. blir oppbevart her. Landet har statsarkiv i Oslo, Bergen, Hamar, Kristiansand og Trondheim, med underavdelinger i Stavanger og Tromsø.

— Hvem søker hit?

— Lokal- og slekthistorikere kommer her for å arbeide. Vi har dessuten stor søkning av folk som vil ha greie på ting av økonomisk interesse. Især i de senere år. Det kommer vel av distriktutbygging og utvikling av

nye sentra der det før var liten bebyggelse og ikke så nøye med grenser mellom eiendommene og slikt.

IKKE ALLE FINNER

DET DE SØKER

— Nå har områder som før var nærmest verdiløse, plutselig fått økonomisk verdi, og det blir viktig å fastslå hvor grenser går, og hvem som har rettigheter hvor. Og så kommer man til arkivet, for i de gamle dokumentene her, må det vel finnes opplysninger om alt slikt. Men det gjør det dessverre ikke. Nettopp fordi fjell og utmark hadde liten og ingen verdi, var det ikke så farlig om man ikke nøyaktig visste hvor grensene gikk. Og det kostet penger å gå opp grenser og å sette opp dokumenter og ikke minst å få dem tinglyst. Derfor må vi ofte svare dem som kommer hit for å få greie på eiendomsgrænser eller rettigheter, at det dessverre ikke er noe å finne.

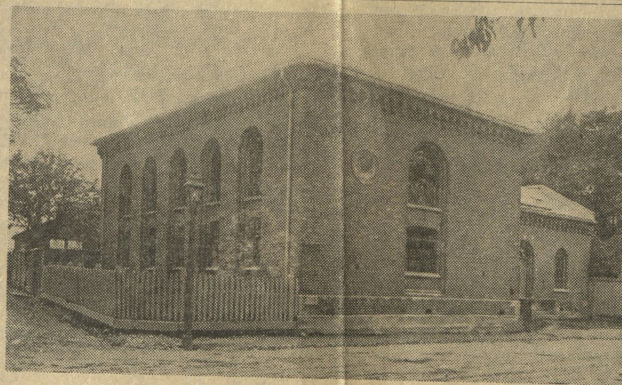
Vi må nok også si at dette er en liten institusjon med et stort arbeidsområde. Trondheimsarkivet har for eksempel faktisk større brevmengde enn noe annet norsk arkiv, Riksarkivet iberegnet. Hit skriver jurister og deres klienter i rettsaker og vil ha opplysninger.

— Hva med alle slektsinteresserte klienter?

— Her kan vi ikke hjelpe alle med alt de vil ha svar på. Vi må nok råde mange til å granske på egen hånd eller leie arkivgranskere til å arbeide for seg. Ættegransking er i og for seg en fengslende hobby, som mange har stor glede av.

DEN GAMLE SKRIFT

— Trenger ættegranskeren opplæring for å komme noen vei?

Det eldste landsdelsarkiv i Norden ble opprettet i Trondheim, år 1850. Slik så den eldste arkivbygningen ut. På tomta ligger i dag Trondhjems Kunstforenings galleribygning.

— Det er det vel knapt noen som har når de begynner — de lærer mens de arbeider. Først og fremst må man lære å forstå den gamle skriften — «gotisk» skrift som vi gjerne kaller den. Det er for det meste en sirlig og fin skrift, men den må læres. Litt kunnskap om arkivkildene bør man også skaffe seg. Men alt dette går lett når bare interessen er der.

NORSK-AMERIKANERNES

SLEKTSINTERESSER

— Er det mange norsk-amerikanere som vil vite noe om sin slekt?

— Vi får så å si daglig brev fra Amerika. Det er svært hyggelig at norsk-amerikanerne er så interesserte i slekten og især i å komme i kontakt med nålevende slektninger. Det synes å være en tidstypisk tendens av forholdsvis ny dato i USA. Vi gjør

det vi kan for å finne slekt og slektninger, men det er ikke alltid lett. Husmenn og arbeidsfolk flyttet gjerne, og det var ofte fra det miljøet emigrantene kom. Da er det lettere med de rotaste bondeslektene og selvsagt også embedsmannsslektene.

KIRKEBØKENE

— Når får De kirkebøkene i hende?

— De skal sendes inn 80 år etter siste innførsel, men det blir ikke alltid gjort. I 1812 kom et påbud om at klokkerne skulle føre duplikatbøker. Påbudet falt snart bort, men likevel har mange klokkere holdt på med dette arbeidet helt til biskopene i nyere tid har fritatt dem for det. Riktignok har prestene etter hvert fått bransikre skap til kirkebøkene, men det var en betryggelse å ha duplikatbøkene. De skal sendes inn så snart de er fullskrevne.

VERDIFULLE PRESTEARKIV

VANSKJØTTES

Prestearkivene utenom kirkebøkene har aldri vært innkalt til arkivene. De kan iblant inneholde interessante arkivsaker med opplysninger om skolestell, fattigstell osv. i prestegjeldet. Dessverre blir mange av dem vanskjøttet, de er slengt bort på loft og i uthus, og mye verdifullt historisk stoff er gått tapt. Statsarkivet har liten plass, men de eldre prestearkivene tar vi gjerne imot, til betryggende oppbevaring.

MORMONERNES

ÆTTEGRANSKING

Vi kommer også inn på mormonerne slektsgransking. De har fotografert en mengde arkivsaker fra hele Nord-Europa, og kopier av filmene blir oppbevart i Genealogical Society's arkiver i Utah. Bakgrunnen for dette kjempearbeidet, som må ha kostet det amerikanske kirkesamfunnet adskillige millioner dollar, er av religiøs art. Mormonerne oppererer med en stedfortredende dåp i samsvar med de Pauli ord om at «dersom de døde ikke oppstår, hvorfor lar vi oss da døpe for de døde?»

Svære serier med arkivsaker er på denne måten blitt filmet. Siste gang denne fotograferingen foregikk, arbeidet en fotograf fra et svensk firma i statsarkivet i Trondheim i halvannet år. Filmene blir oppbevart i Riksarkivet. For sikringen av arkivstoffet har denne fotograferingen en uoverdrlig betydning. Bare synd at det i sin tid ble reist såpass sterk motstand mot den at den ikke ble ytterligere utvidet.

SEVERDIGHETER

Under en runde i statsarkivet viser Alf Kiil oss noen av arkivets severdigheter, en kolleksjon dokumenter samlet fra prestegårdene av biskop Gunnerus, blant dem en brevveksling på latin mellom Petter Dass og hans kollega i Brønnøysund, arkivets eldste bok: en kopibok fra Domkapitlet i Trondheim fra 1534, en gammel kirke regnskapsbok eller såkalt «kirkestol» hvor regnskapene begynner i 1584 osv.

KONSERVERINGSMETODER

— Hva gjør De når De får tilsendt mugne og medtatte, kanskje halvbrante gamle dokumenter?

— De blir konservert i bokbinderverkstedet, behandlet med gelatinbad, avsvret og trukket over med silkeslør. Nye konserveringsmetoder kommer stadig i bruk. Etter de svære ødeleggelser av gamle bøker og dokumenter under storflommen i Firenze ble det satt i gang et stort restaureringsarbeid, hvor også norske arkivbokbindere deltar. Her får de både anledning til å yte hjelp og til å lære nye metoder å kjenne.

Det er ellers rart med det gamle papiret og det gamle blekket, solide saker, langt bedre kvalitet enn det vi har i dag.

Vi imponeres av mangt og mye i Statsarkivet, ikke minst av et stort nylig fullført arbeid: innbinding av folketellingene fra 1900.

Får vi bare tid, skal vi sannelig gå inn for slektsgransking!

Paprika.

LØSSALG 50 ØRE

IDAROS

Lørdag 22. februar 1969

VIKTIG!

DET ER VIKTIG Å HOLDE STØTDEMPERNE I ORDEN - DET ER IKKE KOSTBART HVIS DE BRUKER ...

WOODHEAD

W/M DOBBELTVIRKENDE STØTDEMPERE

PRISER FRA KR. 56,- PR. STK.

Be om Woodhead. Den suverene støtdemper. Lagerføres for de fleste bilmerker!

A/S BILMATERIELL

Bildeler og rekvisita til alle bilmerker.

Prinsens gt. 37. Tr.heim. Tlf. 29650

Statsarkivet i Trondheim - En liten institusjon med stort arbeidsområde

5600 hyllemetre med arkivalier

Slektsgranskning - Norsk-amerikansk søkning
Mormonernes uvurdelige fotografering - Nye konserveringsmetoder

Den danske landsarkivar Harald Jørgensens bok «Nordisk Arkiv» er en interessant historikk over de nordiske arkiv-institusjoner fra grunnleggelsen til i dag.

Det første norske arkivet ble oppbevart i det såkalte «fadebur» på Akershus. Men i 1527 brant hele fadeburet. Da vi fikk stattholder, skulle han ha fortegnelse over arkivaliene. Denne ordning begynte i 1572. Etter 1814 fikk vi ny arkivforvaltning under finansdepartementet. Henrik Wergeland innehadde kontorsjefembedet ved riksarkivet fra 1841 til sin død i 1845.

Statsarkivar Alf Kiil, ansatt ved institusjonen i 1954.

Under hans etterfølger Chr. Lange fikk vi det første lokalarkivet i Norge, stiftsarkivet i Trondheim. Det var i 1850.

FRA 1850 TIL I DAG

og det er i lesesalen ved dette sentralarkiv underteignede sitter og kikker i «Nordisk Arkivhistorie».

Statsarkivet i Trondheim er en dominerende bygning i Høgskolebakken, tegnet av arkitekt Schytte Berg og formet som en T, ferdig i 1927. Samtlige 5 arkivetasjer er montert med innstillbare jernreoler. Arkivet har 5600 hyllemetre arkivsaker og bare 200 meter ledig plass! I lesesalen er det 24 arbeidsplasser. Håndbiblioteket består av 8000 bind. I boktrykkeriet arbeider boktrykker Egseth

Forts. side 5

Arkitekt Schytte Bergs vakre og stilrene bygning i Høgskolebakken, der Statsarkivet i Trondheim holder til.

UKEBLAD I SKOLESTUA?

Skolestyrerne er skeptiske

Ukeblad leses i de tusen hjem. Ved siden av radio og TV blir ukebladene informasjonskilder med meget stor aksjonsradius. I det siste har det vært mye snakk om bruk av ukeblad i undervisningen.

Ukebladens informasjonskontor har 2 år på rad drevet kurs for lærere i utnyttelse av disse bladene i skolen. Men vil virkelig skolen gå inn for utstrakt bruk av ukebladene i undervisningen? Ønsker lærere og foreldre at barna skal læres opp til å finne sitt informasjonsstoff i ukebladene?

Vi har stillet disse spørsmål til noen av styrerne i Trondheims barneskoler.

Ashild Hennoe, styrer ved Bispehaugen, svarer:

— Jeg synes det er vanskelig å gi noen generell regel når det gjelder bruk av ukeblad i undervisningen. Det forekommer selvfølgelig meget gode og interessante artikler i disse publikasjonene. Og vil en lærer lese en slik artikkel for elevene, kan han godt

Forts. side 8

Infiske etter lagsfiskerne Ikke bør behandles

utenfor Nordøyen. Hele havområdet Folla og langt utover vil således bli fredet område.

Forbudet vil i første rekke ramme de som fra før har de vanskeligste næringsmuligheter langs kysten.

Drivgarnfisket etter laks har for en stor del vært drevet med mindre enheter. Mange har stiftet gjeld for å skaffe seg de kostbare redskaper, og enhver kan tenke seg at situasjonen ikke blir lettere når det innføres forbud i et fiske hvor det i mot-

Forts. side 8

Utlandet

Polsk patriotisme idag

For de fleste polakker var vel 1968 et forvirrings år, politisk sett. Torstrenske revolusjonen den 21.

Arkivembedsmann og historiker fyller 70 år

Statsarkivar Alf Kiil fyller 70 år idag, 1. juni. Etter at han hadde tatt avskjed som statsarkivar i Trondheim, flyttet han til Oslo, og her nyter han nå sitt otium.

Da statsarkivar Kiil ved årsskiftet 1974/75 fratradte sitt embede som sjef for Statsarkivet i Trondheim, kunne han se tilbake på over en mannsalders virksomhet i arkivverks tjeneste. Han begynte sin arkivgjerning som nybakt filologisk kandidat i det dengang nyopprettede Statsarkivet i Kristiansand i 1934. Siden ble han arkivar i Statsarkivet i Oslo, men tjenestegjorde også i lengre perioder i Riksarkivet. Under krigen var han med å bygge opp, og var en tid leder for, Arkivkontoret i Kongens gruve på Kongsberg, hvor da de mest brukte og mest verdifulle arkivsakene både fra Riksarkivet og statsarkivene var samlet. I 1947 deltok han en tid i det registreringsarbeidet som Riksarkivet da hadde i gang i Det danske riksarkiv. Da Kiil i 1954 ble utnevnt til statsarkivar i Trondheim og dermed ble leder for det eldste av våre statsarkiver, hadde han derfor en mer omfattende og allsidig praksis og erfaring enn de fleste norske arkivfolk.

Statsarkivet i Trondheim og dets filial, Statsarkivkontoret i Tromsø, mottar avleveringer fra alle embeder og andre offentlige institusjoner i Nord-Norge, Trøndelag og Møre og Romsdal, og statsarkivaren i Trondheim har derfor halve kongeriket som sitt embedsdistrikt.

Han hadde selv en meget nær tilknytning til sitt embedsdistrikt, født som han er i Målselv og med slektsrøtter tilbake både til gamle nordlandsslekter og til innvandrere fra Østerdalen. Også hans historiske interesser og hans egen forskning har i høy grad vært konsentrert om nord-norsk historie, og han er idag en av våre fremste kjennere av folk og forhold i «Nordlandene» i svundne tider. Særlig har han vært opp-tatt av forholdene i denne landsdelen i dansketiden, og fra denne perioden har han også hentet stoffet til sin avhandling om «Nordlandshandelen i det 17. århundrede», et solid historisk ar-

som kom i 1969, skrevet etter oppdrag fra Landslaget for Bygde- og Byhistorie.

I Kiils embedstid fikk Statsarkivet i Trondheim med rette ry som en mønsterinstitusjon. Han var den kunnskapsrike historiker og arkivar, som kjente sitt arkiv ut og inn. Han ble både høyt respektert og meget avholdt av sitt personale, og han ble en hjelpsom og ypperlig veileder for forskere og andre som søkte råd og hjelp hos ham.

Kiil har imidlertid et langt videre interesseområde enn historie og arkivvesen. Han har sterke litterære interesser, særlig for lyrikk, og hans venner vet også at han selv har en fin poetisk åre som kan komme frem både i «Dass'ske» rytmer og i andre metra. På 70-års dagen vil kolleger og venner ønske ham hjertelig til lykke med dagen, takke for alt han har gitt oss gjennom årene og ønske ham mange gode arbeidsår i tiden som kommer.

Lars Hamre

60 år

Spesiallege Thor Røhrth fyller 60 år idag, 1. juni.

Han tok examen artium i Oslo i 1935 og medisinsk embeds-eksamen i 1945. Avsluttende eksamen ble tatt i Stockholm på en tid da norske studenter i stort antall flyktet til Sverige, hvor de delvis gjorde militærtjeneste, delvis fortsatte sine studier så godt det lot seg gjøre. Thor Røhrth gjorde begge

delene, hvilket førte til både en medisinsk og en militær-medisinsk karriere. En stor del av sin utdannelse som spesialist i øre-nese-hals sykdommer har Røhrth fra større øre-nese-halsavdelinger i Sverige, men etterat han ble spesialist i 1960, har han stort sett hatt sitt arbeide ved Ullevål sykehus, avd. X, øre-nese-hals.

En stor del av hans tallrike vitenskapelige publikasjoner er innen audiologien, hørselslæren, men i de senere år har disse også omfattet respirasjonsfysiologien, idet han i sitt arbeide som spesiallege står i nær kontakt med Nevrokirurgisk avdeling, hvor han blir konsultert ved alle former for pustevanskeligheter. Han har også drevet forskning og skrevet avhandlinger på dette feltet.

Dr. Røhrths store interesse for hørselsproblemer og hans store grundighet har ført til at han er blant våre fremste ørekirurger. Som den første i Norge satte han i gang systematisk kursvirksomhet i operasjonsteknikk for yngre øre-nese-halsleger fra 1973.

Han er også blant de fremste på skadekirurgiens område, det til-ligger jo spesialiteten å reparere skader innen øre-nese-halsregionen, skader som hvert år forekommer i økende antall. Dr. Røhrth har også rukket å pleie sine militære interesser, idet han var «staff officer» i Gaza i 1960. I 1967—1969 var han overlege ved øre-nese-halsavdelingen i Kampala i NORAD's tjeneste. Han har også vært formann i Norsk oto-laryngologisk forening 1964—1966.

Thor Røhrth er en samvittighetsfull, arbeidsom og sympatisk kollega, som har gjort en stor innsats for norsk oto-laryngologi. En spesialist som spenner over så vide felter har en tallrik skare av pasienter, som ønsker å takke ham, og vi — hans venner og kolleger — ønsker på denne måte å hedre ham og ønsker til lykke med dagen, selv om han er bortreist.

J.G.H.

85 år

Sivilingeniør Alf Landgraff Sanner, Ullern Aldershjem, Oslo, fyller 85 år idag, 1. juni.

Alf Sanner, som er født i Alvdal, tok examen artium i 1910 ved Hamar Katedralskole og ble samme år immatrikulert ved NTH som ble åpnet det året. Han ble uteksaminert i 1916 og var derefter ansatt i privatfirmaer i Oslo. I 1919 ble Sanner tilknyttet Oslo Lysverkers driftsavdeling, der han hadde sitt arbeide i alle år inntil han gikk av i 1961 ved nådd aldersgrense. Dagen feires i Lillehammer.

70 år

Bonde Thoralf Kjenn, Vestby, fyller 70 år idag, 1. juni. Kjenn er oppvokst på gården Søndre Kjenn, som han overtok etter sin far i 1940.

Kjenn kom tidlig med i aktiv kommunalpolitikk. Han satt 20 år i Vestby kommune-styre som representant for

Født:

- Rikshospitalet, 31. mai: Camilla har fått en «bitteliten» bror. Kirsten og Kjell Bjørhel.
- Ullevål sykehus, 31. mai: Cathrine har fått en bror. Greta og Dag Fodstad.

Bryllup:

- 5. ds.: Bjørg Ulla Djuve, Lårdal og Ture Olsson, Oslo. Vielse i Lårdal kirke kl. 16. Adr. for dagen: Versto turistheim, Morgedal.

Forlovelse:

- 27. mai: Lise Lunge Larsen, Bekkestua og Steven Arthur Kuross, Chicago.

Dagens navn

80 år idag: Fhv. avd. best. i Oslo Sparebank Sigurd Friis, Ostadalsveien 17, Oslo 7.

80 år

Idag: Olga Nygaard, Damblvn. 5, Oslo 2.

75 år

Imorgen: Lærer Aslak H. Svalastog, Rauland.

70 år

Imorgen: Tidl. distr.sekr. Just Larsen, Solheimsgt. 60, Bergen.

60 år

Imorgen: Inspektør Birger Øvrum, Håvundvn. 31, Skien.

Imorgen: Disponent Hans Bøen, Klevfoss Cell. & Papirfabrikk, 2345 Adalsbruk.

Avklaring om Statfjord onsdag

Stortingets industrikomité regner med å avgi sin innstilling om Statfjord-utbyggingen og rørledningsprosjektene onsdag kveld. Etter komitéens møte igår er det fremdeles uklart hvilket standpunkt Kristelig Folkeparti vil innnta til utbyggingen av Statfjord-anlegget. Det ble igår antydnet at partiet kanskje ville gjøre felles sak med Høyre og Arbeiderpartiet. Men Kr. F.'s stortings-

Trondheim er størst i USA

Intervjuer: Ulfr.

Foto: Terje Bringedal

Statsarkivar Alf Kili i Trondheim. Fra venstre ved nyttår. Litt vemodig føles det selvstøtt å forlate 6 1/2 hyllekilometer arkivstov som man har pleiet omsorgsfullt i 20 år. Men på den annen side har statsarkivaren valgt å på litt tidligere enn han egentlig er nødt til. For som så mange andre har han samlet inn så mye stoff, som han gjerne vil ha anledning til å ordne og bearbeide videre i tiden fremover — frippor for embedsarkivar Kili. Som student skrev jeg min hovedfagoppgave i historie med emne fra nordnorsk historie. Det var da jeg fikk kontakt med arkivene. Mitt liv er på en måte blitt oppvitt i 20-årsperioden i 1954 ble jeg knyttet til statsarkivet i Kristiansand og flyttet senere over til Oslo. I 1954 ble jeg så sjef her. For 4 år siden var det planer om å få etablert eget Statsarkiv i Tromsø. Det var dit jeg ønsket meg. Men så fallt det bort i mellomkjøret.

— Nå har Tromsø fått sitt arkiv? — Som en avdeling under Statsarkivet i Trondheim og med et par dårlige lokaler.

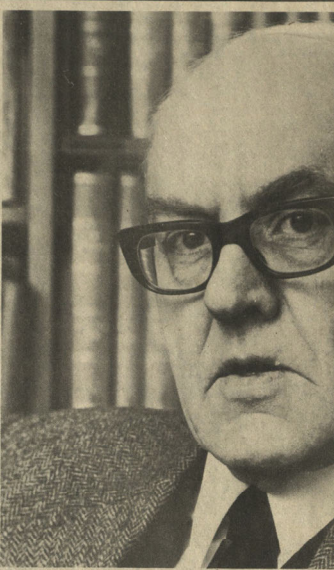
— Og så ble De likevel på sett og vis statsarkivar i Tromsø? — Det var nå ikke slik jeg tenkte meg det en gang. —

— De har noen problemer i arkivet i Trondheim? — I et Statsarkiv vil det alltid være oppgaver nok for en ny mann. Men plussmangelen er det mest aktuelle. Jeg har arbeidet meget med å få utnyttet den plass vi har best mulig med nye ressurser etter spesiell og så videre. Men nå er huset snart fyllt.

— Er det byggingplaner? — Da kretsforsøget på Volla ble revet, gjorde jeg oppmerksom på at en del av tomten ville være ypperlig egnet for en utvidelse av Statsarkivet den vei. Svært var greit. Vi fikk vite at vi ikke Høykolens interesseområde. Skal vi utvide her på Egevegste, må det bli med en fløy og en magasinbygning oppover mot Klubbveien. Arkitektene Andersson og Skjænes har laget et forprosjekt. Det betyr at den store hovedbygningen på Volla går med.

— Det vil vel ikke bli likt? — Jeg brukte et annet alternativ inn i boret. Men arkivet får sitt eget bygging i universitetsområdet på Draggvollan—Stokkan? Det er tatt med i planen. Men nå er det byggingen på Volla som er viktig.

— Deres tid i Trondheim er i interesse for lokalhistorie, sløkt-forskning og lignende tydelig steg. Merkes det på besøket på Statsarkivet eller annen måte i læresalene eller annen måte i læresalene?

Statsarkivet bør kanskje også flytte til Universitetsområdet på Draggvollan—Stokkan, foreslår statsarkivar Alf Kili.

— Hva skal man så gjøre i mellomtiden med det overflødig arkiv? — Tromsø må få større, bedre og sikrere lokaler. Da kan mer materiale overføres dit. Og så må vi vel på til kassasjon. Det liker ingen i arkivene, og selv om man er forsiktig og føler seg sikker, vet vi at det lidligere er kassert materiale som vi nå svært gjerne ville ha hatt i behold. Men det er i ingen vei forbi. Eldre stoff enn fra år 1900 vil bli bevart. Og vi får i rasjonen strengt med hva vi får i nå. Det er ikke stort mer enn kirkebøker og prestarkiver vi har plass til. De ligger ellers på loftene på prestegårdene og kan oddeleg. Militærarkivene håper vi en gang å få overført til et eget spesialarkiv. Men planene om et sådant er ikke aktuelle lenger. Nå må stoffet være her og tar adskillig plass. Og så har vi de gamle lensmannsarkivene som ligger rundt på gårdene uten at det tas skikkelig vare på dem — med risiko for at de blir utvalgt. Sortering av stoff krever dyktige folk og blir dyrt. Men en løsning på problemene blir det vel også mulig å finne i årene som kommer. Forholdig arkivstoff ligger og venter i etaten.

— Deres tid i Trondheim er i interesse for lokalhistorie, sløkt-forskning og lignende tydelig steg. Merkes det på besøket på Statsarkivet eller annen måte i læresalene eller annen måte i læresalene?

kvets mer utadvendte virksomhet? — Merkelig nok er lesebalseslett tydelig støttet. Hva som gjør det, har det ikke lykkes meg å bringe helt på det rene. Men postveien, den er vokst meget. I de første årene kunne jeg ta hel posten selv. Nå må den fordeles. Utskrifter i sammenheng med rettsaker og veiforskrifter ligger høyt hos oss. Tydelig høyere enn andre steder i landet. Hvorfor vet jeg ikke. Og så får vi Amerika-brev — minst et hver dag. De norsk-attede der borte søker sine forfattere. Og en ting kan jeg si: I USA er Trondheim større enn noe annet sted i verden. Trondheim trekker seg fra Nanda til Bares og helt ned til kysten av Nordmere. Men når vi kjennet til fenomenet, går det oftest bra likevel.

— For det går bra i arkivet. Det er lett å være statsarkivar i Trondheim. Fordi det er et så dyktig personale her og en så hyggelig samarbeidstemning hvor alle sammen går inn for å løse sine oppgaver. Mange av de ansatte blir virkelig eksperter på sine felter — i langt større utstrækning enn de har løst or. Og de løser sine oppgaver fritt og selvstendig og først og fremst dyktig.

— Vi har det bra her i nabolaget i NTH. Selv om det har gått oss enkelte problemer. Ikke bare det at vi ikke får fernet de store trærne som gjør det mørkt hos oss, og vi blir stengt inne av parkerte biler men vi mistet faktisk en tid litt for mange gode medarbeidere. De gikk seg ut med studentene. Men vi har en dyktig stab tilbake.

— Blir De i Trondheim som pensjonist? — I Oslo har jeg egen bolig. Derfor drar vi antagelig dit. Jeg liker Trondheim. Første gang var jeg her i 1926. Da var den fine trebygningen som forfatteren bare var 19 år da han skrev denne boken. For den stude i menneskelig svakhet, elendighet og rånkap — her er det ikke lagt skjul på teorier.

— Handlingen foregår i en liten enestengt by i Finland for noen ti år siden. Menneskene her lever avsondret — de er primitive og enkle — de er fattige — og hjembrent, erotisk og vekkeslømmeter er deres måte å flykte fra fattigdommen på. I dette øde samfunnet finner man en ugunstig med-

ning til å konstatere meg om det. Det er flakertthistorie og stort om betekning i Nordland frem til 1850-tallet. Helgeland og Troms har sin egen historie. I Finnmark man sendte fangstekspeidjoner til i sønnene. Rike stort og langt nord i Troms ble landet i sør kalt hemlandet. Jeg har nok å ta meg til i årene som kommer.

— Vi fikk være med på en vandring gjennom en del av Statsarkivets magasiner — de som er utvunnet av innbyrder og gamle arkiver med brev tilbake til middelalderen. Blodige statsarkivene over all som er sikret og reddet inn i reolene som utnytter all kapasitet, er lett å forlemne. Kanskje særlig tilfredsningen over det stoff som både er sikret og samtidig ordnet slik at det lett kan brukes.

— Men sier statsarkivar Alf Kili med beklagelse i stemmen. — Det hender desværre at folk tar gamle og viktige dokumenter, århundredag gamle papirer av verdi for kom og brener dem. Det skjer den dag i dag. Det blir mer enn noen uker siden siste gang en av våre venner ga beskjed om at vi måtte dra anrest til en bygd for å se på noen papirer. Da vi kom, var de allerede borte. Slikt har skjedd, slikt skjer og slikt vil bli dessverre også skjedd i fremtiden.

— En statsarkivar er naturlig nok en forsiktig mann. Kobberplaten fra 1800-tallet hvor det fremdeles ble trykt i Trondheim i 1600-årene prydet tidligere statsarkivens åfjerdokker. Nå er de monterte inne i et av magasinene. Alf Kili fant ut med alle gamle papirer av verdi for kom og brener dem. Det skjer den dag i dag. Det blir mer enn noen uker siden siste gang en av våre venner ga beskjed om at vi måtte dra anrest til en bygd for å se på noen papirer. Da vi kom, var de allerede borte. Slikt har skjedd, slikt skjer og slikt vil bli dessverre også skjedd i fremtiden.

Ann-Mari Thur, Klæbo og Karl Skjerv, Namsos, viet i Bakk kirke.

Kari Andresen og Magnar Holthe, Trondheim, viet i Lade kirke.

Laila Botten, Trondheim og Kenneth Scott Morgan, Espeland, viet i Tempe og Valens Småkirke.

Vi gifter OSS i dag. Gudrun Foss og Annar Bakken. Adr: Stadsbygd.

Født Rikshospitalet 29/11 1974: En gutt. Eldrid Rindal og Andreas Sand

Gratulerer! Pensjonert anleggnsarbeider: Mafris Skottland, Mo, blir 80 år i dag. Dagen feires hos datteren på Bjerk. Dagrun Asp, Follaoss, er 75 år i dag.

Gustav N. Tommerberg, Malm, er 70 år i dag.

Ny SAS-sjef i Trondheim

Som ny distriktssjef i SAS Trondheim Diatellis utnevnt avverden-personalsjef Thor Ericson. Stillingen som distriktssjef inngår i SAS Region Norges rotasjonsplan, og det er planlagt at Thor Ericson skal tjenestegjøre i 2 år i Trondheim, for deretter å overføres til stilling i utlandet. Han tiltrådte stillingen i Trondheim 1. januar 1975.

Personalsjef Thor Ericson er født i Trondheim i 1921, og oppvokst der. Han tok eksamen artium ved Katedralskolen i 1941 og arbeidet i Trondheim Handels- og Handels-gymnasium året etter. Deretter tok han fag på det juridiske studium ved Universitetet i Oslo, hvor han fikk sitt stopp i studiene ved tilsyners stengning av universitetet. Derfor kunne ikke la avdeling fallfæres fra 1946. I juni samme år tok han sommerjobb i reisbyrået til DNL, og som selv styret, og har til nå vært i 28 år. Fra reisbyrået kom han over i juridisk avdeling. Han fullførte sin juridiske embedsleksamen våren 1949.

I 1950 ble Ericson direksjonskontrollør, og i 1951 kom han så til personaledelingen som personalsjef.

Personalsjefen har siden juridisk-journalist med spesialkurs, bl.a. personalførelse ved Bedriftsøkonomisk Institutt (BI) og ved Oslo Akademi for Næringslivet. I 1968 var han med på stiftelse NIPA - Norsk Institutt for Personaladministrasjon - og har hatt en 6 år var i styret i Foreningen for arbeidsgiverforening, som leder under Norsk Arbeidsgiverforening og har medlemmer Braathens SAFE, Frenn Olsen, Wladar og SAS. Som disse foreningens formann er han også fast medlem av Arbeidsgiverforeningens sentralstyret. Ellers er han representant for NIPA i eksportmarkedet for BI og medlem av skolens klagenemnd, videre konsultativt medlem av ELS rd.

Castrol Norge

Sivlaksonfor Per A. H. Jakhell (39) er fra 1. desember i år ansatt som administrerende direktør i Castrol Norge AS, et datterselskap av Burmah Oil. Han overtar stillingen etter Berge Winther som vender tilbake til Castrols danske selskapskapp.

Jakhell er utdannet ved Norges Handelshøyskole og ved INSEAD i Frankrike. I ti år arbeidet han for Danlever-konsernet i Nederland og Tyskland innen markedsføring og administrasjon. For fire år siden vendte Jakhell tilbake til Norge og var først ansatt i konsulentfirmaet Auker & Neuman AS, dernest i Norecem-konsernets internasjonale divisjon.

Jakhell er gift og har to barn. Han er medlem av Norges Blindeforbund, og har oppnådd han med et stort og verdifullt arbeid. Fra 1947 til 1954 var han formann i Østlandske Blindeforbund, og fra 1954 til 1965 formann i Norges Blindeforbund. De blinde barneproblemer har oppnådd han sterk, og forskningen for blinde barn på Høyester er en av hans merkesaker. Gjennom snart 50 år har Trygve Kasasin hatt personlig kontakt med tusenvis av

Forsakledet Anton Letnes, Østre Toten, er 60 år i dag. Han er fra Indreaya.

Fru Gunvor Karlsen, Vingsand i Osen, blir 60 år 2. desember.

Helene Hovik, Holanda, blir 50 år 2. desember.

FRA DEKKSUTT TIL BEDRIFTSLEDER

Sivilingeniør Ingemann Torp 2. opplag fås nå hos bokhandlerne.

Boken gir et tydelig interessant bilde av norsk industri. Man blir innatt i den ukulelige betingelsene hos de menn som driver verk og bringer selveren i havn.

Boken er vakker illustrert med favelogforfatter av forfatterens egne malerier.

En bok for både gammel og ung.

BØKENE får De hos F. Bruns Bokhandel

10 20 25 Brunngaten - vis a vis Vår Frue Kirke

FILM

Beinhard finsk realisme

Jorden er en syndetull sang — vakker klinger navnet på den finske filmen som i går hadde premiere i Sentrum. Men selv om filmteknikken er vakker, så er selve filmen rett og slett en vakker. Det er den mest beinhard realistiske og rå menneskeskildring som vi noen sinns har sett på noe filmverv. Det er replikker og scener i denne filmen som får en til å hopp i stolen. Filmen er laget etter en best-seller-roman skrevet av den nå avdøde forfatter Tom K. Mukker, og det er aldeles utvilsomt at denne forfatteren bare var 19 år da han skrev denne boken. For den stude i menneskelig svakhet, elendighet og rånkap — her er det ikke lagt skjul på teorier.

Handlingen foregår i en liten enestengt by i Finland for noen ti år siden. Menneskene her lever avsondret — de er primitive og enkle — de er fattige — og hjembrent, erotisk og vekkeslømmeter er deres måte å flykte fra fattigdommen på. I dette øde samfunnet finner man en ugunstig med-

Filmens kvinnelige hovedrolle blir spilt av Matti Villami.

utrolig appetitt på liv og erotikk. Hun blir forelsket i en ung samisk reingjeter, hun blir gravid, og faren som er rimt forholdt til reingjeteren som tilhører et annet folk, drar for å drepe ham. Ulden tar knekken på faren som på grunn av dette henger seg.

Men runen gjelder denne hovedkonflikten utpullet det seg faktisk scener og et utrolig fantastisk i en usøkt forsamling av de styggeste mennesker vi hittil har sett på noen film. Man bare undres hvor finnen har fått tak i alle disse skuspillene — de må i hvert fall ha hatt en genial skript. Lever litt

Medaljer på TV

Ved en tilstelning torsdag kveld ble fem ansatte ved Trondhems nevsk. Verket stilt medaljer for lang og tro tjeneste. Hans Heib og Martin Leistad ble tildelt Kongens fortjenstmedalje etter at de har vært over 50 år ved bedriften, mens Munhard Hansen, Arne E. Olsen og Erling Kveilo ble tildelt Norges Vets medalje etter 30 års tjeneste ved bedriften. På bildet foran fra venstre: Hans Heib, direktør Ole Schyberg og Martin Leistad. Bak fra venstre: Munhard Hansen, Arne E. Olsen og Erling Kveilo.

Løsning av kryssord nr. 46/74

1. premie kr. 50.— til Gunhild Høyem, Olav Vasselvens v. 6B, Trondheim.

2. premie kr. 30.— til Harald Høyem, Trøsa, Malvik.

3. premie kr. 20.— til Arnfinn Grande, Doks 100, Skjage i Namdal. Riktig trekning bevitnes! John Westeth.

100% på returbilletten med Hurtigruten

Familie-medlemmer som reiser med Hurtigruten Store skip med plass i massevis, herlig mat, delige salonger, behagelige lugare, Inn og ut av fjord og sund.

Bygder, byer, øyer, fjell, fugl og fisk, hele halve Norge passerer revy i

Reisebyråenes og selskapers kontorer og agenter vet mer om plasser og priser. Ta kontakt for en tur med Hurtigruten, det er hyggelig — også fordi det er så billig.

langsom kino utenfor salongvindu. Det er en merkelig og fantastisk opplevelse som mennesker reiser Jorden rundt for å være med på. Nå er det din tur. Ta kontakt med reisbyråer eller selskaper i dag.

HURTIGRUTEN
kystens riksvei nr.1

100% på returbilletten med Hurtigruten

Familie-medlemmer som reiser med Hurtigruten Store skip med plass i massevis, herlig mat, delige salonger, behagelige lugare, Inn og ut av fjord og sund.

Bygder, byer, øyer, fjell, fugl og fisk, hele halve Norge passerer revy i

Reisebyråenes og selskapers kontorer og agenter vet mer om plasser og priser. Ta kontakt for en tur med Hurtigruten, det er hyggelig — også fordi det er så billig.

langsom kino utenfor salongvindu. Det er en merkelig og fantastisk opplevelse som mennesker reiser Jorden rundt for å være med på. Nå er det din tur. Ta kontakt med reisbyråer eller selskaper i dag.

strømsnes
TEKNISKE A/S
Thomas Angeiøst, 24

Cosina DLR 1000
Primesøker. CDS-gjenomsnittsmåling gjennom objektivet. Normalobjektiv 1,8—55 mm. Metallspalte lukker B. 1—11000 sølv Synkronisering for blitz til 1/125 sek. Klømpestortillbehørsprogram. Komplet med veske kr. 1.175,—.

Chinon Direct Sound.
Muligheter til å ta opp lempesynkron lyd mens du filmer.

Chinon 805 S Direct Sound
6 x motorzoom m/mikrofon og veske kr. 2.295,—
Chinon 605 S Direct Sound
6 x motorzoom m/mikrofon og veske kr. 1.895,—.

Julegavetips: En festlig sengefotlegger

Orientalisk mønster i 6 forskjellige, vakre farger. Glansfull julegarn. Passer like godt i unge som eldre hjem.

58 x 114 cm. Pr. stk.

strømsnes & CO. A/S

Hj. Kjøpmanns gt./Dronningens gt. (075) 29 569 — 7001 Trondheim.

Naman, 8. jūni 1981.

Kjære venn.

Jeg skjønner ikke hvor langt ute på jorden
jeg nå ha vært i det siste, for først
nå kom jeg på at du jo fylte 75
for en rike siden. Vel, du greide det
sikkert uten min medvirkning,
men jeg burde jo ha vært med på
å heie deg fram. Så får jeg da heller
gjøre det nå, og ønske deg lykkelig til

lykke med det runde tallet, samt fåge
til et ønske om at din alder nå bli
høy men du selv aldri gammel.

Jeg håper ellers dere begge har det
bra og får en god sommer (vordgi?).

Hjertelig kilsen til begge!

Jan.

Varsko fra statsarkivet i Oslo - prekær bemannings situasjon

(Jenny Lippestad) Statsarkivet i Oslo roper igjen et varsko. Arkivmassen «fusser» inn, og kapasiteten hos de 12 ansatte er på det nærmeste sprenget. De er ikke flere idag enn ved innflyttingen for 10 år siden på Kringsjø hvor statsarkivet har husfelleskap med Riksarkivet. Den gang hadde statsarkivet i Oslo 3000 hyllemetere med arkivsa-ker. Idag er tallet 6000 meter. 1980 alene ga 1700 hyllemeter. Plassen synes rikkelig, men fortsetter det i samme tempo, er statsarkivet i Oslo — seks etasjer ned i fjellet, fullt i 1985.

— Eksplosjonen i Statens virksomhet merkes nå for fullt her i arkivet, sier kst. statsarkivar Per Øivind Sandberg. —

Dessuten måtte forvaltningen selv oppbevare sine saker så lenge vi hadde for liten plass. Da vi fikk mer plass i 1973, var det som om en propp smalt: Arkivsaker for 30—40 år fossset inn.

Men personellet til å ta seg av ordningen innen huset er det samme som før. Tolv er gjennomsnittstallet for ansatte ved samtlige seks statsarkiver.

— Forholdet går ut over servicen. Iblant må selv de enkleste spørsmål bli tidtids mangelfullt besvart, av mangel på tid, eller vi må henvise til lesesalen for at den enkelte selv kan søke de opplysninger som trenges. Hva det betyr for folk i distriktene, kan man bare tenke seg. Statsarkivet i Oslo dekker Østfold, Vestfold, Telemark, Buskerud, Akershus og Oslo.

— Statsarkivets viktigste oppgave er å være forvaltningens forlengede arm og sørge for at det enkelte menneske får sine rettigheter og behov dokumentert ved hjelp av kopier av aktstykkene i arkivet, sier Sandberg.

Dokumentasjon

— Behovet for dokumentasjon må dekke. Den dagen vi ikke klarer det, kan vi bare stønne. Vår berettigelse ligger i å være nasjonens hukommelse. Men nå er vi i en situasjon hvor blant annet betjeningen av distriktene må bli redusert, dermed også for eksempel statsarkivets betydning i lokalt kulturarbeide.

De største leverandører av arkivsa-ker er sorenskrivere og politimestrene. Tinglysingsprotokollene dekker et stort dokumentasjonsbehov med sine opplysninger om fast eiendom. Et eksempel er Hallingdøl soren-skriveri, hvor den eldste tingbo-ken er fra 1652, og tingbokrekken går frem til 1935.

Deling

En deling av statsarkivet i Oslo er foreslått, og Kongsberg antydnet som passende sted. Forståelsen for behovet er tilstede, men forslaget ble strøket i statsbudsjetten.

— Telemark og Buskerud vil få bedre service, sier Sandberg, og nevner et annet eksempel. Arkivet fra jordskiftedom-meren i Hallingdal, som tidligere var på Gol, befinner seg nå på Kringsjø i Oslo, hvor man mangler folk til å svare på spørsmål. Resultatet er negativt, man får ikke gitt hjelp, el-ler folk fra Hallingdal må ta seg tid til en Oslo-tur.

Statsarkivets varsko er ingen klagesang, men en konstatering av forhold som går ut over funksjoner man er satt til å ivareta.

Mange forbinder nok statsarkivet med slektsgransking i kirkebøker, og den eldste kirkebo-ken er fra Åndebu 1623. Originalmateriale lånes ikke lenger ut av frykt for slitasje. Slitasjen på materialet er enorm, derfor lages nå mikrofilm-kort, og bo-

ker som kan kopieres blir kopiert som ledd i bevaringen. Men mye håndskrevet materiale kan ikke kopieres, det må skrives av. Dette er én av oppgavene for arkivets folk og også noe som blir hemmet på grunn av arbeidspress. En egen restaureringsavdeling går ellers for fullt og er en del av stats- og Riksarkivets felles tjenester.

Ideal mål

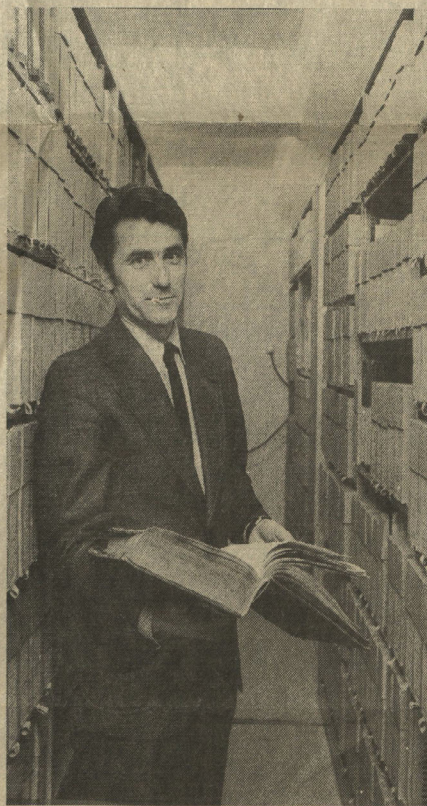
Et idealmål for ordningen i statsarkivets hyller er å få dokumenter og protokoller på samme sted, ikke hver for seg som man tidligere måtte av plasshensyn. Dessuten å få dokumentene ut av pakker og inn i kassetter. Noen av dem står nydelig ordnet og illustrerer hva det kan bety av arbeidsinnsats, og at senere arbeide kan forenk-les.

Statsarkivar Sandberg be-rommer samarbeidet med de avleverende instanser.

— Samarbeidet er fint, og sa-kene ordnes på stedet. Men når vi så får inn stoff fra 1900—1935 uten flere folk til å ta imot, lage registre, skaffe dokumentasjon, holde seg å jour med forvaltning, vellede statlige og kommunale instanser, osv., da kan det være nødvendig å prøve å få frem at statsarkivet er noe langt mer enn bare et sted for slektsgransking, sier Per Øivind Sandberg.

Dokumenter, bilag til protokoller og protokollene selv på samme sted i hyllene, er målet, som i det velordnede materialet fra Grevskapene i Jarlsberg. — Slik burde alt stå, fremholder kst. statsarkivar Per Øivind Sandberg. (Foto: Brynjulv Aartun)

Arkivsaker for 30—40 år «vellet» inn i statsarkivet i Oslo i 1979, i nye og rommelige lokaler på Kringsjø. Mengder av uordnet materiale venter på registrering og bedre bevaring, som vist her av registrator Sigurd Rødsetten. (Foto: Brynjulv Aartun)

Fotografieren er utført av: Telleke Heideström & G. Sundberg.

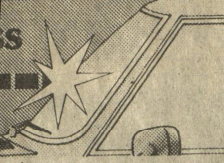
OK PÅ SKJETTEN
VISER DEG ÅRETS MEST SPENNENDE NYHETER!

EKORNES AMAZON - DET ENESTE ORDINÆRE ER PRISEN

Amazon er på mange måter en ny og «revolusjonerende» møblingsstil. Et typisk bruksmøbel i ny design, nytt og barnevennlig brasiliansk edeltre (jatobah) - til sammen en gedigen sofa-gruppe til en for-

Huseby
EKORNES

DEGAARD

 Tlf. (02) 68 20 90

 Allé. Åpent 7—16.30, lerd. 8—13.

Aftenposten

AVISEN FOR OSLO-REGIONEN

Per
 Hovedstad
 re og rydd
 byråds
 frem plan
 av Oslo. D
 byen og f
 varslat 40

Aftenutgave. Mandag 24. november 1986.

Et unikt arkivfunn!

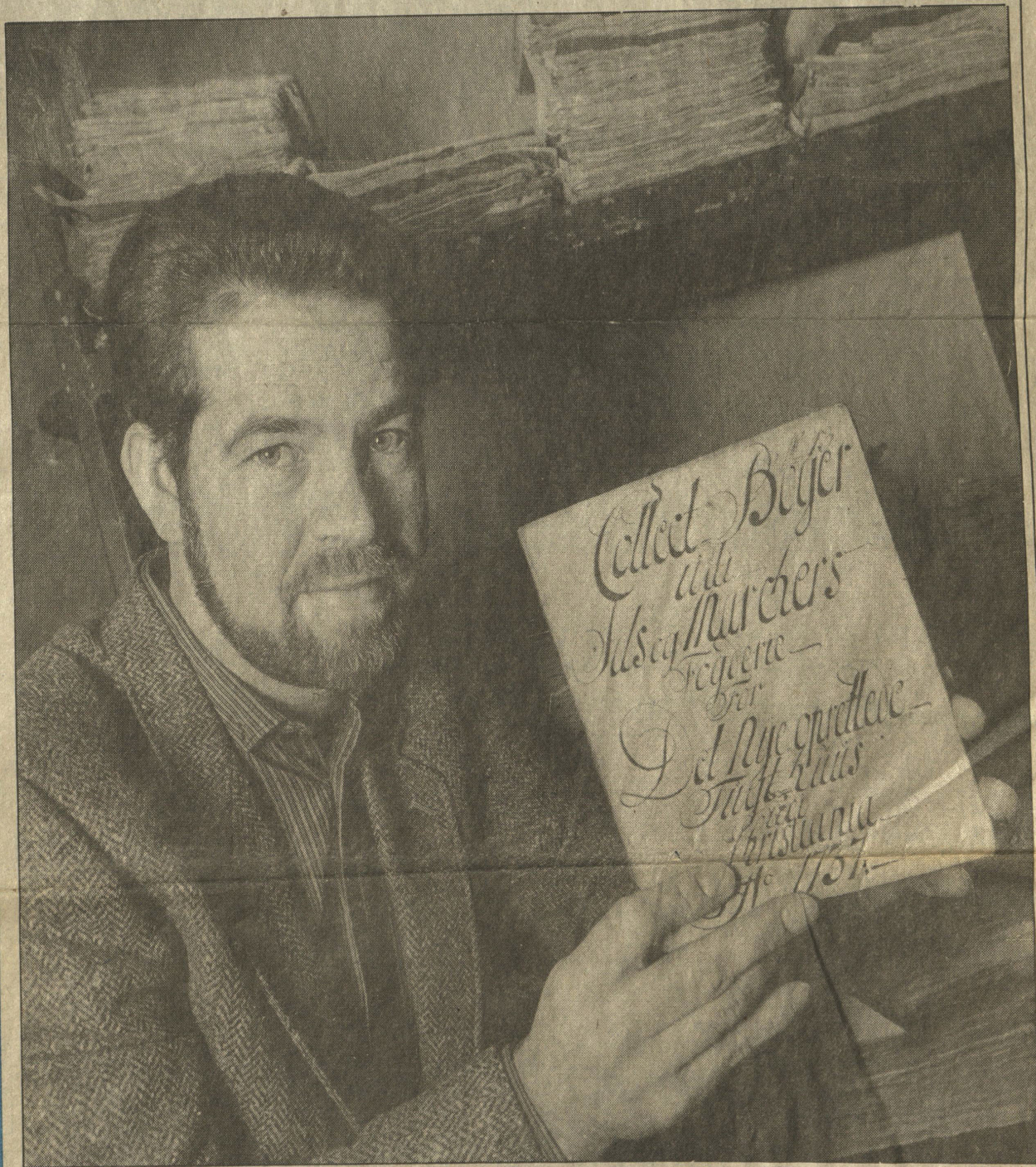

FOTO: ROLF ØHMAN

— Et sensasjonelt funn, sier statsarkivar Nils Johan Stoa. Her viser han frem en kollektbok over fattigkommisjonenes innsats for Christiania Tugthus i 1737. I forrige uke dukket det opp et rikholdig materiale om fattigve-

senet i Christiania og Akershus Stift fra 1740-årene. — En gullbrube, smekkkfull med detaljer både for faghistorikere og lokalhistorikere. Idag strømmes de til Statsarkivet ved Sognsvann for å ta en foreløbig titt. Side 14

Vil ha f...

Finan

OKSEKARBONADER

Gledessjokk for historikere:

Sensasjon i riksarkivet

BJØRN OLSEN

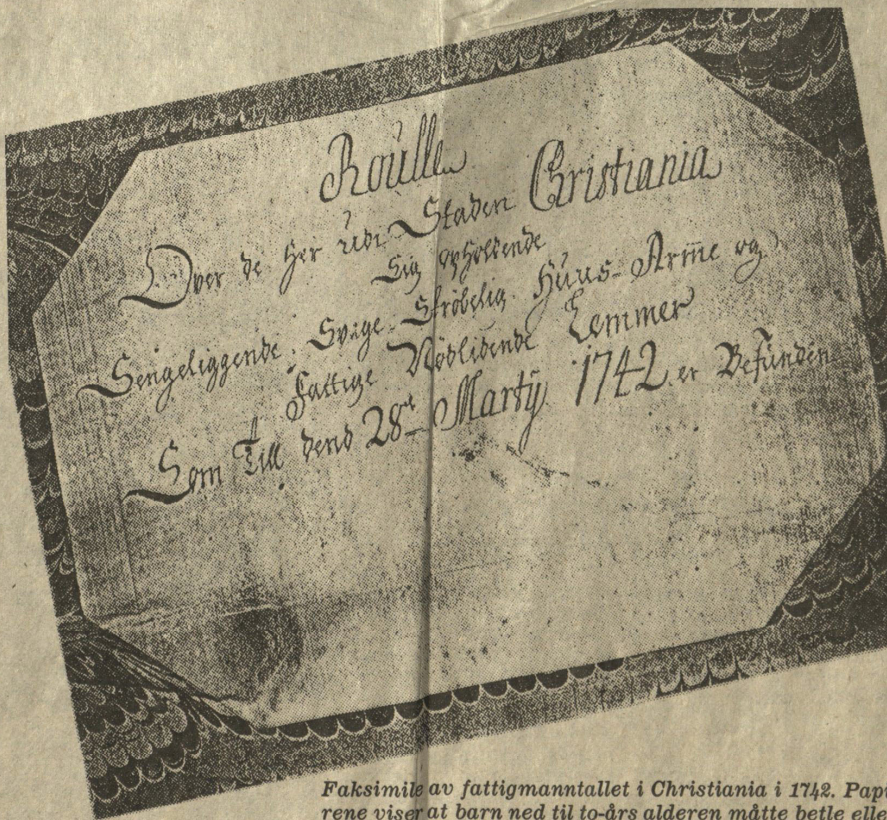
Under registreringsarbeidet med gamle fengselsarkiver fant Riksarkivet på Kringsjø i forrige uke 30 pakker arkivstoff fra 1740-årene. Papirene inneholder stoff om fattigvesenet i Christiania og Akershus stift. — Et sensasjonelt funn, som gir unik innsikt i dagligliv og virkningen av fattiglovene for 250 år siden. Vi trodde materialet var gått tapt, sier statsarkivar Nils Johan Stoa.

Idag strømmet historikerne til Statsarkivet i Folke Bernadottes vei for å ta en titt.

De første som har meldt sin ankomst, er historikerne som skriver Oslo bys historie. Også andre som har sosialhistorie som sitt arbeidsfelt, er meldt.

— Opplysningene er innberetninger fra de lokale fattigkommisjoner i Christiania og Akershus. Biskopen og stiftsamtmannen holdt strengt oppsyn med datidens «folketrygd». Noen spredte opplysninger fra disse innberetningene er bevart, men nå ser det ut til at vi har stoff som kan kaste nytt lys over feltet.

Howdan papirene er havnet sammen med arkivet for fengselsvesenet og Tugthuset i Christiania, vet vi ikke, forteller Stoa.

Faksimile av fattigmannstallet i Christiania i 1742. Papirene viser at barn ned til to-års alderen måtte betle eller tigge for levebrødet.

Registreringen av fengselsarkivene i Statsarkivet har pågått i flere år. Det vakte stor oppstandelse da 1700-tallspapirene ble avdekket av arkivar Eli Moen i forrige uke. For historikere er feltet særlig interessant fordi endel

forordninger fra 1740-årene førte til store forandringer i hvordan samfunnet tok hånd om sine aller svakeste. Historiebøker som er skrevet om emnet har lidd under den store mangel på arkivstoff. I historikerkreter er det viktig

at et så stort arkiv er samlet sentralt.

Detaljrikt

— I første rekke vil nok forfatterne av Oslo bys historie kunne øse av det rikholdige stoffet. Her finnes for eks-

empel en fattigrull fra 28. mars 1742. Det er en optegnelse av alle «Sengeliggende, Svage, Skrøbelige, Huus-Arme og fattige Nødlidende Lemmer» som fantes i Christiania.

— Det oppsiktsvekkende med fattigrullen er at den inndeler lemmene i fire grupper som trenger understøttelse. Syke, sengeliggende, blinde og vanvittige utgjør den første gruppen. Mennesker med aldersdomsvakheter er oppført som egen kategori; det samme med fattige som kan arbeide litt, men ikke nok til å forsørge seg. Barn som betler er også en gruppe, sier statsarkivar Nils Johan Stoa.

Toårig tigger

Han viser oss de gulnede papirene, med snirkelskrift og eselører. Vi ser lange lister over fattige og ulykkelige her i byen i fordums dager. Familien til hanskemaker Christopher Kruse var avhengig av å tigge for det daglige brød. Barn fra to til åtte år ble sendt ut på gaten for å tigge skillinger. Selv den yngste datteren, Amborg, som var to år, måtte delta.

Det kryr av lignende opplysninger fra hele Akershus. Statsarkivar Stoa mener at papirene er en gullgrube for såvel faghistorikere som lokalhistorikere. Et vesentlig materiale om det gamle Christiania Tugthus i Storgaten kan også kaste nytt lys over deler av norsk fengselsvesen.

KAR

Siden
planl
Palé
torve
ger e
ble d
uten
kerin
tilby
ring
tilkn
av b

Offis
ring
med
char
man

ring
plas
ser
der.
på

4

f

LA

46
seg
NF
all
ha
nå
ta

Statsarkivet og offentligheten

Av Nils Johan Stoa, leder for Statsarkivet i Oslo

Det har nylig vært premiere på Bente Erichsens film «Over grensen». Filmen er basert på Sigurd Senjes bok om den såkalte Feldmann-saken — historien om et jødisk ektepar som på flukt mot Sverige ble drept av sine norske grenseløser i 1942. Etter krigen ble grenseløserne stilt for retten — og frifunnet.

De originale straffesaksdokumentene befinner seg i Statsarkivet i Oslo. I filmreklamen heter det at dette materialet ble hemmeligstemplet i 1985. Dette er misvisende. Hemmeligstempling skjer på grunnlag av Sikkerhetsinstruksen, og gjelder forhold som berører rikets sikkerhet. Feldmann-saken er *ikke* hemmeligstemplet. Den er derimot klausulert av personvern hensyn, og dette er ikke noe spesielt for denne saken, men gjelder *alle* jstraffesaksdokumenter i Statsarkivet som er av nyere dato. Dokumentene ble underlagt disse bestemmelsene da de ble overført til Statsarkivet fra Sarpsborg politikammer i 1985.

Statsarkivet mottar dokumenter fra statlige institusjoner og kontorer for å sikre dem for ettertiden og gjøre dem tilgjengelig for publikum i sin alminnelighet, for forskning, presse, kringkasting — og for den saks skyld for filmproduksjon. Men deler av dette materialet inneholder opplysninger av en slik karakter at det ville krenke eller skade enkeltpersoner dersom innholdet

ble offentlig kjent. Dette gjelder straffesakene, og det gjelder en rekke andre arkivserier. Etter bestemmelsene i forvaltningsloven og andre regler er slikt materiale klausulert, dvs. unntatt fra offentlighet i et visst antall år. Både privatpersoner som det måtte være opplysninger om i arkivene og de myndigheter som har plikt til å avlevere dokumenter til arkivverket, skal være trygge på at materialet behandles med nødvendig diskresjon, etter de bestemmelser som gjelder for ulike typer arkiver og opplysninger.

Når det gjelder konkrete opplysninger om selve forløpet og utfallet av Feldmann-saken, gir dokumentene i Statsarkivet lite ut over det som allerede er kjent og fritt tilgjengelig gjennom avisreferater, Sigurd Senjes bok og annen litteratur. Derfor er Statsarkivets klausuleringsbestemmelser i praksis ingen hindring for almenhetens kunnskap om det som skjedde. Men kunne man ikke da like godt frigi også Statsarkivets Feldmann-dokumenter? Til dette er å si at disse dokumentene også inneholder personlige og personømfintlige opplysninger ut over det som er alment kjent. I relasjon til regelverket og det ansvar Statsarkivet er pålagt, er det heller ikke likegyldig om ømtålige opplysninger tilflyter offentligheten fra arkivverkets materiale eller fra andre kilder.

Affluert 3. Mars 1987

Løssalg 1 krone
Kr. 12,50 kvartalet

ROS

72. årgang

Eksospotter

og

eksosrør

til

alle bilmerker

A/S BILMATERIELL

Bildeler og rekvisita til alle bilmerker.

Prinsens gt. 37. Tr.heim. Tlf. 29 659

otum styret ros

i A/S Nidaros og Trønde-

ntskapet, Onsøyen, Karlgård
errem, ble alle gjenvalgt. Av de
styremedlemmene som var på
Einum, Løkken og Brattset,
Einum og Løkken gjenvalgt,
det i stedet for Brattset også
forslag om Arne Brauteset, og
teset ble valgt med stort fler-

gene på varamenn til repre-
ntskap og styre ble ikke fore-
skriftlig, og alle ble gjenvalgt
akklamasjon.

h viktigste votering kom til
Terje Herrem satte fram for-
om tilslutning til den politiske
bladstyret i Nidaros har fast-
lor bladet, og dette tillitsvotum
edtatt med stort flertall, 197
06 stemmer.

ig 30 aksjonærer var med på
Pulforsamlingen.

Når legges til at det fra begge

Forts. 4. side

K aukar

Årbøker og spørrelister er Fosen Historielags arbeidsredskaper

Modell av torvland skal utstilles på Hitra.
Stoff til ei sanghistorie for Fosen samles inn

Torvtaking er det jamt slutt med, enda det nok kan komme opp en og annen torvstakken hist og her. Torvonna hører fortida til, og når så skjer, er det historikerne som overtar, for dem blir det et emne som skal granskes fra alle sider.

Fosen Historielag sendte siste høst ut en spørreliste om torvtaking til medlemmer og andre interesserte. Av 70 utsendte lister er 28 kommet tilbake med gode svar, opplyser formannen i Fosen Historielag, cand. philol. Eilert Bjørkvik til Nidaros. Bjørkvik er nå arkivar ved Statsarkivet i Trondheim.

Bjørkvik opplyser videre at torvtaking i Fosendistriktet vil bli behandlet i en artikkel i neste årbok fra historielaget, og det på grunnlag av de nevnte listene.

— Ellers har en av våre medlemmer laget en modell av et torvland, forteller Bjørkvik, — med torvdam, torvstakk og redskap. Det er brannmester Reidar Utseth i Trondheim som er mester for denne modellen, som foreløpig står her på mitt kontor, men som det er tanken å få plassert på en skole på Hitra. Hitra Kulturnemnd har lovt å ta seg av dette, opplyser Bjørkvik.

Fosen Historielag har gjennom åra sendt ut mange spørrelister, og mye verdifulle stoff er på denne måten kommet inn. Stoffet er blitt bearbeidet og brukt i lagets årbok. I fjor ble det også sendt ut en liste for å få opplysninger om korsangen i Fosen. Det er Ottar Solbue på Brekstad som har stått for denne lista, og tanken er at de svarene som måtte komme inn skal være til hjelp med utarbeidinga av en sanghistorie for Fosen.

— Vi kommer snart med et mel-
dingsblad til medlemmene, sier
Bjørkvik, — det er nå ei stund sia
det forrige. Her vil vi ta med stoff
i høve årsmøtet, som vi i år skal
ha i Åfjord 20. mai. Ellers er ny

Formannen i Fosen Historielag
arkivar Eilert Bjørkvik

årbok i emning, og vi rekner med å
ha alt stoffet inne til 1. mai. Ifjor
kom årboka ut i desember, men i år
vil vi ha den ut noe tidligere.

Årbøker ja, det er blitt en del av
dem fra Fosen Historielag. Først
kom det ut 3 årsskrift sist i 1940-
åra da laget ble stiftet. Da var det

Forts. side 2

Varamenn til representantskapet:

Bonde Tormod Morset, Selbu.
Rektor Knut Schönberg, Stjørdal.
Bonde Arne Rø, Skaun. Lensmann
Martin Einum, Meldal. Revisor Ot-
tar Karlgård, Tr.heim. Bonde Kjar-
tan Jule, Skaun.

Styre:

H.r.adv. Nils M. Vaagland, Tr.-
heim. Sjefingeniør Harald Einum,
Trondheim. Bonde Sigurd Vassel-
jen, Trondheim. Bonde Kåre Rom-
ulsi, Tr.heim. Jernbanefullm. Peter
Løkken, Heimdal. Direktør Arne
Brauteset, Tr.heim. Trykkeribestyrer
Harald Kielland, Tr.heim.

Varamenn til styret:

Dir. Magne Nordnes, Tr.heim.

Utdanningssamfunnet utan kontakt med 2,5 mill. vaksne nordmenn

I dag er meir enn kvar femte nordmann knytt til utdanningsinstitusjonane våre på heiltid, som elevar, studentar eller lærarar, i alt omltg 850 000 menneske. I tillegg kjem dei mange tusen yrkesaktive som nyttar tilboda frå vaksenopplæringa. Nokon fullstendig statistikk har vi ikkje, men etter Statistisk Sentralbyrås oppgåver var det vel 300 000 deltakarar på statsstødde vaksenopplæringstiltak i skuleåret 1970—71.

Det var ekspedisjonssjef Johs. Aanderaa i Kyrkje- og Undervisningsdepartementet som opplyste dette i eit foredrag nyleg, fortel Nynorsk Pressekontor.

— Den store oppgåva blir da, både innan vaksenopplæringa og anna kulturarbeid, å nå dei 2,5 millionar vaksne nordmenn som utdanningssamfunnet ikkje har kontakt med, meinte Aanderaa. — Dette vil koste pengar, og det blir nødvendig å rive ned dei geografiske, økonomiske og sosiale grensene for kulturaktiviteten.

Årbøker og spørrelister . . .

Forts. fra 1. side

skulestyrar Kristian Nygaard som var drivkrafta. Etter mange års opphold ble så laget reorganisert i desember 1964, og ny årbok kom ut allerede året etter. De som nå var blitt formann og sekretær, var Eilert Bjørkvik fra Rissa og Kolbjørn Aune fra Hemne, og det er disse to som har hatt arbeidet med årbøkene sia. Det var årbok nr. 11 som kom nå til siste jul.

Hva er det så som står i denne siste årboka? Kolbjørn Aune har ei utgreiing og rettleiing om å samle stadnavn, og den andre redaktøren Bjørkvik skriver om «Bjugn og Stjerna under sildefisket på 1600-tallet». Dette siste er et utdrag fra Bjørkviks hovedfagsoppgave i 1972 om bosetting og sildefiske i de to nevnte bygdene på 1600-tallet.

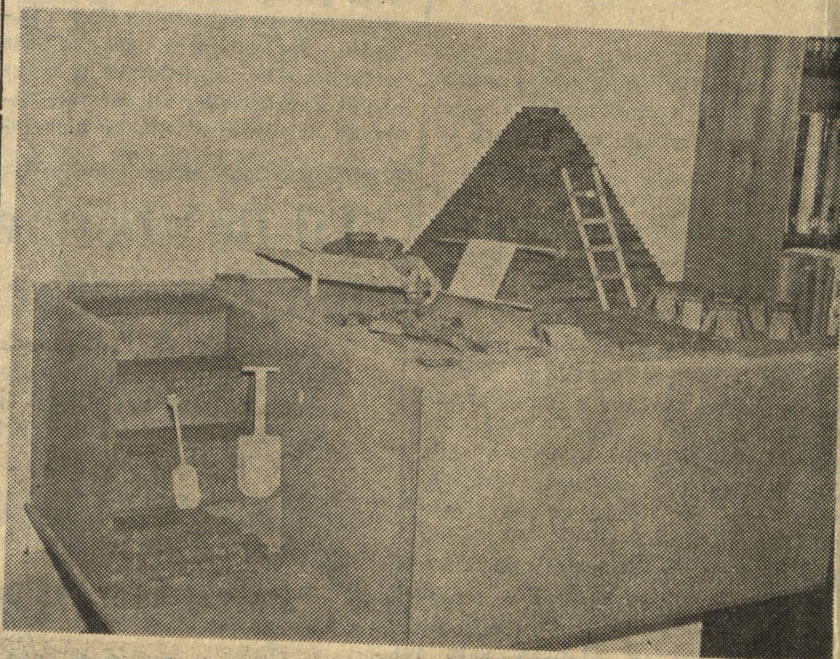
De to kvinnelige bidragsyterne, to yngre hovedfagsstuderende forresten, tar for seg mer «dagligdage»

emner; Gudrun Dahler Vik skriver om «Flatbrødbaking i Fosen», og Astrid Marit Bjørkvik om «Barselsmat».

To personomtaler får vi i stykker av Lars N. Sødahl og Sverre Utseth. Sødahl forteller om en omgangsskolelærer i Hemne og Utseth om en kulturspreder på Hitra.

Enda er det tre artikler med: Arne Sødal forteller om «Leikar i Hemne kring 1900», Halvard Bjørkvik om den gamle gardsskipnaden i Åfjord og Bjørnør, og endelig Fredrik Gaustad om skjelettfunn på Ørlandet.

Fosen Historielag har bortimot 600 medlemmer, og når vi ser på emnelista ovafor, skjønner vi at disse med årboka har fått mye verdifullt stoff å lese og glede seg over. Medlemstalet i laget øker, og det er forstælig når en som medlem kan få så god årbok hvert år.

Brannmester Reidar Utseth i Trondheim har laget en modell av et «torvland». Vi ser torvstakk, valer (rauker), stekkarspa, kastarspa, torvdam og torvbenk

Prinsens st. 37, Tr.heim. Tlf. 29 659

Bildeler og rekvirita til alle
bilmærker.

A/S BILMATERIELL

alle bilmærker

til

eksosrør

og

Eksospotter

72. årgang

ROS

Løssalg 1 krone
Kr. 12,50 kvartalet

Til venstre Astrid Vågda og Ole Hongve, til høgre Johan Hammarbäck, Erling Solheim og Asgerd Mauland i Priestleys «Den frammande». Dei laga treffsikre typer, og synte eit framifrå samspel, ein amatørprestasjon utanom det vanlege.

God Priestley-framsyning av amatørane i Bondeungdomslaget

Den engelske forfattaren J. B. Priestley har interessert seg mykje for tida som ein fjerde dimensjon. Han er dramatikar og ikkje filosof, skriv han sjølv ein stad, og det har vore naturleg for han å leggje fram idéane sine om omgrepet tid i skodespel. I desse skodespela leikar han med tida på mange merkeleg og uvanlege måtar, han snur opp-ned på dei vanlege førestellingane vi har om tida, og samstundes skapar han skodespel som er godt teater. Dei mest kjende skodespela hans i denne genren er vel «Dangerous Corner», «Time and the Conways» og «I have been here before». Skode-

spela har same sceneutstyret i alle aktene, har etter måten få personar, og skulle vera freistande oppgaver for amatørar som kjenner seg dugande nok til å prøva seg på større og vanskelegare skodespel.

Amatørane i Bondeungdomslaget førde fredagskvelden fram ein liten einaktar av J. B. Priestley, som også tek for seg tidsomgrepet på ein uvanleg måte. Ein representant for Døden kjem inn i ein Pub, der det sit ei tilfeldig forsamling av utilfredse og mislukka menneske, og fortel at ein av dei skal døy om eit kvarter. Dei kan sjølv få velja kven det skal vera. Til slutt er det den einaste tilfredse og lykkelige blant dei som friviljug vel døden — fordi han er nøgd med livet.

Stykket er langt frå det beste Priestley har skrivne, og serleg slutten, med ein altartavle-engel bak transparent vegg, verkar be-

Sunnfjordlaget

har attvalt Jorulf Fugle til formann. I styret elles sit Norvald Høydal (nestform.), Målfrid Bjørndal, Ingebjørg Døskeland, Magnhild Winsrygg og Antoin Vilsnes.

Ei sigøynernatt ved Glomma

blir rammen for karnevalet som Odalslaget, Vingerlaget og Solørlaget går sammen om å arrangere lørdag kveld.

nal og kunstig. Den vansken greidde ikkje amatørane frå Bondeungdomslaget å overvinne, men elles skapte dei ei sikker og god framsyning, som ligg langt over vanleg amatør-teaternivå i bygdelaga.

Einar Tveito hadde sett i scene med sikker hand, og i tillegg til mange gode einskildprestasjonar måtte ein bli imponert av det gode samspelet.

På rollelista står Asgerd Mauland (framifrå som fru Peck), Ole Hongve, Knut Bråten, Erling Solheim, Astrid Vågda, Olav Nedrebø, Astrid Hole og Johan Hammarbäck.

Dei hadde fortent kraftigare applaus!

skattbar inntekt!

en», bladet for landets skatteyttere
ladutsalg, send kr. 1,— i frimerker
Arsabonement kr. 10,—. Mndl.

Dagbladet 14. februar 1955-

1700-talls papirene i Statsarkivet:

- Rike tjente på de fattige

— For 250 år siden ble fattigdom ofte sett på som selvforskyldt. Fattiglovene i 1740-årene ga anledning til å plassere «ugudelige», drikkekledige og arbeidskye på Tugthuset. Foruten å løse et ordensproblem hadde Christiania-borgerne og Akershus-bøndene økonomisk vinning av det.

BJØRN OLSEN

Det sier arkivar Eli Moen, som fant de oppklaverte papirene fra 1700-tallet i Statsarkivet nylig. Ledelsen ved Statsarkivet har gitt funnet høyeste prioritet. En detaljert registreringsarbeid ligger foran henne.

— Dattidens blomstrende sprogbruk gjør arbeidet fornyelig. Samtidig ruller mye elendighet og mange sorgelige enkeltkjegner frem. Heldigvis har synet på fattigdom, sosiale problemer og arbeidsledighet endret seg mye i Århundredes løp. Liketå botemidlene for elendigheten, sier Moen.

Gateorden vekker

Tugthuset i Storgaten 33—36 var fra etableringen i 1741 en fattiganstalt, ikke et fengsel. Arbeidsanstalten var ment for «selvrådige, lade, modvilige, Drukkenbolte, friske ugudelige og arbeidsføre Betjere». Barn som ikke tok formaning av foreldrene, utro tjenestefolk, «lilderlige

Fruentimmer» og gamlere kunne også plasseres der. Ektepar som «med Bulder og Trøtte oppbygger Helvete sammen» lå også trynt an.

— Disse uverdige trengende ble satt i anstalten for at de skulle forbedre seg gjennom tukt og hardt arbeid. Verdige trengende kunne få plass på Oslo Hospital eller Christiania gamle fattighus. Med opprettelsen av Tugthuset kvittet samfunnet seg med løsgjenger, ordensproblemer og «ugudelig» adferd på kant med det tillatte. Samtidig lå det også sterke økonomiske interesser bak, sier Eli Moen.

Grov utnyttelse

Christianias borgerskap så på fattiglemmene som billig arbeidskraft. Systemet tillot f.eks. borgerne å forpakte tugthuslemmer. Mot en fast avgift kunne de ha en eller flere til å gjøre oppgaver for seg i Tugthusets tobakks-spinneri, ullveveri, vaskeri, farveri, garveri eller i andre verksteder. Svært lite av summen endte i de fattiges egne lommer. Så ivrige var

Christiania-borgerne at det kom til strid med biskopen og stiftsamfunnen om utnyttelsen av arbeidskraften i Tugthuset.

Bøndene i Akershus var tjent med Tugthuset som skremsel overfor late og ulydige drengene og tautser. Statuttene i byens fattighus sto fast at tjenerne skulle «oppmuntres til troskap og hurtighet» overfor husbonden. I dagens sprogbruk vil det si at de skulle være raskere, flittigere og stå mer på pinne for arbeidsgiveren.

Norsk stavnåband?

— Bondestanden ville ha stabile forhold i byene. Løsgjenger og stor bevegelsesfrihet for fattigfolk var truede for systemet med at gårdsarbeidere båndt seg til langvarig tjeneste. Stor utskifting av tjenestefolk var heller ikke gunstig for lønnesnivået i tider med knapphet på arbeidskraft. Myndighetene støttet bøndenes syn, og innføringen av fattiglovene i 1740-årene tilskrives for en stor del «bøndenes tarv», sier arkivar Moen.

Et langvarig registrerings- og sorteringsarbeid må til før de unike 1700-talls papirene kan bli tilgjengelige for publikum, sier statsarkivar Nils Johan Stoa og arkivar Eli Moen. (Foto: Rolf Øhman)

Tugthuslemmenes knallharde hverdag

BJØRN OLSEN

— Arkivfunnet på Statsarkivet er viktig for bokverket om Oslo bys historie. Detaljmylderet gir rikelig innledning til å illustrere hverdagslivet for den fattige del av befolkningen. Mye nytt om finansieringen av fattigvesenet på 1700-tallet er også avdekket, sier Oslo-historikeren Knut Sprauten.

Sprauten er mannen som for tiden skriver boken om hovedstadens historie i perioden 1536—1814. Han var den første «utenforstående» historiker som fikk gløtte på det enestående funnet som nylig ble gjort på Statsarkivet. Han har nå spadd seg igjennom størstedelen av papirene, og renner nesten over av anekdoter og episoder hentet fra materialet:

Slemme barn

— En vred og bekymret far klager i 1750-årene sin ned til Christiania-biskopen. Den 30 år gamle sønnen hans var en ordentlig slabbedask. Han var ukonfirmert og hadde vært i retten for leiermål eller for å få barn utenfor ekteskap. Han var «Vanartig», ulydig og tok ikke tukt. Dessuten var han kommet i årlig selskap, drakk og sloss. Bispemøtte likte, men satte

30-åringen i Tugthuset. Derfra kunne han bare komme om faren så tegn til bedring og skriftlig sikte om å få sønnen ut.

— Å være tugthuslem i Christiania var ingen dans på rose. Bøerne der var kjent på byen for sin gustne og volskiltige ansiktfarve — derav betegnelsen «Tugthusgul». Blant papirene i Statsarkivet fant jeg en beretning fra en innsipiant. Han besøkte barakkene eller soverommene ved sit siden om dagen. Tross lufting siden daggr var stanken så motbydelig, at han ikke kunne fatte hvordan mennesker kunne overleve der.

Elendig kost

— Maten var heller lugging for feinsmeckere. En spiseseddel fra tidlig på 1800-tallet forteller om ukens måltider: Søndag og tirsdag fikk lemmene suppekål eller erter med tre lodd (50 gram) kjøtt eller flesk. Mandag var det byggmelsgret med poteter eller sil. På onsdagsmønnen sto byggsvelving med sil. Gymsuppe med kålrabi og tre lodd kjøtt eller flesk var torsdagsmat. Fredag spiste de byggrysgrøt og lørdag øllebrød og sil. Tillegg til dette fikk innemne en pott øl (ca. en liter) og et skålpund rugbrød (ca. en halv kilo) i uken.

— Det er et vell av detaljer som dette som gjør funnet in-

teressant. I historiekritikere er det helt nødvendig «kjøtt på bene». Blant papirene fant vi også en inngående instruks om oppførselen i Tugthuset. De fattige hadde f.eks. ikke lov til tilfale spisemesteren og hans kone med usømmelige ord. Til gjengjeld kunne ikke spisemesteren driste seg til å bruke skjellsord overfor lemmene, «og langt mindre traktere Dem med Hugg og Slag».

Stort jordegods

Sprauten forteller at tidligere ukjent materiale om eiendomsforhold og finansiering av fattighuset er kommet for dagen ved funnet i Statsarkivet. Grunndige registreringer som strekker seg over en årrekke gir også ny innsikt. Det gamle Christiania fattighus eld 21 gårder i Gran, Ulensaker og Nanne-

stad, som det bygalet bort og fikk inntekter av. Oslo Hospital i Gamlebyen hadde enormt jordegods helt fra 1500-tallet. Det ble gradvis solgt ut på 1700-tallet for å bote på krisen i fattighuset. Det Aggerhusstake Wassenhof for barn i Christiania ble delvis finansiert ved lotteri blant borgerne i byen. 10 000 lodder ble lagt ut i Christiania i 1747...

Synd ga pensjon

— Mer oppsiktsvekkende er kanskje at mye av pengene til de fattige kom inn i form av bøter for lovbrudd og forseelser. Hasardspillere som gjorde helligdag-brøde med sine terninger og kortstaker, måtte f.eks. bote til fattigvesenet. Det samme gjaldt ved seksuelle forgelser.

— Paradosaalt nok var pensjonene til presteekene delvis avhengig av utuktig adferd i samfunnet. Loven sa at enekte skulle ha retten til leiermål i området der mannen tidligere hadde sitt kall. Ugifte som fikk barn måtte betale bøter på opp til flere årslønner for sin synd, og pengene gikk til dårligstilte enkekaske i Stiftedrekksjonen. Silkk hadde presteekene økonomisk interesse av lovbrudd. Jo mer synd, jo større pensjon.

Havsnød ga midler

Sprauten forteller også at almiser og tvungne innsam-

linger i Christiania og Akershus Stift både var nødvendig for bygging og drift av fattiganstalter. Hvert skip som la til ved Tollboden, betalte fast avgift til fattigvesenet. Rike gaver kom også inn fra skipere som i storm og hardt vær på havet ga lofter til Gud, bare skipet berget seg til lands. De som holdt ord, ga så det virkelig monnet.

Tross elendigheten, innsamlingene, almisen og andre påfunn for å styrke fattigvesenets økonomi, rådet det alltid krise i sektoren på 1700-tallet. Forholdene var svært vanskelige i 1740-årene, da gjentatte uår og elendige konjunkturer gjorde fem—enksa prosent av befolkningen til fattige. Senere i Århundredet lå tallet stort sett et par prosent under.

Byhistorikeren Knut Sprauten mener arkivfunnet fra 1700-tallet er svært verdifullt for bokverket om Oslos historie. (Foto: Bjørn Olsen)

KJEMPESTORT UTVALG

ALTERNATIVT... KOM OG KIKK... SPENNENDE OG EKSTOTISKE VARER!

STIFTESSEN
ALTERNATIVT HANDEL

Høgskolegaten 30, 0104 Oslo
Tlf. 02 20 85 52

ROSENKRANTZ GATE 13 (Byg. Kjell Stue) 0650 Oslo Tlf. 02 20 85 52

SELVFOLGELIG KAN og HAF meste av det beste **"RIKTIGE"**

KJØLER KAPER KAPPER JAKKER JAKSER KJØRT

matchende **BLUSER TUNICAEER**

Alle kr. 36-54 Mell. kr. 37-55 20-søen for den fylgde dame

DRAKTKJOLE FLESE, OGSI TURKIS VAGDAR **698,-**

RAFFINERT 3-delt OGSI TURKIS VAGDAR **790,-**

BLUSEN **369,-**

SKJØRT **369,-**

I TO FULLE ETASJER
På SAGENE, Arendalsgt. 1-3 og 12, Buss 17 • 18 • 20 og 24.
«FOR VOKSNE OG UNGE DAMER - NEMLIG!»

LØPERKORT

Et tårn med dokumenter

TEKST: INGRID HAGEN
FOTO: KNUST SNARE

På solen jeg ser, klimprer klokkene i rådhusårnet. Stadig nærmere, mens heisen suser femten etasjer opp i Østre tårn. Grind og skilt advarer. Nærmere klokkene kommer vi ikke.

Bak låste og lukkede jerndører sitter kommunearkivar Per Horgen. Han holder kontroll med Oslo kommunes dokumenter gjennom 300 år. Inne på hans kontor er det enda en «hemmelig» dør, godt synlig, men tung å skyve opp. Den leder inn til syv kilometer hylleplass for gamle dokumenter som vidner om rettmessige krav og plikter for byborgere og kommunale vesener. Her står fattigvesen innbundet i stive permer, distriktselegers rapporter ordnet med gullskrift. Her finner vi futens protokollførte skillinger og politiske vedtak klubbet inn i vår bys historie.

— Vi får stadig besøk av forskere og studenter som trenger bakgrunnsmateriale til hovedoppgaver og semesterarbeid, opplyser Per Horgen. — Det er de flittigste brukere av byens største arkiv. Det er vel å merke bare Oslo kommunes dokumenter som ligger her. Statsdokumentene ligger «nedgravet» under Nordmarka i Riksarkivets nye bygning i skogkanten ved Sognsvann.

Rådhusarkivet kan kontaktes hvis det er uklarhet om vedlikeholdsplikt for eksempel. Rodeløken og Kampen er blant de steder i Oslo hvor det ennå fin-

nes en rekke private gatestumper. Oppstår det problemer om hvem som har bruksrett til en stikkvei eller hvem som skal måke når sneen laver ned, har vi kanskje dokumenter som kan rydde vel i floken, opplyser kommunearkivaren.

Fremdeles er det kilometer med ledig plass i dette byråkratiets museum i Oslo.

— For et par år siden hadde vi opprydning. Da kaserte vi personregistrene fra krigstidens rasjoneringskontorer. Fortsatt har vi historiske dokumenter som forteller om rasjoneringen, men ikke detaljopplysninger om herr Hansen og fru Jensen. Da ligningsvesenet og folkeregistret flyttet, fikk vi faktisk svært god plass her, sier Horgen i det vi går forbi Aurland-reguleringsen. 11 store kartonger med hysing rundt.

— Så mye dokumenter kan det bli av en sak og med bare én advokat ansvarlig. Her ligger dokumentene parat. Dette er typisk en sak man kanskje snart vil gå tilbake til for å sammenligne med nye vassdrag som skal bli elektrisk kraft.

Gamle papirer

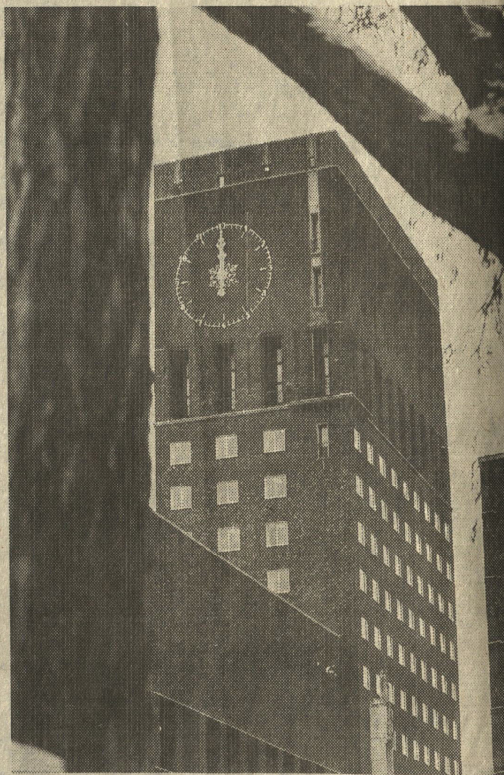
— Se her, sier Horgen, og trekker ut en skuff. — Dette er kart over Kristiania fra 1649, det eldste vi kjenner. Og her borte har vi en skatteprotokoll fra 1680 i skjønnskrift med federpenn. Rene kunstverker.

— Hva med årets «skatteprotokoller», alle dokumentene som stemples inn i hverdagen vår?

— De daglige dokumenter gir et spillbilde av hver enkelt etats virksomhet og oppbevares på deres kontorer rundt i byen, med rådmennene som byens ansvarlige. Med jevne mellomrom, vanligvis når dokumentene er blitt 10–15 år gamle, sendes de til oss. Jeg tar imot dem i den rekkefølge de sendes inn, mer eller mindre tilfeldig.

— Blir det ikke vanskelig å vinne frem på den måten?

— Det kan være rene detektivarbeidet. Noe finner vi fort. Andre ganger tar det tid. Da ringer vi tilbake, men vi kan bare sva-

Rådhusets østre tårn er et museum over vårt byråkratis historie.

re for egen del. Spør folk etter nyere dokumenter, må vi henvise til etaten, for eksempel bygningsskontrollen.

— Kan viktige dokumenter bli borte?

— En risiko finnes. Dokumenter kan gå tapt hvis de ansatte på kontorene ute er tankeløse. Vi har jo regler for hva som kan makuleres, men ofte er det allikevel et skjønsspørsmål. Er folk i tvil, ringer de som oftest til meg. Jeg drar da selv ut for å se på dokumentene og svarer ja eller nei.

— En modernisering av systemet kunne vel trenge?

— Nei. Modernisering av arkivet ville ikke svare seg hverken praktisk eller økonomisk. Oslo kommune har en felles arkivnøkkel som virker bra. De fleste dokumenter er kommet inn ef-

ter gamle systemer. De kan ikke presses inn i et nytt. Da må kommunearkivaren ha en levealder på 500 år, sier Horgen og ser utover den enorme dokumentranda. — For oss vil det heller ikke være lønnsomt å kjøpe arkivet inn på data. Et datasystem har så absolutt sine begrensninger: Sproget kan ikke nyanseres — og er EDB juridisk gyldig dokumentasjon? Originalen ville vi allikevel måtte oppbevare.

— En kopi på mikrofilm av de mest verdifulle dokumentene ville vel være gunstig, i tilfelle brann for eksempel?

— Mikrofilming foretas ikke. Og brann vil bare gi røk og litt svippe kanter. Dokumentene står så tett pakket at ilden neppe vil få tak, mener byarkivaren i Østre tårn.

- Jeg ønsker samarbeide

— Ikke spør meg om Oslo kommunes arkiver. Dem kjenner jeg for lite til, sier arkivkonsulent Sven Jacob Nordahl-Hansen i Norske Kommuners Sentralforbund, med kontor i Oslo.

— Idag har Oslo og noen av de andre større kommunene hver sin arkivnøkkel. De fleste andre kommuner i landet har et fellessystem. Jeg håper på et utvidet samarbeide med årene, etterhvert som våre systemer blir bedre og våre informasjons- og opplæringsopplegg får større gjennomslag. Nordahl-Hansen mener at tittelen kommunearkivar bør benyttes i større kommuner for den som tar seg av hele arkivtjenesten i en kommune, tilpasser systemer, rutiner og opplæring. Arbeidet bør ikke først og fremst gå ut på å bla i gamle dokumenter.

— Selvfølgelig finnes det et historisk behov, men idag er det dessverre noen steder konflikt mellom det historiske behov og den dagsaktuelle dokumenttilgang for saksbehandling, selv om dette jo bare er to sider av samme sak. Det har hittil vært et spørsmål om prioritering. Vårt ønske er et system hvor man kan samle alle dagsaktuelle arkivalier i et fellessystem på data, hvor man kan trykke på knapper og få opp alle opplysninger som finnes under et tema, samt et bortsettingsarkiv eller fjernarkiv hvor arkivalier kan forflyttes og eventuelt kasseres etterhvert på en raskere og mer effektiv måte enn idag. Men slike ønsker ligger foreløpig nokså langt inn i fremtiden, skjont utviklingen går jo så raskt.

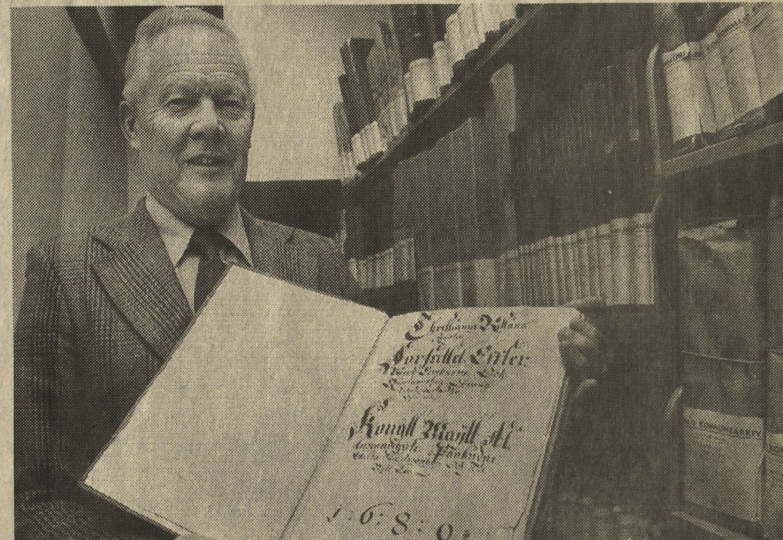
— I hvor stor grad benytter de enkelte kommuner EDB?

— Kommunedata med sine syv regionale datasentraler yder EDB-tjenester overfor kommunene. Det faller derfor naturlig at samarbeide og koordinering av dataarkivene også kommer inn her. Kommunene har selv ansvaret for sine arkivalia, vi er bare en rådgivende organisasjon. — Jeg har imidlertid registrert et press fra andre selgere å få installert sine EDB-maskiner i kommunene. Selgerne er dyktige og fører et imponerende sprog. Enten folk faller for overbevisende ordlag eller de ikke greier å stille opp med, vet jeg ikke, men vi har registrert at det nok selges en del utstyr rundt omkring.

Hva som koster er ikke bare utstyret, men særlig programeringen. Derfor bør vi komme frem til mer standardiserte programmer og felles datalagringer.

— Hvordan ser fremtiden ut?

— Fremtidsutviklingen tror jeg personlig er video og EDB. I løpet av ti år vil video kunne erstatte både mikrofilm og være nåværende skjermterminaler for EDB. Mikrofilm kan falle mellom to stoler når du nå snart kan få bilder på bånd, reproduisert rett inn i et elektronisk arkiv, en viss link vil ha ver-

En skattemat fra 1632 er det eldste dokument som oppbevares i Rådhuset, forteller kommunearkivar Per Horgen. Denne skatteprotokollen fra 1680 er nok den vakreste.

ter på i lengre tid. Med video slipper vi også å gå veien om fremkalling og dermed usikkerheten ved å slippe filmen ut av huset.

— I hvor stor grad benytter de enkelte kommuner EDB?

— Kommunedata med sine syv regionale datasentraler yder EDB-tjenester overfor kommunene. Det faller derfor naturlig at samarbeide og koordinering av dataarkivene også kommer inn her. Kommunene har selv ansvaret for sine arkivalia, vi er bare en rådgivende organisasjon. — Jeg har imidlertid registrert et press fra andre selgere å få installert sine EDB-maskiner i kommunene. Selgerne er dyktige og fører et imponerende sprog. Enten folk faller for overbevisende ordlag eller de ikke greier å stille opp med, vet jeg ikke, men vi har registrert at det nok selges en del utstyr rundt omkring.

Hva som koster er ikke bare utstyret, men særlig programeringen. Derfor bør vi komme frem til mer standardiserte programmer og felles datalagringer.

Vi mener nå å stå bedre rustet til å møte en koordinering på landsbasis, men fremdeles registrerer vi erfaring gjennom eksperimenter som sier oss hvordan vi bør lage de elektroniske fellessystemene.

Billigere dager.

— Når et papir overføres til et annet medium, vil originaldokumentene kunne overføres til billigere lagringsplass. Men enten man har manuell eller elektronisk lagring bør etter min mening kodene kunne være entydige, slik at man også lett kan gå tilbake til originaldokumentet for f. eks. å kontrollere at opplysningene stemmer. Vi kunne også ønske oss en samlet oversikt over viktige vedtak i kommunene, opplysninger sentralt om hvilke kommuner som har behandlet bestemte saks typer, som også andre kunne ha nytte av. Jeg vil her også påpeke muligheten for å kunne supplere lokale terminaler ved overføring fra andre sentrale felleslagringer av data og dokumenta-

sjoner. Slike oversikter og lagringer tilhører også fremtiden, opplyser Nordahl-Hansen om arbeidet fremover på arkivsektoren.

— Er det nødvendig å oppbevare så mye dokumenter som vi har idag?

— Svaret er et klart nei. Selv om det ofte er viktig raskt å kunne gå til tidligere dokumenter, som kan være retningsgivende for senere saksbehandling, sliter vi med en forferdelig mengde papirer, unødvendig mye. Vi har til nå ikke hatt klare nok regler for hva som kan kastes. Mengder av f. eks. rundskriv havner i en skog av mapper. Sentrale administrasjoners saksbehandlere synes å være opptatt av å få ryggen klar ved å sende ut mest mulig informasjon på hvert sitt ansvarsområde. Det virker som det er for få som tenker på hvordan all denne informasjon skal lagres for rask bruk når den trengs. Men kassasjonsregler for landets kommuner kommer nå fra Riksarkivaren i 1982 er vi lovet, forteller Nordahl-Hansen.